

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
TARPTAUTINĖS IR EUROPOS SĄJUNGOS TEISĖS INSTITUTAS

LORETA GAIDYTĖ
EUROPOS SĄJUNGOS TEISĖ

NEDISKRIMINAVIMO PRINCIPAS EUROPOS SĄJUNGOS IR PASAULIO PREKYBOS
ORGANIZACIJOS TEISĖJE

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
Lekt. R. Ališauskas

Konsultantė–
Dr. J. Nasutavičienė

Vilnius, 2014

TURINYS

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS	3
ĮVADAS	4
1. DISKRIMINACIJA IR DISKRIMINACIJOS DRAUDIMAS	10
1.1. Diskriminacijos sąvoka ir formos	10
1.2. Nediskriminavimo principo vieta ES teisėje	14
1.3. Nediskriminavimo principo vieta PPO teisėje.....	19
2. NEDISKRIMINAVIMO PRINCIPAS PREKYBOJE PREKĖMIS	32
2.1. Fiskalinės priemonės	33
2.1.1. Vidaus mokesčiai	33
2.1.2. Prekių panašumas ESTT ir PPO jurisprudencijoje	38
2.1.3. Ne mažiau palankus režimas	48
2.2. Nefiskalinės priemonės.....	50
2.2.1. Kiekybinių apribojimų ir lygiavėrio poveikio priemonių draudimas SESV.....	50
2.2.2. Kiekybinių apribojimų ir kitų diskriminuojančių prekybos taisyklių draudimas PPO	55
3. NEDISKRIMINAVIMO PRINCIPŲ IŠIMTYS.....	60
3.1. Bendrosios išimtys PPO	60
3.2. Ribojimų pagrįstumo sąlygos SESV 36 str. ir privalomi reikalavimai <i>Cassis de Dijon</i> byloje	65
IŠVADOS.....	70
LITERATŪRA	72
ANOTACIJA LIETUVIŲ IR VOKIEČIŲ KALBOMIS	88
SANTRAUKA	90
ZUSAMMENFASSUNG	92
PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ.....	94

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

1. **DSB** – Pasaulio prekybos organizacijos Ginčų sprendimo taryba (angl. *Dispute Settlement Body*)
2. **ES** – Europos Sąjunga
3. **ESTT, Teismas** – Europos Sąjungos Teisingumo Teismas
4. **GATS** – Bendrasis susitarimas dėl prekybos paslaugomis (angl. *General Agreement on Trade in Services*)
5. **GATT** –Bendrasis susitarimas dėl muitų tarifų ir prekybos (angl. *General Agreement on Tariffs and Trade*)
6. **MFN** – didžiausio palankumo režimas (angl. *Most Favoured Nation Treatment*)
7. **PPO** – Pasaulio prekybos organizacija
8. **SESV, Sutartis** – Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo
9. **SPS** – PPO susitarimas dėl sanitarinių ir fitosanitarinių priemonių taikymo (angl. *Agreement on the Application of Sanitary and Phytosanitary Measures*)
10. **TBT** – PPO susitarimas dėl techninių prekybos kliūčių (angl. *Agreement on Technical Barriers to Trade*)

IVADAS

Problematika ir aktualumas

Nediskriminavimo principas daugelyje mokslinės literatūros šaltinių yra vadinamas šiuolaikinės tarptautinės ekonominės teisės kertiniu akmeniu¹. Šis principas vaidina svarbų vaidmenį visose tarptautinės ekonominės teisės srityse, ypač prekyboje prekėmis bei paslaugomis, investicijų apsaugoje bei intelektinės nuosavybės srityje. Kalbant apie prekybą prekėmis, būtinybė eliminuoti diskriminaciją minima pačioje Bendrojo susitarimo dėl muitų tarifų ir prekybos² (toliau – GATT) preambulėje, kurioje „panaikinti diskriminacinį režimą tarptautinėje prekyboje“ yra viena iš dviejų svarbiausių priemonių siekiant liberalizuoti prekybą. Nediskriminavimo principas taikomas tiek priemonėms, susijusioms su valstybės sienos kirtimu (muitams ir kiekybiniam apribojimams), tiek vidaus reguliavimui (vidaus mokesčiams ir vidaus prekybos taisyklėms). Nediskriminavimo principas PPO teisėje skirstomas į du elementus: didžiausio palankumo režimą (angl. *Most Favoured Nation Treatment – MFN*) (toliau – MFN) ir nacionalinį režimą (angl. *National Treatment*)³. MFN reiškia diskriminacijos tarp valstybių draudimą, pvz., valstybei A yra draudžiama produkciją iš valstybės B vertinti mažiau palankiai nei produkciją, importuojamą iš valstybės C. Nacionalinis režimas reiškia, kad lyginamos ne prekės iš skirtingų valstybių, o vietinė prekė (angl. *domestic product*) ir importuojama prekė (angl. *imported product*). Tiek MFN, tiek nacionalinis režimas PPO teisėje turi išimčių. Viena iš tokių MFN išimčių⁴ naudojasi ir Europos Sąjunga (toliau – ES).

Nediskriminavimo principo taikymo spektras ES teisėje yra labai platus. Nediskriminavimo principas ES teisėje yra suvokiamas dvejopai: viena vertus, nediskriminavimo principas yra ES bendrųjų teisės principų dalis ir daugiausiai apie jį kalbama pagrindinių teisių apsaugos kontekste, turint omenyje, kad juo yra siekiama ne tik ekonominių, bet ir socialinių tikslų⁵, antra vertus, šis principas gali būti analizuojamas kaip ES materialinės teisės dalis, kuris užtikrina tinkamą vidaus

¹ Diebold, N. F. Standards of non – discrimination in International Economic Law. *International and Comparative Law Quarterly* [interaktyvus]. 2011, 60 (04): 831 [žiūrėta 2014-12-22]. <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1951432>.

² Bendrasis susitarimas dėl muitų tarifų ir prekybos (GATT 1994). *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 46 –1620.

³ Daugelyje literatūros šaltinių vartojama ne „režimo“, o „principo“ sąvoka, tačiau reikia pastebėti, kad jos neprieštarauja viena kitai ir nekelia neaiškumų, todėl šiame darbe abi sąvokos bus vartojamos kaip sinonimai.

⁴ GATT XXIV str. numato didžiausio palankumo principo išimtį dviem regioninės integracijos formoms - muitų sąjungoms ir laisvosios prekybos zonoms.

⁵ Byla C-43/75, *G. Defrenne v. Societe anonyme belge de navigation aeriene Sabena* [1976] ECR 455, paras 9-12.

rinkos veikimą. Būtent dėl skirtingų nediskriminavimo principo tikslų šiame darbe nebus analizuojamas nediskriminavimo principo, kaip bendrojo ES teisės principo, turinys. Kaip buvo minėta anksčiau, nediskriminavimo principas svarbus ne vien pagrindinių teisių apsaugos rėmuose, bet taip pat „šis principas reikalauja, kad kitos šalies prekės, asmenys, paslaugos ir kapitalas būtų traktuojami taip pat, kaip ir jų vietiniai atitikmenys“⁶. Siekiant darbo konkretumo ir detalumo, nediskriminavimo principo turinio analizė bus atliekama prekybos prekėmis kontekste, apie kitas sritys kalbama norint atskleisti nediskriminavimo principo vietą ES teisėje bei siekiant išskirti tam tikras principo veikimo ypatybes prekių judėjime.

Tiek visos ES valstybės narės, tiek pati ES, yra PPO narės. ES ir PPO yra atskiros teisinės sistemos, kuriose, nepriklausomai viena nuo kitos, kuriamas savitas reguliavimas. Abi minėtas teisinės sistemas (ES ir PPO) jungia tai, kad, kuriantis ES, tam tikros esminės laisvo prekių judėjimo nuostatos buvo perimtos iš PPO teisės: GATT III str. nuostatos yra perkeltos į Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo⁷ (toliau – SESV) 110 str., GATT XI str. atspindėtas SESV 34 str. ir 35 str., GATT XX str. dėl bendrųjų išimčių bei GATT XXI str. dėl saugumo išimties panaudoti formuluojant SESV 36 str. Pirminiame etape ES pasinaudojo PPO patirtimi ir formavo savo teisinę bazę šioje srityje, perimdama jau esamą tarptautinio lygmens reguliavimą. Tačiau šiai dienai tampa svarbu, ar pradėjusi veikti pagal panašias taisykles, kurios jau egzistavo PPO lygiu, ES nevysto savo praktikos kita, galbūt net ir priešinga PPO praktikai, linkme.

Mokslinis naujumas ir problemos ištyrimo lygis

Darbo mokslinis naujumas yra glaudžiai susijęs su problemos ištyrimu lygiu bei originalumu. Visų pirma pažymėtina tai, kad tarptautinė prekybos teisė apskritai yra mažai analizuojama Lietuvos autorių. Pasirinktos temos Lietuvos autoriai iki šiol nėra nagrinėję, o užsienio autoriai nediskriminavimo principą analizavo gana fragmentiškai, pasirinkdami tik tam tikrą juos dominantį aspektą, tačiau lygiagrečiai ES ir PPO teisės nenagrinėjo. Galima būtų išskirti T. Cottier ir M. Oesch⁸, kurie yra analizavę tiesioginę ir netiesioginę diskriminaciją ES ir PPO teisėje. Kalbant apie kitus užsienio autorius, skyrusius dėmesio PPO teisei diskriminacijos pašalinimo tema, jų

⁶ Barnard, C. *Europos Sąjungos materialinė teisė. Keturios laisvės: Laisvas prekių judėjimas*. Vilnius: Eugrimas, 2005, p. 20.

⁷ Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*. 2010, C 83, p. 47-199.

⁸ Cottier, T.; Oesch, M. Direct and Indirect Discrimination in WTO Law and EU Law. *NCCR Trade Working Paper* [interaktyvus]. 2011 No. 2011/16 [žiūrėta 2014-12-22]. <http://www.wti.org/fileadmin/user_upload/nccr-trade.ch/hi/CottierOeschNCCRWP16.pdf>.

nagrinėtus aspektus būtų galima sąlyginai skirstyti į tokias grupes: tokie autoriai kaip R. Zedalis⁹, R. E. Hudec¹⁰, D. Regan¹¹, A. Emch¹², J. Pauwelyn¹³ pasirinko panašumo tarp produktų nustatymo problematiką, kiti (F. Ortino¹⁴, J. Xiao¹⁵) analizavo nediskriminavimo principo taikymą konkrečiai pasirinktose srityse, pvz.: prekyboje prekėmis, prekyboje paslaugomis, investicijų apsaugos srityje. Kai kuriuos autorius (S. Gaines¹⁶, A. A. Fotoh¹⁷, T. Stoberock¹⁸) domino nediskriminavimo principo išimtys. Apie nediskriminavimo principą ES teisės rėmuose kalbama Lietuvos bei užsienio autorių moksliniuose darbuose, iš kurių galima būtų išskirti prof. dr. I. Vėgėlę, analizavusį diskriminacijos vidaus mokesčiais problematiką¹⁹, lekt. dr. A. Vaitkevičiūtę, skyrusią dėmesį nemokestinių apribojimų draudimui²⁰, M. Derlen ir J. Lindholm²¹ ir kt. Darbe analizuota ne tik teisės doktrina, bet ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – ESTT, Teismas), GATT / PPO ginčų sprendimo praktika.

⁹ Zedalis, R. A Theory of GATT "Like" Product Common Language Cases. *Vanderbilt Journal of Transnational Law* [interaktyvus]. 1994, 33 [žiūrėta 2014-12-22]. <http://digitalcommons.law.utulsa.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1096&context=fac_pub>.

¹⁰ Hudec, R. E. "Like Product": The Differences in Meaning in GATT Articles I and III. [interaktyvus]. *Regulatory barriers and the principle of non-discrimination in World Trade Law* (T. Cottier & P. Mavroidis, eds., University of Michigan Press, 2000, 101-123). [žiūrėta 2014-12-22]. <http://www.ivr.uzh.ch/institutsmittglieder/kaufmann/archives/fs14/iel-1/text_17_robert_hudec_complete_version.pdf>.

¹¹ Regan, D. H. Regulatory Purpose and 'Like Products' in Article III:4 of the GATT (With Additional Remarks on Article II:2). *Journal of World Trade* [interaktyvus]. 2002, 36 (3): 443-78 [žiūrėta 2014-12-22]. <<http://repository.law.umich.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1752&context=articles>>.

¹² Emch, A. Same Same But Different? Fiscal Discrimination in WTO Law and EU Law: What are Like Products? *Legal Issues of Economic Integration*. [interaktyvus]. 2005, 32(4): 369-415 [žiūrėta 2014-12-22]. <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=978842>.

¹³ Pauwelyn, J. The unbearable lightness of likeness. *Graduate Institute of International and Development Studies (IHEID)* [interaktyvus]. Geneva, 2006 <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2030940>. [žiūrėta 2014-12-22].

¹⁴ Ortino, F. The principle of non-discrimination and its exceptions in GATS: Selected legal issues. Kern A. and Andenas M. eds., *The World Trade Organisation and Trade in Services*, Leiden: Koninklijke Brill, 2008, 173-206. [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-12-22]. <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=979481>.

¹⁵ Xiao J. *Das Prinzip der Nichtdiskriminierung in einem künftigen multilateralen Investitionsabkommen*. Dissertation. Saarland: Universität Saarland, 2006. [interaktyvus]. [žiūrėta: 2014-09-13]. <<http://library.fes.de/pdf-files/stufo/cd-0395/diss.pdf>>.

¹⁶ Gaines, S. The WTO's reading of the GATT article XX chapeau: a disguised restriction on environmental measures. *International Economic Law* [interaktyvus]. Philadelphia, 2001, 22 (4) [žiūrėta 2014-12-22]. <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=301404>.

¹⁷ Fotoh, A. A. Exceptions to and the Fate of the Most Favoured Nation Treatment Obligation under the GATT and GATS. *MPRA* [interaktyvus]. München, 2012, Paper No. 41237 [žiūrėta 2014-12-22]. <http://mpra.ub.uni-muenchen.de/41237/1/MPRA_paper_41237.pdf>.

¹⁸ Stoberock, T. *Ausnahmebestimmungen im Warenhandel im WTO- und EU-Recht*. Berlin: Duncker & Humblot, 2013.

¹⁹ Vėgėlė, I. Draudimas apmokestinti vidaus mokesčiais pagal Europos Bendrijos steigimo sutarties 90-ąjį straipsnį. *Jurisprudencija*. 2007, 10 (100): 41 - 46.

²⁰ Vaitkevičiūtė, A. Nefiskalinių (netarifinių) apribojimų Europos Bendrijos vidaus rinkoje draudimas. *Jurisprudencija*. 2006, 10 (88): 49 - 56.

²¹ Derlen, M.; Lindholm, J. Article 28 E.C. and rules on use: a step towards a workable doctrine on measures having equivalent to quantitative restrictions. *Columbia Journal of European Law* [interaktyvus]. Umea, 2010, 16 (2) [žiūrėta 2014-12-22]. <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2085272>.

Darbo reikšmė

Šiai dienai tiek PPO teisė, tiek jos santykis su ES teisės reguliavimu, yra labai mažai analizuotos temos Lietuvoje. Praktinė baigiamojo darbo reikšmė pasireiškia tuo, kad atliktos išsamios nediskriminavimo principo pažeidimo analizės rezultatai padės suprasti ES ir PPO sistemų specifiką, skirtumus ir panašumus bei praktikos raidos tendencijas. Tikimasi, kad atlikta analizė paskatins didesnę domėjimąsi ES ir PPO teisės santykiu, bei atlikto tyrimo rezultatai pasitarnaus ne tik būsimiems, bet ir praktikuojantiems teisininkams.

Tyrimo tikslas

Palyginti nediskriminavimo principo taikymą ES ir PPO teisėje.

Tyrimo uždaviniai

1. Atskleisti nediskriminavimo principo vietą prekybos prekėmis kontekste ES ir PPO teisės lygmeniu.
2. Palyginti diskriminacijos vidaus mokesčiais nustatymą ES ir PPO teisėje.
3. Ištirti kiekybinių apribojimų draudimo taikymą ES ir PPO lygmeniu.
4. Palyginti ES ir PPO teisėje numatytas nediskriminavimo principo išimtis.

Tyrimo metodika

Sisteminės analizės metodas naudotas nustatant ryšius tarp teisės normų bei visus nagrinėjamus aspektus siejant tarpusavyje.

Dokumentų analizės metodas naudotas nagrinėjant įvairių mokslininkų požiūrius bei koncepcijas, ESTT bei GATT / PPO ginčų sprendimo institucijų formuojamą praktiką.

Istorinis metodas pasitelktas analizuojant nediskriminavimo principo raidą.

Lyginamasis metodas taikytas gretinant autorių nuomones bei lyginant ESTT bei GATT / PPO ginčų sprendimo institucijų praktiką.

Lingvistinis metodas panaudotas analizuojant teisės normų kalbinę išraišką bei vertimo atitikimą teisės normoms originalo kalba.

Loginis – analitinis metodas taikytas formuojant tarpines bei galutines išvadas.

Tyrimo struktūra

Magistro baigiamąjį darbą sudaro: įvadas, santrumpų sąrašas, trys dėstomosios dalys, išvados, anotacija ir santrauka lietuvių bei vokiečių kalbomis.

Pirmos dalies paskirtis yra aptarti diskriminacijos sąvoką bei jos formas, atskleisti nediskriminavimo principo vietą ES ir PPO teisės sistemose.

Antra dalis yra skirta nediskriminavimo principo taikymui prekybos prekėmis srityje. Kadangi prekybą ribojančios priemonės yra skirstomos į tarifines ir netarifines, todėl yra racionalu apie jas kalbėti atskiruose poskyriuose. Kadangi ES, visų pirma, yra muitų sąjunga, kurioje yra draudžiami muitai tarp valstybių narių, šiame skyriuje bus atliekamas vienos iš tarifinių priemonių – vidaus mokesčių tyrimas. Toliau bus siekiama iširti, kokia apimtimi nediskriminavimo principas yra taikomas netarifinių priemonių atžvilgiu.

Trečios dalies paskirtis yra palyginti nediskriminavimo principo išimtis ES ir PPO teisėje.

Ginamieji teiginiai

1. Nors kuriant ES teisinę bazę buvo pasinaudota PPO teisine patirtimi, tačiau, vystantis ES ekonominei integracijai, nediskriminavimo principas ES įgavo sudėtingesnį pavidalą bei jo taikymas išplito daugelyje ES reguliavimo sričių.

2. Nediskriminavimo principo taikymas vidaus mokesčių srityje abejose teisės sistemose pasižymi iš esmės analogiškais aspektais.

3. Netarifinių priemonių srityje ES pažengė toliau nei PPO, kadangi buvo peržengtos nediskriminavimo principo ribos ir ESTT praktikoje linkstama prie patekimo į rinką koncepcijos.

4. Nepaisant to, kad tiek GATT XX str., tiek SESV 36 str. numato baigtinius ribojimų pateisinimo pagrindų sąrašus, ES lygmeniu suteikiama daugiau galimybių pateisinti ribojimą, kadangi ESTT turi plačią diskreciją vystyti „privalomųjų reikalavimų“ doktriną ir tokiu būdu plėsti išimčių sąrašą, tuo tarpu PPO ginčų sprendimo institucijos tokios galimybės neturi.

Paaiškinimai

Siekiant išvengti neaiškumų, darbe bus vartojamos ES ir PPO sąvokos neatsižvelgiant į tai, apie kokį šių sistemų gyvavimo laikotarpį kalbama.

1. DISKRIMINACIJA IR DISKRIMINACIJOS DRAUDIMAS

Nediskriminavimo principo analizė yra neįsivaizduojama be pačios diskriminacijos ir jos galimų formų aptarimo. Dėl šios priežasties šiame skyriuje pateikiama diskriminacijos sąvoka, diskriminacijos formos bei atskleidžiama nediskriminavimo principo vieta ir reikšmė tiek ES, tiek PPO teisinėse sistemose. Kalbant apie PPO, šiame skyriuje norima aptarti tik MFN specifika, kadangi tai – ES teisėje analogo neturintis instrumentas.

1.1. Diskriminacijos sąvoka ir formos

„Diskriminacija“ (lot. *discriminare, discriminatio* – atskirti, atskyrimas) „Tarptautinių žodžių žodyne“ yra įvardijama kaip „teisių sumažinimas arba atėmimas tam tikrai kategorijai asmenų dėl kokių nors požymių, o „diskriminuoti“ reiškia taikyti kam nors diskriminaciją, neduoti lygių teisių, skirti, skirtingai traktuoti, blogiau nei su kitais elgtis²².

Tam, kad galima būtų pasakyti, kad patiriama diskriminacija, situacijos turi būti sulyginamos. Natūralu, jog tai, kad valstybė A apmokestina automobilius iš valstybės B 10 proc. tarifu, o jautieną – 5 proc. tarifu, dar nereiškia, kad valstybė A pažeidžia nediskriminavimo principą, kadangi automobiliai ir jautiena nėra sulyginamos prekės. „Norint nustatyti, ar egzistuoja diskriminacija, du produktai turi pasižymėti tam tikru panašumu laipsniu“²³. Tiek teisės doktrinoje, tiek ESTT bei GATT / PPO ginčų sprendimo institucijų praktikoje ieškoma atsakymo, koks turi būti tas panašumo laipsnis, kad prekes galima būtų lyginti nediskriminavimo principo kontekste.

ESTT nurodo, kad panašios situacijos negali būti vertinamos skirtingai, o skirtingos situacijos negali būti vertinamos vienodai, nebent toks vertinimas yra objektyviai pateisinamas²⁴. Tai reiškia, kad būtinas nediskriminavimo principo elementas yra diskriminacijos neteisėtumas. Diskriminacijos draudimas tiek prekybos, tiek žmogaus teisių srityje nėra absoliutus, ne visada skirtingas vertinimas laikytinas diskriminacija²⁵. ESTT pažymėjo, kad „skirtingas traktavimas

²² *Tarptautinių žodžių žodynas*. 4-oji laida. Vilnius: Alma littera, 2005, p. 173.

²³ Lester, S., Mercurio, B., Davies, A. *World trade law: text, materials and commentary*. Oxford and Portland: Oregon, 2012, p. 264.

²⁴ Byla 106/83, *Sermide SpA v. Cassa Conguaglio Zucchero and others* [1984] ECR 04209, para 28.

²⁵ Peters, A. Die Strukturähnlichkeit der Diskriminierungsverbote im Menschenrechtsbereich und im Welthandelsrecht. Eine exemplarische Prüfung der Fragmentierungsthese. *Human Rights, Democracy and the Rule of Law*. Breitenmoser,

automatiškai nereikia diskriminacijos [...]“²⁶. ES nedraudžia atvirkštinės diskriminacijos (angl. *reverse discrimination*, vok. *umgekehrte Diskriminierung*) – situacijos, kai piliečiai (vietinės prekės) yra mažiau palankioje situacijoje nei kitų šalių piliečiai (prekės). Literatūroje atvirkštinė diskriminacija dar vadinama pozityviaja²⁷. T. A. Schmidt teigia, kad reikia atsisakyti „pozityviosios diskriminacijos“ sąvokos, kadangi abejotina, ar tai apskritai yra diskriminacija²⁸. Darbo autorės nuomone, „pozityviosios diskriminacijos“ terminas nevertotinas, kadangi pats terminas „diskriminacija“ jau savaime turi neigiamą atspalvį, todėl paradoksalu siekti suteikti jam teigiamą prasmę. Atvirkštinės diskriminacijos pavyzdys galėtų būti *Peureux* byla, kurioje Prancūzija nustatė alkoholio distiliavimo mokestį tik vietiniams subjektams²⁹. Atvirkštinę diskriminaciją R. Streinz vadina fenomenaliu reiškiniu ir, jo manymu, nors piliečių (vietinių prekių) diskriminacija nepažeidžia ES teisės, tačiau ji prieštarauja pačiai vidaus rinkos idėjai³⁰. Kalbant apie PPO teisę, čia taip pat kaip ir ES teisėje atvirkštinė diskriminacija nepatenka į nediskriminavimo principo taikymo sritį. Taip yra dėl to, kad PPO teisė siekia apsaugoti užsienio subjektus nuo mažiau palankaus traktavimo užsienio rinkose, o valstybėms narėms išlieka plati diskrecija dėl tam tikrų ekonominių ir/ar politinių tikslų nacionalinius produktus vertinti mažiau palankiai nei kitų šalių produktus (šiuo atveju nacionalinių subjektų apsauga apsiriboja nacionaline teise).³¹

Identifikuojant diskriminaciją, galimi du variantai: 1) priemonė gali turėti tikslą diskriminuoti; 2) priemone nėra siekiama diskriminuoti, tačiau faktiškai yra sukuriamas diskriminacinis poveikis. Pagal tai skiriamos dvi diskriminacijos formos: *de jure* (dar vadinama formaliąja) ir *de facto* (materialioji) diskriminacija. *De jure* diskriminacija reiškia diskriminaciją teisėje, t. y. pats teisinis reguliavimas savyje turi diskriminuojantį elementą. Literatūroje ši diskriminacijos forma dar vadinama atvirąja diskriminacija³². Jei valstybė A apmokestina automobilius iš Europos 0 proc. tarifu, o automobilius iš kitų valstybių – 10 proc. tarifu, tai akivaizdu, kad ši taisyklė *de jure* diskriminuoja prekės iš ne Europos valstybių, kadangi joms tenka didesnė mokestinė našta.

S. et al., *Zürich: Liber Amicorum Luzius Wildhaber* [interaktyvus]. 2007, p. 563 [žiūrėta 2014-12-22]. <https://ius.unibas.ch/uploads/publics/9364/20110118160459_4d35ac1bb75fc.pdf>.

²⁶ Byla 13/63, *Komisija v. Italija* [1963] Rink. p. 165 4 (A) p.

²⁷ Pvz., prof. dr. I. Daukšienė straipsnyje „Priimančios valstybės narės piliečių diskriminavimo problema“ „atvirkštinės diskriminacijos“ ir „pozityviosios diskriminacijos“ terminus vartoja kaip sinonimus.

²⁸ Schmidt, T. A. Von "Mangold" bis "Maruko": Die Judikatur des EuGH zur Gleichbehandlungsrahmenrichtlinie und ihr Einfluss auf die deutsche Rechtsordnung. Berlin: BWV - Berliner Wissenschafts-Verlag, 2014., P. 138.

²⁹ Byla 86/78, *SA des grandes distilleries Peureux v. Directeur des Services Fiscaux de la Haute – Saone et du territoire de Belfort* [1979] ECR 897.

³⁰ Streinz, R. *Europarecht*. 9 Auflage. München: C. F. Müller, 2012, p. 312.

³¹ Cottier, T.; Oesch, M., *NCCR Trade Working Paper*, supra note 8, p. 8.

³² Richters, S. *Diskriminierung im Bereich der Warenverkehrsfreiheit*. Frankfurt am Mein: Peter Lang, 2003, p. 34.

De facto diskriminacija reiškia, kad pats teisinis reguliavimas iš esmės yra neutralus, t. y. taisyklė iš pažiūros kilmės aspektu vienodai veikia visus subjektus, kuriems ji yra skirta, tačiau realybėje jos poveikis yra kitoks. Literatūroje ši diskriminacijos forma dar vadinama paslėptąja diskriminacija³³. Pateiktinas toks pavyzdys: Valstybė A apmokestina prabangius laikrodžius, kurių vertė viršija 20 000 dolerių, 15 proc. tarifu, o prabangius laikrodžius, kurių vertė yra iki 20 000 dolerių, apmokestina 10 proc. tarifu. Pati taisyklė nesiekia diskriminuoti, tačiau jeigu analizuotume tokio diferencijuoto apmokestinimo poveikį konkrečioje rinkoje ir nustatytume, kad, pvz., 90 proc. importuojamų prabangių laikrodžių yra apmokestinami didesniu tarifu, o didžioji dalis vietinių prekių patenka į mažesnio tarifo taikymo sritį, manytina, kad tokiu reguliavimu yra *de facto* diskriminuojamos importuojamos prekės.

PPO teisėje yra draudžiama tiek *de jure*, tiek *de facto* diskriminacija. *De jure* diskriminacijos pavyzdys galėtų būti *EC – Tariff Preferences* byla, kurioje kilo ginčas tarp ES ir Indijos dėl ES taikomų preferencinių tarifų 12 besivystančių šalių. Apeliacinė taryba nustatė GATT I str. 1 d. pažeidimą ir nurodė, kad mokesčių lengvatos turi būti taikomos ne tik 12 konkrečių valstybių, o ir panašioms prekėms iš kitų valstybių narių³⁴. *Spain – Coffee* byloje konstatuota, kad Ispanijos tarifų sistema, taikoma skirtingoms kavos pupelių rūšims, turi diskriminuojantį poveikį, kadangi Brazilijai, kaip didžiausiai konkrečių rūšių kavos pupelių importuotojai, galiojo didesnis tarifas nei kitos rūšies kavos pupelių importuotojams³⁵. *Canada – Automotive Industry* byloje pripažinta, kad Kanados taikytas atleidimas nuo importo mokesčio buvo nesuderinamas su GATT I str. 1 d., kadangi, nors atleidimas nuo maito mokesčio buvo teoriškai taikytinas visoms transporto priemonėms, importuojamoms iš įvairių valstybių, tačiau praktiškai buvo taip, kad tik labai ribotas importuotojų skaičius iš konkrečių valstybių galėjo pasinaudoti teikiamu pranašumu³⁶. *Chile – Alcoholic Beverages* byloje Apeliacinė taryba konstatavo, kad Čilės nustatyta mokesčių sistema sukėlė tokias pasekmes, kad maždaug 75 proc. valstybės viduje pagamintų distiliuotų alkoholinių gėrimų pateko į mažesnio mokesčių tarifo kategoriją, o maždaug 95 proc. tiesiogiai konkuruojančių ar pakeičiamų importuojamų produktų pateko į didžiausio mokesčių tarifo kategoriją³⁷.

³³ Streinz R., *supra* note 30, p. 305.

³⁴ Appellate Body Report *European Communities – Conditions for the Granting of Tariff Preferences to Developing Countries* (2004) WT/DS246/AB/R, para 7.57 – 7.58.

³⁵ Panel Report *Spain – Tariff Treatment of Unroasted Coffee* (1981) BISD 28S/102, para 4.10.

³⁶ Appellate Body Report *Canada – Certain Measures Affecting the Automotive Industry* (2000) WT/DS139/AB/R, WT/DS142/AB/R, para 78.

³⁷ Appellate Body Report *Chile – Taxes on Alcoholic Beverages* (1999) WT/DS87/AB/R, WT/DS110/AB/R, para 67.

Kalbant apie ES teisę, čia taip pat yra draudžiama tiek *de jure*, tiek *de facto* diskriminacija. *Komisija v. Airija*³⁸ byloje buvo ginčijamas Airijos nustatytas apyvartos mokesčio surinkimo būdas, kai importuotojai turėjo sumokėti apyvartos mokestį prekių importo metu, o vietiniai gamintojai galėjo sumokėti per 4 – 6 savaites, atitinkamai Airijos gamintojai atsidūrė palankesnėje padėtyje nei importuotojai, kadangi jie turėjo daugiau laiko mokesčiui sumokėti. *Komisija v. Italija* byloje ESTT pažymėjo, kad pasirinkta lengvatinė mokesčių sistema turi atitikti SESV 110 str. reikalavimą nediskriminuoti importuojamų prekių, ir tiesiogiai diskriminuojančiu pripažino ekologijos tikslais Italijoje taikomą sumažintą mokestį perdirbtai alyvai, kadangi jis buvo taikomas tik vidaus produktui³⁹.

De facto diskriminaciją iliustruoja *Hansen* ir *Humblot* bylos. *Hansen* byloje Vokietija taikė mokesčių lengvatą spirito, pagaminto smulkiose varyklose, importuotojams iš konkrečių valstybių. ESTT nurodė, kad bet kokios lengvatos turi būti taikomos taip, kad jomis galėtų pasinaudoti ir kitų valstybių narių gamintojai, atitinkantys keliamas sąlygas⁴⁰. Preferencijos yra leidžiamos su sąlyga, kad jos bus taikomos nediskriminuojant⁴¹. *Humblot* byloje kilo ginčas dėl Prancūzijos taikomo automobilių mokesčio, diferencijuoto pagal automobilio variklio galingumą: automobiliai, kurių variklio galingumas viršija 16 AG, buvo apmokestinami žymiai didesniu mokesčiu nei automobiliai, kurių variklio galingumas nesiekė 16 AG. ESTT konstatavo, kad nors taisyklė iš pirmo žvilgsnio taikoma objektyviai vienodai tiek vietinėms, tiek importuojamoms prekėms, bet atsižvelgiant į tai, kad Prancūzija negamino automobilių, kurių variklio galingumas viršija minėtą ribą, faktiškai susidarė tokia situacija, kad didesni mokestį mokėjo importuotojai. Teismas pripažino Prancūzijos mokestį netiesiogiai diskriminuojančiu, kadangi importuotojams tekdavo didesnė mokesčių našta nei nacionaliniams gamintojams, ir tai kenkė importuojamų prekių konkurencingumui rinkoje⁴². Po šio ESTT sprendimo Prancūzija koregavo taikomą mokestį, bet Teismas laikėsi pozicijos, kad mokestis didesnio variklio galingumo automobiliams vis dar per didelis ir netiesiogiai diskriminuoja importuojamas prekes⁴³.

Reikia pastebėti, kad *de jure* diskriminacija praranda savo aktualumą tiek ES, tiek PPO teisinėse sistemose. Taip yra dėl to, kad tokia diskriminacijos forma yra pernelyg akivaizdus pažeidimas ir jos identifikavimas nekelia didelių sunkumų. Kitaip tariant, valstybė kuri siekia tam

³⁸ Byla 55/79, *Komisija v. Airija* [1980] ECR 481.

³⁹ Byla 21/79, *Komisija v. Italija* [1980] ECR 1, para 26 – 27.

⁴⁰ Byla 148/77, *H. Hansen jun. & O. C. Balle GmbH & Co. v. Hauptzollamt de Flensburg* [1978] ECR 1787, para. 20.

⁴¹ *Ibid.*, para 16.

⁴² Byla 112/84, *M. Humblot v. Directeur des Services Fiscaux* [1985] ECR 1367, para 15.

⁴³ Byla 433/85, *J. Feldain v. Directeur des Services Fiscaux* [1987] ECR 3521.

tikromis priemonėmis apsaugoti savo nacionalinę rinką arba vieniems importuojamiems produktams sukelti daugiau kliūčių lyginant su kitais, nesirenka tiesiogiai nustatyti diskriminuojančios taisyklės, kadangi iš karto būtų konstatuotinas pažeidimas. Kur kas kebliau ir praktiškai reikšmingiau yra identifikuoti ir įrodyti *de facto* diskriminaciją, t. y. nustatyti, kad iš pirmo žvilgsnio objektyvi taisyklė sukelia skirtingą faktinę prievolę vietiniams ir importuojamiems produktams.

1.2. Nediskriminavimo principo vieta ES teisėje

Remiantis SESV 26 str., vidaus rinkos įgyvendinimas yra vienas iš esminių ES tikslų. Vidaus rinką sudaro keturios rinkos laisvės: laisvas prekių, paslaugų, asmenų bei kapitalo judėjimas. Siekiant atskleisti nediskriminavimo principo vietą ES teisėje, svarbu aptarti šio principo vaidmenį kiekvienoje iš rinkos laisvių, daugiausia dėmesio skiriant laisvam prekių judėjimui.

Diskriminacijos draudimas ES teisėje yra eksplicitiškai įtvirtintas ES pirminėje teisėje: SESV 18 str. draudžia „bet kokią diskriminaciją dėl pilietybės“. Be šio bendro diskriminacijos draudimo egzistuoja specialūs draudimai, pvz.: SESV 45 str. (laisvas darbuotojų judėjimas), 49 str. (įsisteigimo laisvė) ir kt. Bendras diskriminacijos dėl pilietybės draudimo ir specialių draudimų tarpusavio santykis yra subsidiarus, t. y. bendra nuostata taikoma tik tada, kai nėra numatyta specialaus diskriminacijos draudimo⁴⁴. Atitinkamai galima sakyti, iš vienos pusės šio straipsnis yra universalus, iš kitos – dėl egzistuojančių specialių diskriminaciją draudžiančių normų jo reikšmė yra mažesnė⁴⁵. Visgi pats ESTT dažnai šalia specialaus diskriminacijos draudimo nurodo ir SESV 18 str.⁴⁶. Jei nacionalinė taisyklė nepažeidžia specialaus diskriminacijos draudimo, vadinasi, ji atitinka ir bendrą diskriminacijos draudimą.

Laisvas asmenų judėjimas apima dvi sritis: laisva darbuotojų judėjimą bei įsisteigimo laisvę. SESV 45 str. 2 d. draudžia diskriminaciją pilietybės pagrindu įdarbinimo, darbo užmokesčio ir kitų darbo ir užimtumo sąlygų atžvilgiu. Be tiesioginės diskriminacijos⁴⁷ šis straipsnis apima ir netiesioginę diskriminaciją, kai priemonė diferencijuoja asmenis ne tiesiogiai pilietybės pagrindu, o remiantis kitais kriterijais, pvz.: gyvenamosios vietos⁴⁸, kalbos mokėjimo⁴⁹, užsieniečių skaičiaus

⁴⁴ Byla C-193/94, *Criminal Proceedings against Skanavi* [1996] ECR I – 929, para 20.

⁴⁵ Riesenhuber, K. *European Employment Law. A Systematic Exposition*. Cambridge: Intersentia, 2012, p. 236.

⁴⁶ Byla C-45/93, *Komisija v. Ispanija* [1994] ECR I – 911.

⁴⁷ Žr. bylą C-55/00, *Elide Gottardo v. Istituto nazionale della previdenza sociale (INPS)* [2002] ECR – 413; bylą C-265/03, *Igor Simutenkov v. Ministerio de Educacion y Cultura ir Real Federacion Espanola de Futbol* [2005] ECR I – 2579.

⁴⁸ Žr. bylą 147/79, *Rene Hochstrass v. Europos Bendrijų Teisingumo Teismas* [1980] ECR 3005; bylą C-350/96, *Clean Car Autoservice GesmbH v. Landeshauptmann von Wien* [1998] ECR I – 2521.

ribojimu⁵⁰, darbo stažo reikalavimu⁵¹ ir kt. Dar daugiau, ESTT nustatė draudimą taikyti ir nediskriminuojančias priemones. Teismas atsisako „diskriminacijos“ sąvokos ir nagrinėja, ar konkreti priemonė sukelia kliūtį laisvam asmenų judėjimui⁵².

Siekiant užtikrinti įsisteigimo laisvę (pirminį ir antrinį steigimąsi), yra draudžiami diskriminuojantys⁵³ bei nediskriminuojantys⁵⁴ ribojimai. Pagal nusistovėjusią ESTT praktiką, bet kokia nacionalinė priemonė, kuri, nors ir taikoma be diskriminacijos, kliudo ar daro mažiau patrauklų naudojimąsi steigimosi laisve, yra draudžiama SESV 49 str. prasme⁵⁵.

SESV 56 str. draudžia ribojimus laisvo paslaugų judėjimo srityje. Tiesioginės diskriminacijos sampratą laisvo paslaugų judėjimo srityje ESTT išvystė *Gouda* byloje: „Sutarties 49 straipsnis visų pirma apima bet kokio teikiančio paslaugas asmens diskriminavimo dėl jo nacionalinės priklausomybės ar įsisteigimo vietos kitoje valstybėje narėje, nei ta, kurioje paslauga teikiama, panaikinimą“⁵⁶. *Van Binsbergen*⁵⁷ byloje ESTT konstatavo, kad Nyderlandų taisyklė, pagal kurią tik Nyderlanduose įsisteigęs asmuo gali būti atstovu teismuose, netiesiogiai diskriminuoja asmenis, kurie nėra Nyderlandų rezidentai, ir dėl to pažeidžia SESV 56 str. Paslaugų judėjimo laisvė apima ne tik laisvę teikti, bet ir laisvę gauti paslaugas. Pareigą nediskriminuoti paslaugų gavėjų detalizuoja Paslaugų direktyvos⁵⁸ 20 str. 1 d. Remiantis ESTT praktika, SESV 56 str. „draudžia ne tik bet kokia diskriminaciją pilietybės pagrindu, bet ir bet kokius ribojimus, net jei jie vienodai taikomi, jei jie draudžia ar trukdo naudotis paslaugų tiekėjo, įsisteigusio kitoje valstybėje narėje ir ten teisėtai teikiančio paslaugas, veikla“⁵⁹. Kaip pažymėjo generalinis advokatas F. B. Jacobs savo išvadoje, būtų klaidinga nekreipti dėmesio į nediskriminuojančio pobūdžio

⁴⁹ Žr. bylą 379/87, *A. Groener v. Minister for Education and the City of Dublin Vocational Educational Committee* [1989] ECR 3967; bylą C-281/98, *R. Angonese v. Cassa di Risparmio di Bolzano SpA* [2000] ECR I – 4139.

⁵⁰ Žr. bylą 167/73, *Komisija v. Prancūzija* [1974] ECR 359.

⁵¹ Žr. bylą 15/69, *Württembergische Milchverwertung-Südmilch AG prieš Salvatore Ugliola* [1969] ECR 363; bylą C-15/96, *Kalliopi Schöning-Kougebetopoulou v. Freie und Hansestadt Hamburg* [1998] ECR I – 47.

⁵² Žr. bylą C-415/93, *Union royale belge des sociétés de football association ASBL v. Jean-Marc Bosman, Royal club liégeois SA v. Jean-Marc Bosman ir kt. ir Union des associations européennes de football (UEFA) v. Jean-Marc Bosman* [1995] ECR I – 4921; bylą C-1/92, *D. Kraus v. Land Baden-Württemberg* [1993] ECR I – 1663.

⁵³ Žr. bylą 2/74, *J. Reyners v. Belgija* [1974] ECR 631; bylą 71/76, *J. Thieffry v. Conseil de l'ordre des avocats à la cour de Paris* [1977] ECR 765.

⁵⁴ Žr. bylą 107/83, *Ordre des avocats au barreau de Paris v. O. Klopp* [1984] ECR 2971; bylą C-55/94, *R. Gebhard v. Consiglio dell'Ordine degli Avvocati e Procuratori di Milano* [1995] ECR I – 4165.

⁵⁵ Byla C-299/02, *Komisija v. Olandija* ECR [2004] I – 9761, para 15; byla C-140/03, *Komisija v. Graikija* [2005] ECR I – 3177, para 27.

⁵⁶ Byla C-288/89, *Stichting Collectieve Antennevoorziening Gouda ir kt. v. Commissariaat voor de Media* [1991] ECR I – 4007, para 10.

⁵⁷ Byla 33/74, *J. H. M. van Binsbergen v. Bestuur van de Bedrijfsvereniging voor de Metaalnijverheid* [1974] ECR 1299.

⁵⁸ Europos Parlamento ir Tarybos 2006 m. gruodžio 12 d. direktyva 2006/123/EB dėl paslaugų vidaus rinkoje. [2006] OL L376/36.

⁵⁹ Byla C-76/90, *Manfred Säger v. Dennemeyer & Co. Ltd* [1991] ECR I – 4221, para 12.

priemonę, nors ji aiškiai riboja paslaugų teikimo laisvę⁶⁰. Vėlesnė ESTT praktika taip pat liudija tai, jog ESTT išplėtė SESV 56 str. taikymo sritį ir pripažįsta, jog net ir neturinčios diskriminacinio pobūdžio taisyklės, kurios kliudo patekimui į rinką, yra draudžiamos⁶¹. Reikia pažymėti, kad Teismas apskritai atsisakė nacionalines taisykles skirti remiantis diskriminavimo požymiu, t. y. ESTT nesigilina į tai, ar valstybės narės taikoma priemonė yra diskriminuojančio pobūdžio ar ne, o daugiausia dėmesio skiria priemonės poveikio nustatymui (ar priemonė draudžia ar daro mažiau patrauktų naudojimąsi paslaugų judėjimo laisve), proporcingumui bei galimybei pateisinti ribojimą. Šią Teismo tendenciją iliustruoja *Finalarte* byla, kurioje kilo ginčas dėl Italijoje taikomų registracijos ir apsigyvenimo reikalavimų patentiniams patikėtiniams. Teismas nenustatinėjo, ar priemonė yra diskriminacinio pobūdžio, ir nurodė, kad ji riboja paslaugų judėjimo laisvę⁶².

Remiantis SESV 63 str., ES yra draudžiami visi kapitalo judėjimo bei mokėjimų apribojimai tiek tarp ES valstybių narių, tiek su trečiosiomis šalimis. Laisvame kapitalo judėjime nėra diferenciacijos tarp kapitalo importo ir eksporto – transakcijos abejomis kryptimis yra sureguliuotos tomis pačiomis taisyklėmis. Minėtas straipsnis apima ne tik diskriminuojančias priemones, bet ir tokias, kurios vienodai taikomos vidaus ir sieną kertančioms transakcijoms⁶³.

„Prekės juda per sienas lengviau nei žmonės“⁶⁴ – tai paaiškina faktą, kodėl praktika laisvo prekių judėjimo srityje pradėjo formuotis anksčiausiai. Tam, kad ES būtų užtikrintas laisvas prekių judėjimas, imamas šių priemonių: 1) panaikinami muitai ir lygiavėrio poveikio mokėjimai (SESV 28 – 30 str.); 2) draudžiama diskriminacija vidaus mokesčiais (SESV 110 – 113 str.); 3) draudžiami kiekybiniai importo ir eksporto apribojimai bei lygiavėrio poveikio priemonės (SESV 34 – 36 str.) Tikslinga trumpai aptarti kiekviena iš jų.

Pradiniam etape ES kūrėsi kaip muitų sąjunga, todėl visų pirma palaipsniui buvo naikinami muitai tarp valstybių narių. Žvelgiant iš valstybės pozicijų, muitai nuo seno buvo vienas iš reikšmingų valstybės pajamų šaltinių, tačiau kita vertus, taikant muitus, importuojamos prekės atsiduria mažiau palankioje padėtyje nei vietinės prekės, kadangi dėl taikomo muto importuojamų prekių kaina didėja, atitinkamai šioms prekėms yra sunkiau išlikti rinkoje⁶⁵. Muitų draudimas

⁶⁰ 1991 m. vasario 21 d. generalinio advokato F.G. Jacobs išvada byloje C-76/90 [1991] ECR I – 4221, para 27.

⁶¹ Žr. bylą C-384/93, *Alpine Investments BV v. Minister van Financiën* [1995] ECR I – 1141, para 35; bylą C-275/92, *Her Majesty's Customs and Excise v. G. Schindler ir J. Schindler* [1994] ECR I – 1039, para 45.

⁶² Sujungtos bylose C-49/98, C-50/98, C-52/98 iki C-54/98 ir C-68/98 iki C-71/98, *Finalarte Sociedade de Construcao Civil Ld* [2011] ECR I – 7831, para 70.

⁶³ Byla C-367/98, *Komisija v. Portugalija* ECR [2002] I – 4731.

⁶⁴ Mayer, F. C. Die Warenverkehrsfreiheit im Europarecht – eine Rekonstruktion. *WHI – Paper* [interaktyvus]. Berlin, 2004, 1/04: 1 [žiūrėta 2014-12-22]. <<http://www.peacepalacelibrary.nl/ebooks/files/warenverkehr.pdf>>.

⁶⁵ Van den Bossche, P. *The Law and Policy of the World Trade Organization*. Cambridge: Cambridge University Press, 2005, p. 28.

galioja tiek eksportui, tiek importui. Muito sąvokos nepateikia nei ES pirminė teisė, nei ESTT. Teisinėje literatūroje maitu yra vadinama tokia rinkliava, kuri taikoma importuojant arba eksportuojant prekes⁶⁶. Kitaip tariant, svarbiausias muito požymis yra tai, kad muitas yra mokamas dėl sienos kirtimo (apima ir valstybės narės vidaus sienų kirtimą⁶⁷).

SESV 30 str. draudžia ne tik maitus, bet ir lygiaverčio poveikio mokėjimus (toliau – LPM). LPM sąvoką suformulavo ESTT *Statistikos rinkliavos* byloje⁶⁸. LPM laikoma tokia rinkliava, kuri iš esmės nėra muitas, bet turi tokį patį poveikį. Nėra svarbus mokesčio dydis (negalioja *de minimis* taisyklė)⁶⁹, jo tikslas ar paskirtis⁷⁰. Iš praktinės pusės identifikuoti priemonę kaip maitą arba LPM nėra tiek reikšminga dėl to, kad jų abiejų pasekmės yra vienodos – jos draudžiamos *per se*.

Kalbant apie maitų bei LPM draudimo ryšį su nediskriminavimo principu, reikia pasakyti, kad ES kontekste šis principas minėtoms priemonėms nėra taikytinas dėl to, kad tiek maitai, tiek LPM yra draudžiami *per se*, maitų ir LPM draudimas yra absoliutus ir jo pateisinti kokiais nors pagrindais neleidžiama. Kitaip tariant, nėra prasmės nustatinėti produktų panašumo, lyginti situacijų, jei pats mokestis jau savaime yra neteisėtas.

Svarbu paminėti skirtumus, susijusius su maitų reglamentavimu ES ir PPO teisėje. Lyginant ES ir PPO teisinės sistemas, ES maitai ir LPP yra draudžiami *per se*, o PPO teisėje jie yra teisėti. Toks skirtumas yra suprantamas, kadangi ES yra pasiekusi labai toli pažengusių ekonominės integraciją ir nuo pat pradžių ES tikslai buvo ambicingesni nei GATT⁷¹. Remiantis SESV 26 str., ES siekia užtikrinti vidaus rinkos, kurioje nėra kliūčių valstybių narių tarpusavio prekybai, veikimą. Vidaus rinkos sukūrimas būtų neįsivaizduojamas be maitų ir LPM uždraudimo. Nors PPO tikslas yra sietinas su prekybos liberalizavimu, maitai PPO yra legalūs – PPO yra reglamentuotas maitų taikymas (įskaitant draudimą diskriminuoti taikant skirtingus maitus). PPO valstybėms narėms yra paliekama teisė maitais apsaugoti vidaus rinką, o maitų mažinimas arba jų atsisakymas sietinas

⁶⁶ Lowenfeld, A. F. *International Economic Law*. Second Edition. Oxford: Oxford University Press, 2008, p. 377.

⁶⁷ Žr. bylą C-72/03, *Carbonati Apuani Srl v. Comune di Carrara* [2004] ECR I – 8027; sujungtas bylas C-485/93 ir C-486/93, *Maria Simitzi v. Dimos Kos* [1995] ECR I – 2655.

⁶⁸ Byla 24/68, *Komisija v. Italija* [1969] ECR 193, para 14.

⁶⁹ *Ibid.*

⁷⁰ Sujungtos bylos 2/69 ir 3/69, *Sociaal Fonds de Diamantarbeiders* [1969] ECR 211, p. 222.

⁷¹ Perišin, T. Balancing Sovereignty with the Free Movement of Goods in the EU and the WTO - Non-Pecuniary Restrictions on Free Movement of Goods. *Croatian Yearbook of European Law and Policy* [interaktyvus]. Zagreb, 2005, 1: 3 [žiūrėta 2014-12-22]. <<http://www.cyelp.com/index.php/cyelp/article/view/5/5>>.

išimtinai su derybomis ir abipuse nauda. Kadangi ES teisėje muitai yra draudžiami *per se*, nėra galimybių pateisinti jų taikymo⁷².

Kita fiskalinė priemonė, kuri veikia valstybių narių tarpusavio prekybą, yra vidaus mokesčiai. „Vidaus mokesčiu yra laikomas toks mokestis, kuris priklauso bendrai vidaus mokesčių sistemai ir kuris sistemiškai taikomas tiek vietinėms, tiek importuojamoms prekės vadovaujantis tais pačiais objektyviais kriterijais ir neatsižvelgiant į prekės kilmę“⁷³. Valstybės narės yra laisvos formuojant mokesčių sistemą, tačiau SESV 110 str. draudžia taikyti vidaus mokesčius taip, kad jais būtų diskriminuojamos importuojamos prekės. Minėto straipsnio 1 d. kalba apie pareigą panašias importuojamas prekes apmokestinti ne daugiau nei vidaus prekes, o 2 d. draudžia suteikti apsaugą vidaus prekėms, konkuruojančias prekes apmokestinant didesniais vidaus mokesčiais. Ši norma neturi tikslo sulygtinti mokesčių sistemas valstybėse narėse - ja tik draudžiama valstybės viduje taikyti tokią mokesčių sistemą, kuria būtų diskriminuojamos importuojamos prekės arba būtų apsaugotos vidaus prekės⁷⁴. Svarbu paminėti, kad SESV 110 str. bei SESV 28 - 30 str. yra vienas kitą šalinančios normos⁷⁵. Tai reiškia, kad ta pati priemonė vienu metu negali būti kvalifikuojama ir kaip muitas ir LPM, ir kaip vidaus mokestis, nes, visų pirma, skiriasi kvalifikavimo pasekmės: muitai ir LPM yra neteisėti *per se*, o vidaus mokesčių atveju svarbiausia yra užtikrinti nediskriminuojantį jų taikymą, vadinasi, norint nustatyti pažeidimą, reikia įrodyti, kad taikomas vidaus mokestis pažeidžia nediskriminavimo principą. Be to, skirtingų vidaus mokesčių taikymas panašioms prekėms gali būti pateisinamas, jei jis remiasi objektyviais kriterijais. Detaliau vidaus mokesčiai bus analizuojami kitoje dalyje.

SESV 34 – 36 str. yra skirti kiekybiniais importo ir eksporto apribojimams bei lygiaverčio poveikio priemonėms (toliau – LPP): SESV 34 str. draudžia kiekybinius importo apribojimus ir LPP, SESV 35 str. panaikina eksporto kiekybinius importo apribojimus ir LPP, o SESV 36 str. yra skirtas kiekybinių apribojimų ir LPP pagrįstumo sąlygoms. „Kiekybiniai apribojimai apima priemones, kurios visiškai arba iš dalies suvaržo eksportą, importą ar tranzitą. Priemonės, turinčios lygiavertį poveikį, apima ne tik prieš tai minėtus suvaržymus, bet taip pat ir kitas priemones, kurios turi tokį patį poveikį“⁷⁶. Kiekybiniais apribojimais laikytinos kvotos bei „griežčiausia draudimo

⁷² Italija bandė pateisinti LPM SESV 36 str., tačiau ESTT aiškiai nurodė, kad minėtu straipsniu galima remtis siekiant pateisinti tik kiekybinius apribojimus ir jiems lygiavertio poveikio priemones. (Byla 7/68, *Komisija v. Italija* [1968] ECR 423, p. 430).

⁷³ Byla 77/76, *F.lli Chucchi v. S.p.A* [1977] ECR 987, p. 993.

⁷⁴ Vėgėlė, I., *supra* note 19, p. 42.

⁷⁵ Craig, P.; de Burca, G. *European Union Law: Text, Cases and Materials*. Fifth Edition. Oxford: Oxford University Press, 2011, p. 632.

⁷⁶ Byla 2/73, *Geddo v. Ente, Nazionale Rici* [1973] ECR 865, para 7.

forma⁷⁷ – importo draudimas⁷⁸, o LPP laikomos licencijos⁷⁹, administracinės priemonės bei procedūros⁸⁰. LPP sąvoka pirmą kartą pavartota Direktyvoje 70/50⁸¹, vėliau Teismas klasikinėmis tapusiose *Dassonville*⁸², *Cassis de Dijon*⁸³ ir *Keck*⁸⁴ bylose vystė savo požiūrį į LPP apimtį. Nors Sutartis draudžia kiekybinius apribojimus ir LPP, tačiau draudimas nėra absoliutus – šie ribojimai gali būti pateisinami. Plačiau apie kiekybinių apribojimų draudimą ES ir PPO teisėje bus kalbama trečioje dalyje.

Apibendrinant nediskriminavimo principo vietą ES teisėje, pastebėtina, kad:

1. Platų nediskriminavimo principo taikymo spektrą ES teisėje lemia tai, kad pati ES teisė reguliuoja platų ratą sričių ir kiekvienoje iš jų šis principas vaidina svarbų vaidmenį užtikrinant tinkama vidaus rinkos funkcionavimą. Užtikrinant nediskriminavimo principo laikymąsi laisvame prekių, paslaugų, asmenų bei kapitalo judėjime siekiama garantuoti, kad užsienio prekės, paslaugos, asmenys, finansinės operacijos bei mokėjimai negali būti traktuojami mažiau palankiai.
2. Nediskriminavimo principas nėra tapatus ribojimų draudimo principui, kadangi pastarojo apimtis yra platesnė. Nediskriminavimo principas reiškia diskriminacijos draudimą, o ribojimų draudimo principas apima ne tik diskriminuojančias, bet ir nediskriminuojančias priemones. ES taikoma koncepcija neapsiriboja vienodų sąlygų vidaus rinkoje sukūrimu – draudžiamos ne tik diskriminuojančios priemonės, bet tokios, dėl kurių naudojimas ES laisvėmis tampa mažiau patrauklus. ESTT praktika rodo, kad Teismui yra svarbiau nustatyti ne patį diskriminacijos faktą, o tai, egzistavo tam tikra kliūtis ar ne, ir, jei atsakymas būtų teigiamas, ar ją galima pateisinti teisėtais pagrindais.

1.3. Nediskriminavimo principo vieta PPO teisėje

Atskleidžiant nediskriminavimo vietą PPO teisėje svarbu pabrėžti, kad nediskriminavimo principas yra sutinkamas ne tik GATT, bet ir kituose PPO susitarimuose: Bendrojo susitarimo dėl

⁷⁷ Byla 34/79, *Regina v. M. D. H. ir John F.E. Darby* [1979] ECR 3795, paras 12 – 13.

⁷⁸ Byla C-1/96, *The Queen prieš Minister of Agriculture, Fisheries and Food, ex parte Compassion in World Farming Ltd.* [1998] ECR I – 1251.

⁷⁹ Byla 124/81, *Komisija v. Jungtinė Karalystė ir Šiaurės Airijos Karalystė* [1983] ECR 203.

⁸⁰ Byla 154/85, *Komisija v. Italija* [1987] ECR 2717.

⁸¹ Komisijos 1969 m. gruodžio 22 d. direktyva 70/50/EEB dėl priemonių, turinčių kiekybiniams importo apribojimams lygiavertį poveikį, kurioms netaikomos kitos nuostatos, priimtose pagal Europos ekonominės bendrijos sutartį, panaikinimo. [1970] OL L13.

⁸² Byla 8/74, *Procureur du Roi v. Dassonville* [1974] ECR 837.

⁸³ Byla 120/78, *Rewe-Zentral AG v. Bundesmonopolverwaltung für Branntwein* [1979] ECR 649.

⁸⁴ Sujungtos bylos C-267/91 ir C-268/91, *Keck and Mithouard* [1993] ECR I – 6097.

prekybos paslaugomis (toliau – GATS) II str. 1 d., PPO susitarimo dėl sanitarinių ir fitosanitarinių priemonių taikymo (toliau – SPS) 2 str. 3 d., sistemiškai žiūrint, SPS 5 str. 5 d. taip pat turi nediskriminavimo principo elementą, PPO susitarimo dėl techninių prekybos kliūčių 2 str. 1 d. Nediskriminavimo principas yra įtraukiamas į dvišalius investicinius susitarimus (angl. *Bilateral Investment Treaties – BIT's*)⁸⁵.

Nediskriminavimo principą sudaro du elementai: MFN ir nacionalinis režimas. MFN reiškia, kad draudžiama diskriminacija tarp skirtingų valstybių importuotojų, o nacionalinis režimas reiškia, kad draudžiama su importuotojais elgtis mažiau palankiai nei su nacionaliniais subjektais, t. y. negalima diskriminacija tarp importuotos ir vietinės produkcijos. Siekiant atskleisti nediskriminavimo principo vietą PPO teisinėje sistemoje, šioje dalyje bus analizuojamas vietas iš nediskriminavimo principą sudarančių elementų - MFN, kadangi jis neturi ekvivalento ES teisėje ir atspindi PPO teisinės sistemos specifiką. Taip yra dėl to, kad ES iš prigimties yra toks regioninis junginys, kuriuo siekiama sukurti tam tikrus pranašumus ją sudarančioms valstybėms narėms. ES viduje valstybės narės naudojasi vidaus rinkos privalumais, nediskriminuodamos kitų valstybių narių. Pažymėtina, kad ryškiausia PPO sritis, kurioje taikomas didžiausio palankumo režimas, yra muitų tarifai, tuo tarpu ES yra muitų sąjunga, kurioje visi muitai tarp valstybių narių yra panaikinti⁸⁶.

MFN yra vienas iš seniausių ir svarbiausių įpareigojimų tarptautinėje ekonominėje teisėje, žinomų dar viduramžių laikais⁸⁷. MFN praėjo daug istorinių etapų iki kol tapo tokiau, kurį mes jį žinome šiandieną. Principo genezė sietina su 1055 m., kai Šventosios Romos imperijos imperatorius Henris III Mantua miestui suteikė muitų privilegijas⁸⁸. Iš pradžių šis principas buvo taikytas dvišaliuose prekybos susitarimuose ir tik po kurio laiko jį imta inkorporuoti į daugiašalius prekybos susitarimus, tarp jų ir į GATT. Paminėtina 1794 m. Džėjaus sutartis (angl. *Jay Treaty*) tarp JAV ir Didžiosios Britanijos, pagal kurią Didžioji Britanija sutiko atlaisvinti kai kuriuos jūrų fortus ir išmokėti kompensacijas JAV laivų savininkams, o JAV mainais suteikė Didžiajai Britanijai didžiausio palankumo statusą. Kitas ankstyvojo didžiausio palankumo principo įtvirtinimo dvišalėse sutartyse pavyzdys - 1860 m. vadinamoji *Coblen – Chevalier* sutartis, kuria buvo sumažinti arba iš

⁸⁵ Plačiau apie nediskriminavimo principą BIT: Wong, J. The Application of Most-Favored-Nation Clauses to Dispute Resolution Provisions in Bilateral Investment Treaties. *Asian Journal of WTO & International Health Law and Policy* [interaktyvus]. Sacramento, 2008, 3 (1): 171-198 [žiūrėta 2014-12-22]. <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1140627>.

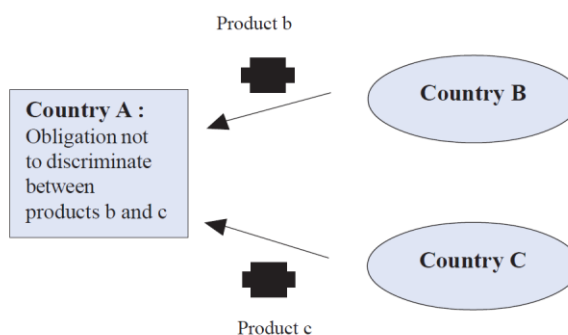
⁸⁶ Stoberock T., *supra* note 18, p. 83.

⁸⁷ Lester S., Mercurio B., Davies A., *supra* note 23, p. 309.

⁸⁸ Trebilcock, M.; Howse, R.; Eliason, A. *The Regulation of International Trade*. Fourth Edition. Abingdon: Routledge, 2013, p. 54.

dalies panaikinti maito mokesčiai tarp dviejų tuo metu didžiausių Europos ekonomikų - Didžiosios Britanijos ir Prancūzijos. Imant pavyzdį iš šio susitarimo, sudarant kitus to meto dvišalius prekybos susitarimus, į juos imta įtraukti didžiausio palankumo nuostatą. „Maži žingsniai gali paskatinti didelius pokyčius“⁸⁹ - tokiu būdu palaipsniui kūrėsi dvišalių susitarimų, kuriuose vienam prekybos partneriui taikomos nuolaidos buvo taikomos ir kitiems prekybos partneriams, tinklas.

Pats šio principo pavadinimas yra šiek tiek apgaulingas, kadangi „didžiausias palankumas“ iš pirmo žvilgsnio leidžia manyti, kad kažkurie subjektai taps privilegijuoti ir pelnys „didžiausią palankumą“ kitų atžvilgiu. Idėja yra visiškai priešinga – MFN yra vienas iš nediskriminavimo principo PPO teisėje elementų, kuris reiškia, kad, jei vienai valstybei taikomos tam tikros palankios sąlygos (mokesčiai, lengvatos, prekybos taisyklės ir pan.), vadinasi, kitų prekybos partnerių atžvilgiu turi būti taikomos tokios pat palankios sąlygos, pvz.: jei valstybė A taiko 15 proc. maito mokesčių importuojamiems laikrodžiams iš valstybės B, tai reiškia, kad valstybė A turi taikyti tokį patį 15 proc. maito mokesčių laikrodžiams, importuojamiems iš valstybės C. Taigi, didžiausio palankumo principu yra draudžiama diskriminacija tarp prekybos partnerių (žiūr. 1 pav.).

1 pav. Didžiausio palankumo principas⁹⁰

Praktikoje MFN yra apibūdinamas kaip „GATT kertinis akmuo“ ir „vienas iš PPO sistemos ramsčių“⁹¹. Byloje *US – Section 211 Appropriations Act* Apeliacinė taryba nurodė, kad „daugiau kaip 50 metų įpareigojimas laikytis didžiausio palankumo principo pagal GATT I str. vaidino esminį vaidmenį siekiant bendros prekybos prekėmis taisyklių sistemos sėkmės“⁹². Be šio GATT straipsnio,

⁸⁹ Sobel, A. C. *International Political Economy in Context – Individual Choices, Global Effects*. [interaktyvus]. California: CQ press 2012, p. 327 [žiūrėta 2014-12-22]. <<http://www.cqpress.com/docs/college/Sobel2e.pdf>>.

⁹⁰ Dispute Settlement. World Trade Organisation. 3.5 GATT 1994. *United Nations conference on trade and development* [interaktyvus]. New York and Geneva, 2003, p. 13 [žiūrėta 2014-12-22]. <http://unctad.org/es/Docs/edmmisc232add33_en.pdf>.

⁹¹ Appellate Body Report, *supra note 34*, para 101.

⁹² Appellate Body Report *United States – Section 211 Omnibus Appropriations Act of 1998* (2002) WT/DS176/AB/R, para 297.

MFN yra pakartotas kitose GATT nuostatose: GATT III str. 7 d., GATT IV str. b), GATT V str. 2 d., 5 d. ir 6 d., GATT IX str. 1 d., GATT XIII str. 1 d., GATT XVII str. a), GATT XVIII str. 20 d., GATT XX str.

Siekiant konstatuoti principo pažeidimą, yra būtina nustatyti šiuos esminius GATT I str. 1 d. elementus:

1) priemonė patenka į GATT I str. 1 d. reguliavimo sritį ir suteikia pranašumą kitų šalių atžvilgiu;

2) prekės laikytinos panašiomis;

3) pranašumas panašioms prekėms iš kitų šalių nėra suteikiamas „iš karto ir besąlygiškai“.

Reguliavimo sritis. Kalbant apie GATT I str. 1 d. reguliavimo sritį, pasakytina, kad šis straipsnis apima labai platų priemonių ratą. Visų pirma, ši norma taikoma tiek importui, tiek eksportui. Be to, MFN taikytinas tiek tarifinėms, tiek netarifinėms priemonėms (sujungiamo GATT III str. 2 d. ir GATT III str. 4 d. reguliavimo sritis). Remiantis GATT I str. 1 d., bet koks „pranašumas, palankumas, lengvatos arba atleidimas nuo mokesčių“ turi būti taikomas: 1) muitams; 2) kitoms rinkliavoms (pvz.: konsuliniam mokesčiui, papildomam mokesčiui); 3) tarptautinių mokesčių už importą ar eksportą pavidimams; 4) mokesčio surinkimo metodikai; 5) importui ir eksportui taikomoms taisyklėms ir formalumams; 6) GATT III str. 2 d. ir 4 d. numatytoms priemonėms (vidaus mokesčiams ir bei nemokestinėms taisyklėms, susijusioms su prekių pardavimu, pasiūla, pirkimu, transportavimu, paskirstymu ar panaudojimu). Byloje *Cuba – Consular Taxes* buvo pasakyta, kad į formuluotę „kitos rinkliavos“ patenka konsulinis mokestis, bei pripažinta, kad tai, jog vienos valstybės moka 5 proc. konsulinį mokestį, o kitos - 2 proc., pažeidžia GATT I str. 1 d.⁹³ Byloje *US - Customs User Fee*, kurioje Kanada ir Europos Sąjunga ginčijo JAV taikomą mokestį, nustatyta, kad „prekių tvarkymo mokestis (angl. *merchandise processing fee*) laikytinas mokesčiu, taikomu importuojant, o atleidimas nuo šio mokesčio laikytinas „pranašumu, palankumu, lengvata arba atleidimu nuo mokesčių“ GATT I str. 1 d. prasme⁹⁴. Pirmoji byla, kurioje buvo aiškinamas GATT I str. 1 d. siejant jį su vidaus priemonėmis, numatytomis GATT III str. 2 d. ir 4 d., buvo *India – Tax Rebates on Exports*⁹⁵ byla, kurioje ginčas kilo dėl to, kad Indija taikė mažesnę akcizo mokestį prekėms, eksportuojamoms į PPO valstybes nares, tačiau tokia nuolaida nebuvo taikoma vienai PPO narei – Pakistanui. Indijos veiksmai buvo pripažinti neteisėtais ir buvo nurodyta, jog bet koks „pranašumas, palankumas, lengvatos arba atleidimas nuo mokesčių“,

⁹³ *Cuba – Consular Taxes (1948)*, Ruling by the Chairman BISD II/12, CP.2/SR.11, p. 7 - 8.

⁹⁴ Panel Report *US – Customs User Fee (1988)* BISD 35S/245, para 122.

⁹⁵ *India – Tax Rebates on Exports*, Ruling by the Chairman (1948) BISD II/12 GATT/CP.2/SR.11.

numatytas GATT I str. 1 d., sietinas ir su vidaus mokesčiais. *Belgium – Family Allowances* byloje nustatyta, kad Belgijos iškeltas reikalavimas šalyje taikyti tokią pačią šeimos pašalpų sistemą kaip ir Belgijoje laikytinas vidaus mokesčiu pagal GATT III str. 2 d., kuriam taikomas GATT I str. 1 d., kadangi minėtas mokestis buvo renkamas ne importo momentu, o tada, kai viešoji įstaiga mokėjo už prekes⁹⁶.

Byloje *EC – Bananas III* buvo paaiškinta, kaip reikia suprasti „pranašumą“: priemonė, kuri suteikia pranašumą GATT I str. 1 d. prasme reiškia, kad yra „sukuriamos palankesnės importo galimybės arba paveikiami komerciniai santykiai tarp skirtingos kilmės produktų“⁹⁷. Pranašumas gali būti suprantamas kaip, pvz., administracinių ar procedūrinių reikalavimų pokyčiai, taip pat ir licencijavimas⁹⁸. Pranašumas gali būti suteikiamas ne vien tik PPO valstybei narei. Juo labiau, jei pranašumas yra adresuotas ne PPO valstybei narei, tai jis turi būti taikomas visoms PPO narėms. *Canada – Autos* byloje nurodyta, kad pranašumas yra suprantamas kaip bet koks pranašumas bet kokių panašių prekių atžvilgiu, nepriklausomai nuo to, iš kurios šalies prekės yra atvežtos⁹⁹.

Prekių panašumas. GATT I str. 1 d. yra tiesiogiai įvardinta, kad bet koks pranašumas, suteikiamas vienos valstybės prekėms, turi būti taikomas ir visų kitų valstybių panašioms prekėms. Kitaip tariant, remiantis MFN, šalys turi taikyti vienodai palankias sąlygas ne bet kokių, o panašių prekių atžvilgiu. Praktikoje klostosi taip, kad valstybė, kuri taiko skirtingas sąlygas skirtingos kilmės prekėms, grindžia savo veiksmų teisėtumą tuo, kad GATT I str. 1 d. kalba apie panašias prekes, o jos atveju prekės yra skirtingos, todėl ir reguliavimas jų atžvilgiu skiriasi. Ne taip paprasta yra nustatyti, ar, pvz.: nealkoholinis alus ir įprastas alus, apelsinų ir obuolių sultys, kava su kofeinu ir be kofeino yra panašios prekės. Taigi antras svarbus aspektas, kurį būtina analizuoti nustatant galimą principo pažeidimą, yra prekių panašumas.

„Panašių prekių“ koncepcija yra naudojama ne tik GATT I str. 1 d., bet ir GATT II str. 2 d. a), III str. 2 d., III str. 4 d., VI str. 1 d. a), IX str. 1 d., XI str. 2 d. c), XIII str. 1, XVI str. 4 d. ir XIX str. 1 d., tačiau šiame poskyryje bus kalbama tik GATT I str. 1 d. kontekste. „Panašių prekių“ sąvoka yra vertinamoji sąvoka, jos turinio GATT nepateikia. „Panašių prekių“ sąvoka GATT neįtvirtinta sąmoningai dėl to, kad skirtingame kontekste ji gali turėti skirtingą reikšmę¹⁰⁰. Praktikoje yra išvystyti du požiūriai į „panašių prekių“ interpretavimą: formalusis ir funkcinis.

⁹⁶ Panel Report *Belgium – Family Allowances* (1952) BISD 1S/59, para 3.

⁹⁷ Panel Report, *EC – Regime for the Importation, Sale, and Distribution of Bananas* (1997) WT/DS27/R/USA, para 7.239.

⁹⁸ *Ibid.*, paras 7.193 - 7.194.

⁹⁹ Appellate Body Report, *supra* note 36, para 79.

¹⁰⁰ Xiao J., Dissertation, *supra* note 15, p. 91.

*Spain – Unroasted Coffee*¹⁰¹ byloje iškilio tokios aplinkybės: Ispanija nustatė naują tarifų sistemą neskrudintai kavai, pagal kurią skirtingos kavos pupelių rūšys buvo apmokestinamos skirtingai. Naujas klasifikavimas nulėmė skirtingų tarifų taikymą (iki 1979 m. visai neskrudintai kavai Ispanija taikė vienodą tarifą) (žr. 1 lentelę).

	Produktas	Tarifas
1.	Švelnios Kolumbijos	0 proc.
2.	Kitos švelnios	0 proc.
3.	Neplautos Arabica	7 proc.
4.	Robusta	7 proc.
5.	Kitos	7 proc.

1 lentelė. Ispanijos tarifų sistema neskrudintoms kavos pupelėms (*Panel Report Spain - Tariff Treatment of Unroasted Coffee (1981), BISD 28S/102, para. 2.2.*)

Brazilija, didžiausia kavos pupelių eksportuotoja, buvo nepatenkinta nauja tarifų sistema, kadangi jos didžiąją dalį eksporto į Ispaniją sudarė Neplautos Arabica bei Robusta kavos pupelės, t. y. būtent tos, kurioms buvo taikomas 7 proc. tarifas. Brazilija tvirtino, kad visos klasifikuotos neskrudintos kavos pupelės laikytinos panašiomis prekėmis, o skirtingas jų apmokestinimas pažeidžia nediskriminavimo principą.

Sprendžiant klausimą dėl prekių panašumo, buvo nurodyti šie kriterijai: fizinė charakteristika, galutinis vartojimas, kitų valstybių narių tarifų klasifikacija. Buvo priimtas sprendimas, kad visos neskrudintos kavos pupelės laikytinos panašiomis prekėmis. Buvo pripažinta, jog visi Ispanijos argumentai „iš esmės susiję su organoleptiniais [jusliniais – *aut. pastaba*] skirtumais, atsirandančiais dėl geografinių faktorių, kultivavimo metodų, perdirbimo ir genetinių faktorių. Šie skirtumai nebuvo pakankami tam, kad būtų galima taikyti skirtingų tarifų sistemą. „Žemės ūkio produkcijos atvejais galutinio produkto skonis ir aromatas skiriasi dėl minėtų faktorių“¹⁰². Neskrudinta kava parduodama kaip skirtingų kavos rūšių mišinys ir kad galutinio vartojimo prasme ji yra vientisas produktas. Papildomai buvo nurodyta, kad nėra tokios praktikos, kad bent viena valstybė narė tarifų režimą taikytų tokiu būdu, kad skirtingoms kavos pupelių rūšims būtų taikomas skirtingas tarifas.

Teisės doktrinoje tokia formali argumentacija sulaukia kritikos. R. E. Hudec teigia, jog rėmimasis faktu, kad kava pasiekia vartotojus kaip vientisas skirtingų kavos pupelių mišinys ir kad neįmanoma atskirti skirtingų kavos pupelių šiame mišinyje, yra *non sequitur*. Tai, kad kava

¹⁰¹ Panel Report, *supra* note 35.

¹⁰² Panel Report, *supra* note 35, para 4.6.

parduodama kaip įvairių kavos pupelių mišinys siekiant išgauti tam tikrą skonį kaip tik įrodo, kad komponentai yra nepakeičiami, kadangi turi skirtingų savybių. Argumentą, kad kitos valstybės narės netaiko skirtingų tarifų atskiroms kavos pupelių rūšims R. E. Hudec irgi atrodo mažai įtikinamas¹⁰³. *Spain – Unroasted Coffee* byla rodo, kad valstybėms yra paliekama diskrecija klasifikuoti produktus savo nuožiūra, tačiau jeigu produktai laikytini panašiais, draudžiama juos apmokestinti skirtingai.

Kita byla, susijusi su prekių panašumo nustatymu, yra *Japan – SPF Lumber*¹⁰⁴ byla. Kanada ginčijo Japonijos tarifų režimą, pagal kurį, priklausomai nuo medžio rūšies, buvo taikomas skirtingas tarifas importuojamai medienai. SPF dimensijos medienai (angl. *SPF dimension lumber* - perdirbta spygliuočių mediena sijų ir lentų pavidalu, skirta įvairioms statybų konstrukcijoms), importuojamai iš Kanados, Japonija nustatė laikiną 8 proc. maito tarifą, o ne SPF dimensijos medienai (pvz.: Hemloko medienai, importuojamai iš JAV) buvo taikomas nulinis tarifas. Kanada siekė įrodyti, kad visos dimensijos medienos rūšys yra panašios prekės GATT I str. 1 d. prasme.

Pripažinta, kad prekės laikytinos panašiomis, ir pateisina Japonijos taikomą tarifų sistemą. Pabrėžtas ryšys tarp GATT sistemos ir tarifų klasifikacijos: „GATT palieka Susitariančioms Šalims plačią diskreciją klasifikuojant prekes ir nustatant nacionalinius tarifus.“¹⁰⁵. Skirtingai nuo *Spain – Unroasted Coffee* bylos, šioje byloje pripažinta, kad šalys gali pasinaudamos tarifų sistemomis tam tikriems nacionaliniams interesams apsaugoti. Abi bylas vienija tai, kad jose vadovautasi formaliu požiūriu, t. y. pagrindinis dėmesys nustatant, ar prekės yra panašios GATT I str. 1 d. prasme, buvo skiriamas fizinei charakteristikai ir tarifų klasifikacijai. Tokia koncepcija yra akivaizdžiai per siaura.

Apibrėžiant panašias prekes funkcinio aspektu pagrindinis klausimas yra konkurenciniai ryšiai tarp dviejų produktų, t. y. galutinis produkto panaudojimas bei vartotojų požiūris į produktų pakeičiamumą vienu kitu. Funkcinio požiūrio į panašių prekių identifikavimą pavyzdys praktikoje yra *Indonesia – Autos* byla, kurioje pozicija buvo grindžiama galutinio panaudojimo kriterijumi, pridama prie išvados, kad automobiliai ir jų dalys, pagamintos kitose PPO valstybėse narėse, yra analogiškos automobiliams ir jų dalims, pagamintoms Korėjoje¹⁰⁶.

„iš karto ir besąlygiškai“. Pasaulinėje praktikoje egzistavo skirtingos MFN formulės. Skiriamos dvi MFN formos: sąlyginis ir besąlyginis. Pirmasis reiškia, kad MFN kitų prekybos

¹⁰³ Hudec R. E., *University of Michigan Press, supra note 10*, p. 14.

¹⁰⁴ Panel Report *Canada/Japan: Tariff on Imports of Spruce, Pine, Fir (SPF) Dimension Lumber* (1989) L/6470 - 36S/167.

¹⁰⁵ *Ibid.*, para 5.8.

¹⁰⁶ Panel Report *Indonesia – Certain Measures Affecting the Automobile Industry* (1998) WT/DS54&55&59&64/R, para 7.14.

partnerių atžvilgiu bus taikomas su sąlyga, kad šie prekybos partneriai kaip savotišką kompensaciją pritaiko tam tikras palankias sąlygas, pvz.: valstybė A ir valstybė B yra sudariusios susitarimą dėl automobilių muitų tarifų mažinimo. Valstybei C būtų pritaikyti mažesni muitų tarifai tokiu atveju, jei valstybė C pasiūlys palankesnę muitų režimą valstybei A. Paprasčiau tariant, sąlyginis MFN reikalauja „atsakomojo gesto“ ir tokiu būdu yra paneigiamas automatiškas MFN veikimas.

Merkantilizmo nuosmukis ir liberaliosios ekonomikos idėjos pakilimas XIX a. viduryje paskatino besąlyginės šio principo formos įsivyravimą, pvz.: 1860 m. *Coblen – Chevalier* sutartyje tarp Prancūzijos ir Didžiosios Britanijos remtasi besąlyginiu MFN¹⁰⁷. Besąlyginis MFN reiškia, kad iš valstybės nereikalaujama kompensacijos už tai, kad jai galėtų būti taikomos tokios pat palankios sąlygos kaip ir kitiems prekybos partneriams. Pranašumo taikymas kitiems prekybos partneriams nėra siejamas su abipusiu elgesiu. Sąlyginį MFN savu laiku plačiai taikė JAV, tuo tarpu Didžioji Britanija, kaip ir daugelis XIX a. Europos valstybių, ši principą taikė besąlygiškai¹⁰⁸. PPO galioja besąlyginis MFN: GATT I str. 1 d. yra tiesiogiai įvardinta, kad bet koks pranašumas „iš karto ir besąlygiškai suteikiami tokie patie prekei“.

Reikalavimas, kad pranašumas būtų taikomas iš karto (angl. *immediately*) daug diskusijų nekelia, kadangi ši nuostata yra suprantama kaip pranašumo taikymas nedelsiant, akimirksniu, t. y. neturi būti jokio laiko tarpo tarp pranašumo taikymo vieno produkto ir kitų panašių produktų iš kitų valstybių atžvilgiu¹⁰⁹. Kitaip tariant, turi būti sudarytos galimybės vienu metu pasinaudoti galimais pranašumais, privilegijomis ar atleidimu nuo mokesčių.

Kiek problematiškiau yra su besąlygiškumo reikalavimu. Šio elemento aiškinimas PPO praktikoje nėra toks vienareikšmis.

Konstatuotinas besąlygiškumo reikalavimo pažeidimas tuo atveju, jei tam, kad būtų pritaikytos tam tikros lengvatos, privilegijos ar privalumai, yra būtina turėti tam tikrų savybių, imtis tam tikrų veiksmų, turėti atitinkamą teisinį reguliavimą valstybėje ir pan. Pastarasis pažeidimo atvejis buvo konstatuotas *Belgium – Family Allowances* byloje, kai Danija ir Norvegija apskundė Belgijos taikytas mokesčines lengvatas produktams tik iš tų valstybių, kuriose šeimos pašalpų sistema buvo tokia pati kaip Belgijoje. Reikalavimas pažeidžia nediskriminavimo principą, kadangi valstybės, kuriose yra kitokia šeimos pašalpų sistema arba kuriose tokios sistemos apskritai nėra,

¹⁰⁷ Trebilcock M., Howse R., Eliason A. *supra* note 88, p. 55.

¹⁰⁸ Lester S., Mercurio B., Davies A. *supra* note 23, p. 310.

¹⁰⁹ Van den Bossche P. *supra* note 65, p. 329.

netenka galimybės pasinaudoti Belgijos taikomomis mokestinėmis lengvatomis, atitinkamai Belgijos mokestinės lengvatos taikomos su konkrečia sąlyga¹¹⁰.

Indonesia – Autos byloje kilo ginčas dėl to, kad 1996 m. Indonezija patvirtino vadinamą „Nacionalinę automobilių programą“, kuri buvo sudaryta iš šių punktų: 1) įmonei buvo suteikiamas „nacionalinės įmonės“ statusas, jei ji atitiko konkrečius kriterijus, susijusius su gamybos resursais, technologijos bei prekės ženklu. Iš esmės tai reiškia, kad automobiliai turi būti surenkamas Indonezijoje, naudojami Indonezijos resursai bei prekės ženklas, o taip pat buvo keliamas reikalavimas mažiausiai trejus metus naudotis „vietiniais resursais“, pvz.: vietiniais žmogiškaisiais ištekliais. Įmonė, kuriai suteikiamas „nacionalinės įmonės“ statusas, buvo atleidžiama nuo automobilių pardavimo mokesčio ir automobilių sudedamųjų dalių importo mokesčio; 2) automobilių, surinktų užsienyje Indonezijos piliečių, pripažinimas. Buvo keliamas reikalavimas, kad tokie automobiliai būtų pagaminti iš ne mažiau nei 20 proc. vietinių žaliavų; 3) „nacionalinių įmonių“ kreditavimas. Tik viena Korėjos įmonė atitiko 2 punkto keliamus reikalavimus ir gavo numatytas mokestines lengvatas. ES, Japonija ir JAV apskundė tokį Indonezijos režimą PPO. Nuspręsta, kad Indonezijos „Nacionalinių automobilių programa“ pažeidė GATT 1 str. 1 d. DSB nurodė, kad „pranašumai negali priklausyti nuo kriterijų, nesusijusių su pačiu importuojamu produktu“¹¹¹.

Belgium – Family Allowances ir *Indonesia – Autos* bylų ypatumas yra tas, kad jose laikytasi griežtos besąlygiškumo koncepcijos nurodydama, kad bet kokios sąlygos, nesusijusios su pačiu importuojamu produktu, yra *per se* didžiausio palankumo principo pažeidimas. Kiek vėlesnėje savo praktikoje DSB paneigia ankstesnius tvirtinimus.

*Canada – Autos*¹¹² byla yra susijusi su šiomis aplinkybėmis: ES ir Japonija apskundė Kanados taikomas nacionalinės priemonės, kuriomis buvo įgyvendinamas susitarimas, sudarytas tarp Kanados ir JAV automobilių pramonės srityje. Kanada nustatė tam tikrus reikalavimus, kuriuos išpildžius importuojami į Kanadą automobiliai buvo atleidžiami nuo maito mokesčio. Subjektai, neatitinkantys keliamų reikalavimų, turėjo mokėti 6,1 proc. maito mokesčių. Realybėje keliamus kriterijus atitiko labai ribotas bendrovių ratas. Šioje byloje DSB pripažino Kanados veiksmus neteisėtais ir paaiškino, kad automobilių importo mokesčio lengvata nėra iš karto ir besąlygiškai suteikiama panašioms automobiliams iš visų kitų valstybių narių. Svarbu pažymėti, kad šioje byloje DSB iš esmės paneigė *Belgium – Family Allowances* ir *Indonesia – Autos* bylose suformuotą

¹¹⁰ Panel Report, *supra* note 95, para 3.

¹¹¹ Panel Report, *supra* note 105, para 14.143.

¹¹² Panel Report, *supra* note 36.

besąlygiškumo sampratą, pagal kurią GATT I str. 1 d. pažeidimas konstatuotinas visada, kai valstybės taikomos palankios sąlygos priklauso nuo kriterijų, nesusijusių su pačiu importuojamu produktu. *Canada – Autos* byloje DSB nurodė, kad besąlygiškumo negalima analizuoti atskirai nuo bendro diskriminacijos draudimo. Kitaip tariant, DSB nukrypo nuo prieš tai buvusios griežtos koncepcijos ir padarė išvadą, kad ne bet kokios sąlygos prieštarauja GATT I str. 1 d., o tik tokios, kurios diskriminuoja vienos šalies importuojamas prekes kitos šalies atžvilgiu¹¹³. *US – Certain EC Products*¹¹⁴ byloje irgi laikytasi šio požiūrio. Tačiau *EC – Tariff Preferences* byloje vėl buvo grįžta prie griežtos besąlygiškumo koncepcijos, suformuluotos *Belgium – Family Allowances* byloje, ir pasakyta, kad GATT I str. 1 d. turi platesnę reikmę nei draudimas reikalauti kompensacijos ir neapsiriboja jokiais sąlygomis¹¹⁵. Vis dėlto naujesnėje savo praktikoje (*Colombia – Ports of Entry*¹¹⁶ byla ir *US – Poultry* byla¹¹⁷) DSB vėl pakartoja *Canada – Autos* byloje suformuluotą taisyklę, kad tik tos sąlygos, kurių rezultatas yra prekių diskriminavimas kilmės pagrindu, pažeidžia GATT I str. 1 d. įvardintą besąlygiškumo reikalavimą.

Besąlygiškumo elemento analizė leidžia suprasti, kad DSB neturi nuosekliaus požiūrio šiuo klausimu. Vienu atveju DSB nurodo, kad yra draudžiamos bet kokios keliamos sąlygos, kita atveju kalbama tik apie diskriminuojančių sąlygų draudimą. Vertinant pirmąją poziciją pasakytina, kad iš vienos pusės ji galėtų būti artimesnė pačiai GATT I str. 1 d. idėjai – kadangi yra siekiama liberalizuoti prekybą tarp valstybių narių, yra uždraudžiama bet kokius pranašumus taikyti sąlyginai ir tuo riboti šalių galimybes tais pranašumais pasinaudoti. Iš kitos pusės šis požiūris į besąlygiškumą yra kritikuotinas dėl to, kad jis atrodo per griežtas. Pozicija, kad draudžiama nustatyti tik tokias sąlygas, kurios diskriminuoja, taip pat kelia abejonių. GATT I str. 1 d. nekalbama apie tai, kad nustatant tam tikras sąlygas būtina vadovautis bendroju nediskriminavimo principo ir tam tikros sąlygos galėtų būti leidžiamos. Atvirksčiai, žiūrint į GATT I str. 1 d. formulotę atrodo, kad „besąlygiškai“ reiškia, jog bet kokia sąlyga jau yra neteisėta *per se*.

Kaip ir kiekviena taisyklė, MFN turi išimčių. Yra numatytos šios MFN išimtys: istorinės preferencijos¹¹⁸ (GATT I str. 2 – 4 d.), ypatingos nuostatos kino filmams (GATT IV str. c))

¹¹³ Panel Report, *supra* note 36, paras 10.28 – 10.29.

¹¹⁴ Appellate Body Report *United States – Import Measures on Certain Products from the European Communities (2000) WT/DS165/AB/R*.

¹¹⁵ Panel Report, *supra* note 34, para 7.55.

¹¹⁶ Panel Report *Colombia – Indicative Prices And Restrictions On Ports Of Entry* (2009) WT/DS366/R, para 7.366.

¹¹⁷ Panel Report *United States – Certain Measures Affecting Imports of Poultry from China* (2010) WT/DS392/R, para 7.437.

¹¹⁸ Reikia pažymėti, kad šiai dienai istorinių preferencijų yra labai mažai. Šiandien egzistuojančios preferencijos, leidžiančios nukrypti nuo didžiausio palankumo principo yra konkrečios situacijos, dar egzistavusios GATT (1947),

regioninė integracija (GATT XXIV str.), kuria, beje, sėkmingai naudojasi ir ES, išimčių išlyga besivystančioms šalims (angl. *enabling clause*) ir vadinamas „atsisakymas“ (angl. *waiver*)¹¹⁹. Plačiau bus aptariamos dvi iš minėtų išimčių: regioninė integracija bei išimčių išlyga besivystančioms šalims.

Regioninių prekybos susitarimų (angl. *Regional Trade Agreements, RTA*) (toliau – RTA) skaičius, remiantis PPO statistika, tendencingai augo¹²⁰. Iki įkuriant PPO, galiojo 124 RTA, tuo tarpu jau po 10 metų PPO gyvavimo papildomai prisidėjo dar 196 RTA¹²¹. Kalbant apie konkrečius RTA pavyzdžius, Europos regione esminį vaidmenį vadina ES, Amerikos regione paminėtina Šiaurės Amerikos laisvos prekybos sutartis (angl. *The North American Free Trade Agreement, NAFTA*) ir Pietų Bendroji Rinka (isp. *Mercado Comun del Sur, MERCOSUR*). Azijoje yra susikūręs toks regioninės integracijos darinys kaip Pietryčių Azijos šalių asociacijos laisvosios prekybos zona (angl. *The ASEAN Free Trade Area, AFTA*).

Tiek GATT, tiek GATS egzistuoja išimtis, kuri leidžia taikyti diferencijuotą prekybos politiką regioninės organizacijos viduje ir santykiuose su išoriniais prekybos partneriais. GATT XXIV str. leidžia kurti muitų sąjungas ar laisvosios prekybos zonas arba pasirašyti laikinąjį susitarimą, reikalingą muitų sąjungai ar laisvosios prekybos zonai sudaryti. GATT XXIV str. įvardina dvi regioninės integracijos formas: muitų sąjungą bei laisvosios prekybos zoną, kurių sąvokos tiesiogiai nustatytos GATT XXIV str. 8 d., o GATT XXIV str. 5 d. numatytos sąlygos, kurias reikia atitikti norint sudaryti vieną iš minėtų regioninės integracijos junginių. Pirmoji byla, kurioje kilo klausimas dėl GATT XXIV str. nuostatų taikymo, yra *Turkey – Textiles* byla¹²², kurioje buvo aiškinamos GATT XXIV str. vartojamos sąvokos, kurios kėlė neaiškumų. Išimtis leidžia norinčioms glaudžiau bendradarbiauti valstybėms kooperuotis ir gilinti prekybos liberalizavimą integruotame junginyje. GATT XXIV str. tarnauja jungtimi tarp regioninės ir pasaulinės prekybos liberalizavimo.

todėl jos vadinamos „istorinėmis“. Derantis dėl GATT (1947), jų reikšmė buvo didelė, tačiau bėgant laikui jų svarba nublanko.

¹¹⁹ Marakešo sutarties IX str. 3 d. numato, kad „*esant ypatingoms aplinkybėms, Ministrų Konferencija gali nuspręsti atsisakyti šioje sutartyje ar kituose daugiašaliuose susitarimuose narės atžvilgiu nustatytų įsipareigojimų su sąlyga, kad toks sprendimas turi būti priimamas trijų ketvirtadalių narių, nebent šis straipsnis numato kitaip*“. Šio straipsnio dalies pritaikymo pavyzdys – 2012 m. patvirtintas ES prašymas laikinai panaikinti ES muitų taikymą tam tikriems produktams iš Pakistano, siekiant padėti šiai šaliai atsigausti po didelių potvynių 2010 metais. Plačiau žr. <http://www.wto.org/english/news_e/news12_e/good_02feb12_e.htm>.

¹²⁰ Žr. <http://www.wto.org/english/tratop_e/region_e/region_e.htm> .

¹²¹ Crawford, J. A.; Fiorentino, V. *The Changing Landscape of Regional Trade Agreements. WTO Discussion Paper* [interaktyvus] Geneva, WTO, 2005, No. 8 :3 [žiūrėta 2014-12-22]. <http://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/discussion_papers8_e.pdf>.

¹²² Appellate Body Report *Turkey – Restrictions on Imports of Textile and Clothing Products* (1999) WT/DS34/AB/R.

Europos Sąjunga yra vienas iš ryškiausių regioninės integracijos pavyzdžių. 1958 m. Romos sutartimi sukurta Europos Ekonominė Bendrija pradėjo veikti kaip muitų sąjunga, laikui bėgant buvo pasiektas gilesnis integracijos lygis ir suformuota vidaus rinka. Pradėjusi veikti kaip 6 Europos valstybių muitų sąjunga, ES išsiplėtė ko ne penkiagubai. ES siekia liberalizuoti prekybą su ES nepriklausančiomis šalimis: 1960 m. sukurta Europos Laisvosios Prekybos Asociacija (angl. *European Free Trade Association*, EFTA), pasirašytas ne vienas dvišalis susitarimas, pvz., su ES – Pietų Korėjos laisvosios prekybos susitarimas, ES – ASEAN laisvosios prekybos susitarimas ir kt.

Kita svarbi MFN išimtis, kurią norėję aptarti – 1979 m. Tokijo raunde patvirtinta išlyga besivystančioms šalims. Išlyga įtvirtinta Marakešo sutarties IX str. 3 d. Į PPO susitarimus yra įtraukiamos specialios nuostatos, suteikiančios besivystančioms šalims palankesnes sąlygas dalyvauti tarptautinėje prekyboje. Specialios nuostatos gali būti susijusios su ilgesniais susitarimų ar atskirų įsipareigojimų įgyvendinimo terminais, palankesnėmis prekybos galimybėmis, mažesniais muitų tarifais ir pan. Kas yra „išsivysčiusi šalis“ ir „besivystanti šalis“ GATT neįvardina, pati valstybė konstatuoja savo statusą, tačiau vien tik tas faktas, kad valstybė pati save laiko besivystančia, automatiškai nesuteikia teisės pasinaudoti preferencijomis¹²³. GATT XVIII str. 1 d. tik užsimenama, kad „*Susitariančiosios šalys pripažįsta, kad pažangi jų ekonomikos plėtra, ypač tų Susitariančiųjų šalių, kurios gali tik palaikyti žemą gyvenimo lygį ir tebėra pradiniame plėtros etape, padės įgyvendinti šiuo Susitarimu siekiamų tikslų*“. Ypatingas dėmesys PPO teisėje skiriamas šalims, kurias Jungtinių Tautų Organizacija priskiria prie „mažiausiai išsivysčiusių šalių“¹²⁴. Remiantis PPO steigimo sutarties XI str. 2 d., šiai ypač neturtingų valstybių grupei PPO daugiašalių susitarimų įsipareigojimai galioja tiek, kiek „atitinka kiekvienos iš tų šalių išsivystymą, finansinius bei prekybos poreikius arba jų administracines ir institucines galimybes“¹²⁵. *EC – Tariff Preferences* byla iškilo klausimas dėl diskriminacijos tarp besivystančių valstybių. Ginčas tarp ES ir Indijos kilo dėl to, kad ES taikė lengvatas 12 valstybių su sąlyga, kad šiol kovos su neteisėta narkotikų gamyba. Šioje byloje pagrindinė išvada buvo tokia, kad egzistuoja ryšys tarp GATT I str. 1 d. ir išimčių išlygos besivystančioms šalims. Valstybės, taikydamos tarifines preferencijas besivystančioms valstybėms, turi laikytis nediskriminavimo principo. Jeigu tam tikros preferencijos yra taikomos vienoms valstybėms, tai jomis turi turėti galimybę pasinaudoti ir kitos besivystančios valstybės, kurios tenkina keliamus kriterijus¹²⁶.

¹²³ Herdegen, M. *Internationales Wirtschaftsrecht*. 7 Auflage. München: Verlag C. H. Beck, 2008, p. 132.

¹²⁴ Į mažiausiai išsivysčiusių šalių sąrašą 2014 m. yra įtrauktos 48 šalys, dauguma iš jų – Afrikos šalys. Plačiau žiūrėti: <http://www.un.org/en/development/desa/policy/cdp/ldc/ldc_list.pdf>. [Žiūrėta 2014-12-22]

¹²⁵ Pasaulio prekybos organizacijos steigimo sutartis. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 46 – 1620.

¹²⁶ Appellate Body Report, *supra* note 34, para 173.

Nors MFN turi nemažai teigiamų aspektų, paminėtinos ir tam tikros problemos. Universalus MFN taikymas gali turėti įtakos vadinamosios „nemokančio problemos“ (angl. *free rider problem*) atsiradimui¹²⁷. Nemokančio problema reiškia, kad ne tokios ekonomine bei politine prasme pajėgios valstybės naudojasi kitų šalių teikiamomis privilegijomis, pačios nesuteikdamos jokios ekonominės naudos savo prekybiniais partneriams. Ši problema stabdo poreikį derėtis dėl mažesnių tarifų. Paminėtina ir tai, kad doktrinoje sutinkama nuomonė, kad dėl principo išimčių, ypač dėl regioninės integracijos¹²⁸, MFN vis labiau blanksta ir pats principas greičiau yra ne bendra taisyklė, o išimtis. Literatūroje net ironiškai siūloma MFN vadinti mažesnio palankumo principu (angl. *Least-Favoured-Nation-Treatment*)¹²⁹. Norėtusi nesutikti su šia nuomone. Nors MFN turi išimčių, reikia pabrėžti, kad absoliučių išimčių kaip tokių nėra. Kai jau buvo minėta anksčiau, taikant MFN išimtį, pvz., *enabling clause*, reikia vadovautis nediskriminavimo principu. Taikant bendrąsias išimtis, numatytas GATT XX str., draudžiama jomis naudotis taip, kad atsirastų diskriminacija. Todėl darytina išvada, kad net ir išeinant už principo ribų reikia laikytis griežtų taisyklių. Galima būtų iš dalies sutikti, kad kalbant apie muitus, praktinė MFN reikšmė sumažėjo, tačiau nereikia pamiršti, kad, net jei iš dalies pritarėtume nuomonei, kad MFN reikšmė muitų taikymo srityje blanksta, neginčijama yra tai, kad šio principo reikšmė išlieka kitose srityje, pvz., nustatant muitinės procedūras.

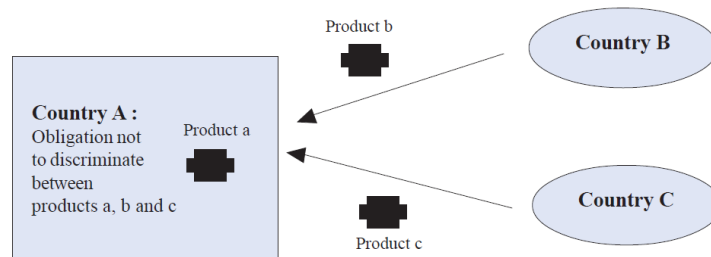
¹²⁷ Ludema, R. D.; Mayda, A. M. Do Countries Free Ride on MFN? *Centro Studi Luca d'Agliano Development Studies Working Paper* [interaktyvus]. Washington, 2008, No. 254 [žiūrėta 2014-12-22]. <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1392742>.

¹²⁸ Srinivasan T. N. Regionalism and the World Trade Organization: Is Non-Discrimination passé? *Yale University Economic Growth Center Discussion Paper* [interaktyvus] New Haven, 1996, No. 767 [žiūrėta 2014-12-22]. <http://www.econ.yale.edu/growth_pdf/cdp767.pdf>.

¹²⁹ Cottier, T. The erosion of non-discrimination: stern warning without true remedies. *Journal of International Economic Law* [interaktyvus]. 2005, 8 (3): 595-601. [žiūrėta 2014-12-22]. <<http://jiel.oxfordjournals.org/content/8/3/595.full.pdf+html>> .

2. NEDISKRIMINAVIMO PRINCIPAS PREKYBOJE PREKĖMIS

Pirmoje dalyje buvo žvelgiama į nediskriminavimo principą plačiame kontekste. Nors šis principas tiek ES, tiek PPO teisėje užima svarbią vietą ne tik prekyboje prekėmis, bet ir kitose srityse, siekiant darbo konkretumo bei koncentruotumo, šioje dalyje bus sutelkiamas dėmesys į nediskriminavimo principo taikymą prekyboje prekėmis. Kaip buvo minėta anksčiau, nediskriminavimo principą PPO teisėje sudaro MFN ir nacionalinis režimas. Aptarus MFN kaip išskirtinį PPO teisės instrumentą, šioje dalyje bus kalbama apie nacionalinį režimą, draudžiantį diskriminaciją importuojamų prekių atžvilgiu (žr. 2 pav.). Tiek PPO, tiek ES teisėje keliamas vienas bendras tikslas – sukurti vienodas sąlygas šalies viduje pagamintoms ir importuojamoms prekėms.

2 pav. Nacionalinis režimas¹³⁰

Šios dalies struktūra pagrįsta literatūroje dažniausiai sutinkamu prekybos priemonių skirstymu į tarifines (mokestines) ir netarifines (nemokestines)¹³¹. Autorė nori pažymėti, kad kalbant apie tarifines priemones, tyrimo objektas siaurinamas iki vidaus mokesčių, kadangi muitai ES lygmeniu yra draudžiami, todėl kalbėti apie juos nediskriminavimo principo kontekste ir juo labiau lyginti principo taikymą muitams su PPO teisiniu reguliavimu nėra prasmės. Todėl pirmame šios dalies poskyryje bus atliekama vienos iš tarifinių priemonių - vidaus mokesčių – analizė, siekiant palyginti diskriminacijos vidaus mokesčiais nustatymą ES ir PPO teisėje. Antras šios dalies poskyris skirtas kiekybinių apribojimų ES ir PPO teisėje lyginamajai analizei.

¹³⁰ Dispute Settlement. World Trade Organisation. 3.5 GATT 1994. *United Nations conference on trade and development* [interaktyvus]. New York and Geneva, 2003, p. 19 [žiūrėta 2014-12-22]. <http://unctad.org/es/Docs/edmmisc232add33_en.pdf>.

¹³¹ Mavroidis, P. C. *The General Agreement on Tariffs and Trade. A Commentary*. Oxford: Oxford University Press, 2005.

2.1. Fiskalinės priemonės

2.1.1. Vidaus mokesčiai

Nacionalinio režimo nuostata yra vieno iš jautriausių taisyklių PPO teisėje, kadangi ji yra susijusi su valstybių nacionaline mokesčių politika, kurioje valstybės naudojami suvereniais teisėmis nustatyti vidaus mokesčius, atitinkamai, šioje srityje ir kyla daug ginčų¹³². Laisvę nustatyti mokesčių politikos turinį patvirtina ir ESTT, sakydamas, kad ES teisė neriboja valstybių narių, remiantis objektyviais kriterijais, nustatyti diferencijuotą apmokestinimo tvarką nacionalinėms ir importuojamoms prekėms, tačiau tokia diferenciacija neturi pažeisti ES teisės nuostatų, susijusių su draudimu apmokestinti importuojamas prekes tiesiogiai ar netiesiogiai diskriminuojant jas vietinių prekių atžvilgiu¹³³. Kitaip tariant, Teismas nurodė, kad valstybė narė, siekdama tam tikrų ekonominių - politinių tikslų, gali, remdamasi objektyviais kriterijais, pateisinti skirtingą apmokestinimą tik tada, jei valstybės tikslai yra suderinami su Sutarties ir antrinės teisės reikalavimais. PPO ir ES nuostatos dėl nacionalinio režimo taikymo neįpareigoja valstybių priimti tam tikrų taisyklių, o atvirkščiai, riboja laisvę nustatyti priemones, kurios nepagrįstai diskriminuotų importuojamas prekes.

Kaip minėta, valstybės, turi suverenią teisę kurti savo mokesčių sistemą ir kišimasis į šią jautrią sritį galėtų susikirsti su nacionaliniu suverenitetu ir reguliavimo įvairove. Apmokestinimo lygis yra išimtinai valstybės vidaus reikalas.¹³⁴ Tačiau tam, kad būtų galima išvengti valstybių mokesčių sistemos naudojimo savo naudai diskriminuojančiais bei protekcionistiniais tikslais, GATT III str. bei SESV 110 str. yra draudžiamas diskriminacinis importuojamų prekių apmokestinimas. *US – Malt Beverages* byloje nurodyta, kad „GATT III str. tikslas nėra neleisti susitariančioms šalims naudotis savo fiskalinėmis ar reguliavimo įgaliojimais kitais nei vietos produktų apsauga tikslais. GATT III str. neturi tikslo uždrausti susitariančioms šalims diferencijuoti skirtingų produktų kategorijų“. ¹³⁵ Valstybės narės išlieka laisvos siekti atitinkamų tikslų vidaus priemonėmis tiek, kiek tai nepažeidžia jų įsipareigojimų, susijusių su draudimu diskriminuoti importą¹³⁶.

¹³² Lester, S., Mercurio, B., Davies, A., *supra* note 23, p. 266.

¹³³ Byla 243/84, *John Walker & Sons Ltd v. Ministeriet for Skatter og Afgifter* [1986] ECR 875, para 22.

¹³⁴ Cottier, T.; Oesch, M., *NCCR Trade Working Paper*, *supra* note 8, p. 162.

¹³⁵ Panel Report *US – Measures Affecting Alcoholic and Malt Beverages* (1992) DS23/R - 39S/206, paras 5.24 – 5.25.

¹³⁶ Appellate Body Report *Japan – Taxes on Alcoholic Beverages II* (1996) WT/DS8/AB/R, WT/DS10/AB/R, WT/DS11/AB/R, p. 16.

GATT III str. tikslas yra užkirsti kelią protekcionizmui taikant vidaus mokesčius bei prekybos taisykles, ir valstybės narės yra įpareigosotos užtikrinti, kad importuojamos prekės galėtų vienodomis sąlygomis konkuruoti rinkoje¹³⁷. Šiame straipsnyje įtvirtintas nacionalinis režimas apima ne tiek faktinę, bet ir potencialią diskriminaciją¹³⁸. Norint nustatyti, ar priemonė nepažeidžia GATT III str. 2 d., taikomas trijų pakopų testas:

- 1) Priemonė yra vidaus mokestis ar kita rinkliava GATT III str. 2 d. prasme;
- 2) Vietos prekės ir importuojamos prekės yra panašios arba konkuruojančios;
- 3) Importuojamos prekės yra apmokestinamos daugiau nei vietos prekės.

Kalbant apie GATT III str. 2 d. reguliavimo apimtį, šis straipsnis apima tik vidaus mokesčius ir kitas rinkliavas. Svarbu atskirti vidaus mokestį nuo maito, kadangi šioms priemonės taikomos skirtingos taisyklės. Atitinkamai, mokestis gali būti kvalifikuojamas tik arba kaip vidaus mokestis, arba kaip maitas, abiem kategorijoms vienu metu jis priklausyti negali. Atskiriant vidaus mokestį nuo maito yra svarbus prievolės atsiradimo momentas: tam, kad tam tikra rinkliava būtų pripažinta maitu, svarbu nustatyti, kad pareiga sumokėti atsiranda nuo importavimo momento, t. y. mokestis turi būti sumokamas dėl to, kad prekė kirto sieną, nepriklausomai nuo to, kada tas mokestis yra faktiškai sumokamas. Tuo tarpu prievolė sumokėti vidaus mokestį atsiranda jau po to, kai prekė buvo importuota, ir ne dėl paties sienos kirtimo fakto. *China – Auto Parts* byloje DSB pasisakė maito ir vidaus mokesčio „ribos“ klausimu. ES, JAV ir Kanada apskundė Kinijos nustatytą 25 proc. mokestį įvežamoms komplektuojamoms automobilių detalėms, sudarančioms ne mažiau kaip 60 proc. automobilio vertės, kaip už jau sukomplektuotą automobilį, t. y. apmokestinimo prasme automobilio detalės buvo prilygintos pačiam automobiliui¹³⁹. Skundas buvo argumentuotas tuo, kad Kinijos taisyklė yra naudinga nacionalinei automobilių pramonei, ir tokiu būdu užsienio importuotojai yra verčiami perkelti savo gamybą į Kiniją. Kinija savo veiksmus grindė tuo, kad tam tikros kompanijos, siekdamos išvengti didesnių mokesčių, automobilius į Kiniją importuoja dalimis, o ne kaip sukomplektuotus automobilius. Šioje byloje viena iš išvadų buvo tokia, kad vien tai, jog mokestis yra surenkamas importo metu, automatiškai nereiškia, kad jis bus kvalifikuojamas kaip maitas pagal GATT II str. 1 d.¹⁴⁰ DSB, sistemiškai pasiremndama GATT I priedu dėl III str., nurodė, kad aplinkybės, kur ir kada yra surenkamas vidaus mokestis, nėra lemiamas kriterijus¹⁴¹. Siekiant

¹³⁷ Appellate Body Report *Korea – Taxes on Alcoholic Beverages* (1999), WT/DS75/AB/R WT/DS84/AB/R, para 120.

¹³⁸ Panel Report *Italian Discrimination Against Imported Agricultural Machinery* (1958) L/833 - 7S/60.

¹³⁹ Panel Report *China – Measures Affecting Imports of Automobile Parts* (2008) WT/DS339/R, WT/DS340/R, WT/DS342/R, paras 7.24 – 7.38.

¹⁴⁰ Panel Report, *supra* note 139, paras 158, 162.

¹⁴¹ *Ibid.*, 7.126 – 7.133.

nustatyti, ar priemonė laikytina vidaus mokesčiu, turi būti analizuojamas jos „branduolys“ ir nustatomos principinės charakteristikos, lemiančios jos priskyrimą kažkuriai kategorijai¹⁴². Buvo konstatuota, kad Kinijos taikomas mokestis laikytinas vidaus mokesčiu GATT III str. 2 d. prasme.

SESV 110 str. yra siekiama „užkerta kelią bet kokiems pažeidimams, kurie galėtų kilti dėl fiskalinio pobūdžio priemonių taikymo, uždraudžiant importuojamų produktų apmokestinimą vidaus mokesčiais, didesniais už tuos, kurie taikomi vietos produktams arba apmokestinimą tokiais vidaus mokesčiais, kurie suteikia apsaugą vietos gaminiais“¹⁴³. Šis straipsnis papildoma muitų ir LPM draudimą, siekiant užtikrinti tinkama vidaus rinkos funkcionavimą. *F.lli Chucchi v. S.p.A.* byloje ESTT nurodė, kad „bendrą vidaus mokesčių sistemą sudarantys mokesčiai, kurie sistemiškai taikomi tiek vietos, tiek nacionalinėms prekėms pagal tuos pačius kriterijus, nelaikomi LPM“¹⁴⁴. Taigi pagrindinius kriterijus, kurį nurodo ESTT, skirdamas vidaus mokestį nuo muito ir LPM, yra tai, kad pastarieji taikomi tik kertančių sieną prekių atžvilgiu, o vidaus mokesčiai taikomi visoms prekėms (tiek vidaus, tiek importuojamoms)¹⁴⁵. *Outokumpu Oy* byloje ESTT nusprendė, kad SESV 30 str. netaikytinas, nepaisant to, kad importuojama elektra apmokestinama importo metu, o Suomijoje pagaminta elektra apmokestinama jos pagaminimo momentu. Kadangi mokestis skirtas tiek vietinei, tiek importuojamai elektrai, taikytinas SESV 110 str.¹⁴⁶. Kitoje byloje Teismas, analizuodamas klausimą dėl automobilių registracijos mokesčio prigimties, nurodė, kad „registracijos mokesčio įstatymu įtvirtintu mokesčiu apmokestinama ne dėl to, kad kertama jį nustačiusios valstybės narės siena, bet jis renkamas registruojant automobilį šios valstybės teritorijoje norint jį eksploatuoti“¹⁴⁷ ir toliau nagrinėjo minėto mokesčio teisėtumą pagal SESV 110 str. ES teisėje pabrėžiama būtinybė atskirti vidaus mokestį nuo muito ir LPM ne tik dėl to, kad, kaip ir GATT, jie yra sureguliuoti skirtingomis taisyklėmis, bet ir dėl to, kad skiriasi šių taisyklių nesilaikymo pasekmės. Sutarties nuostatos, susijusios su LPM ir diskriminaciniais vidaus mokesčiais netaikomos kumuliatyviai¹⁴⁸, kitaip tariant, mokestis negali vienu metu priklausyti abiem kategorijoms dėl to, kad muitai ir LPM yra draudžiami *per se*, t. y. nereikia įrodinėti jų neteisėtumo, o vidaus mokesčių atveju valstybės yra

¹⁴² *Ibid.*, para 171.

¹⁴³ Végelė, I., *supra* note 19, p. 41.

¹⁴⁴ Byla 77/76, *supra* note 73, para 15.

¹⁴⁵ Sujungtos bylos C-441/98, C-442/98, *Kapniki Michailidis AE v. Idryma Koinonikon Asfaliseon (IKA)* [2000] ECR I – 7145, para 22.

¹⁴⁶ Byla C-213/96, *Outokumpu Oy* ECR [1998] I – 1777, paras 23 - 25.

¹⁴⁷ Sujungtos bylos C-290/05 ir C-333/05, *Ákos Nádasdi v. Vám- és Pénzügyőrség Észak-Alföldi Regionális Parancsnoksága ir I. Németh v. Vám- és Pénzügyőrség Dél-Alföldi Regionális Parancsnoksága* [2006] ECR I – 10155, para 40.

¹⁴⁸ Žr. bylą C-90/94, *Haahr Petroleum Ltd v. Abenra Havn ir kt.* [1997] ECR I – 4085, para 20; bylą C-387/01, *H. Weigel ir I. Weigel v. Finanzlandesdirektion für Vorarlberg* [2004] ECR I – 4981, para 63; Sujungtas bylas C-393/04 ir C-41/05, *Air Liquide Industries Belgium SA v. Ville de Seraing, Province de Liege* [2006] ECR I – 5293, para 50.

laisvos savo nuožiūra kurti tokią vidaus mokesčių sistemą, kuri joms atrodo geriausia¹⁴⁹. Svarbiausia, kad vidaus mokesčiai nediskriminuotų importuojamų prekių.

Su vidaus mokesčių bei muitų ir LPM atribojimų yra susiję parafiskaliniai mokesčiai. *F.Ili Chucchi v. S.p.A.* byloje Teismas išskyrė sąlygas, kurias turi tenkinti parafiskalinis mokestis tam, kad jis būtų pripažintas LPM¹⁵⁰. Atitinkamai jeigu sąlygos nėra tenkinamos, minėtas mokestis bus laikomas vidaus mokesčiu. Vienu iš pavyzdžių, kai nėra tenkinama konkreti *F.Ili Chucchi v. S.p.A.* byloje nurodyta sąlyga, galėtų būti situacija, kai mokestis, kurį sumoka tiek vietinis gamintojas, tiek importuotojas, tačiau vietiniam gamintojui sumokėtas mokestis kompensuojamas ne visas, o tik iš dalies. *Visserijbedrijf D. J. Koornstra & Zn. vof v. Productschap Vis* byloje Nyderlandai apmokestino įmonės, užsiimančios krevečių gabenimu, eksportuojamas į Daniją krevetes. Pajamos iš šios rinkliavos buvo skirtos Nyderlandų profesinės organizacijos perkamai, statomai ir prižiūrimai nusunkimo ir lukštenimo įrangai finansuoti. Iš nusunkimo ir lukštenimo įrangos, finansuojamos ginčijama rinkliava, naudos turėjo tik įmonės, gabenančios krevetes į Nyderlandus, vietiniams gamintojams ji neteikė jokios naudos. ESTT priėjo prie išvados, kad „jei dėl pajamų iš ginčijamos rinkliavos kylanti nauda padengia visą mokestį, mokamą įmonių, Nyderlandų žvejybos laivais gabenančių perdirbimui arba pardavimui nacionalinėje rinkoje skirtas krevetes, šios rinkliavos taikymas eksportui skirtiems gaminiams būtų SESV 28 ir SESV 30 str. draudžiamas muitui lygiaverčio poveikio mokėjimas, kuris visas turėtų būti laikomas neteisėtu. Kita vertus, tokia rinkliava pažeistų ES 110 straipsnyje įtvirtintą diskriminavimo draudimą, jei nauda, gaunama dėl pajamų iš šios rinkliavos paskirstymo perdirbtiems ar nacionalinėje rinkoje parduodamiems nacionaliniams gaminiams, padengtų tik dalį šiems gaminiams tenkančios naštos“¹⁵¹. Taigi į SESV 110 str. reguliavimo sritį gali patekti ir parafiskaliniai mokesčiai. PPO teisėje nerasime praktikos, kurioje būtų išaiškinta, kokios kategorijos turėtų būti priskiriamos parafiskaliniai mokesčiai¹⁵². Visgi reikia pastebėti, kad GATT III str. 8 d. b) leidžia mokėti subsidijas išimtinai vietos gamintojams, jei taip nėra pažeidžiamos kitos šio straipsnio nuostatos.

*Argentina – Hides and Leather*¹⁵³ byloje DSB sprendė klausimą, ar Argentinos pridėtinės vertės mokestis laikytinas vidaus mokesčiu GATT III str. 2 d. prasme. DSB nustatė, jog tai, kad

¹⁴⁹ Byla 77/76, *supra* note 73, para 14.

¹⁵⁰ Byla 77/76, *supra* note 73, paras 16-19.

¹⁵¹ Byla C-517/04, *Visserijbedrijf D. J. Koornstra & Zn. vof v. Productschap Vis* [2006] ECR I – 5015, para 26.

¹⁵² Slotboom, M. M. A comparison of WTO and EC law: do different objects and purposes matter for treaty interpretation? *Journal of International Economic Law* [interaktyvus]. Oxford, 2001, 4 (3): 79 [žiūrėta 2014-12-22]. <<http://jiel.oxfordjournals.org/content/4/3/557.full.pdf+html>>.

¹⁵³ Panel Report *Argentina – Measures Affecting the Export of Bovine Hides and the Import of Finished Leather* (2000) WT/DS155/R.

mokestis yra surenkamas importo metu pasienyje, neužkerta kelio jį kvalifikuoti kaip vidaus mokestį GATT III str. 2 d. prasme. Vidaus mokesčiu pripažintas Argentinos taikomas pridėtinės vertės mokestis, kadangi, nors ir renkamas pasienyje, juo apmokestinamas vidaus sandoris. Vidaus reguliavimo priemone buvo pripažintas užstatas¹⁵⁴. *US – Tobacco*¹⁵⁵ byloje buvo keliamas klausimas, ar finansinė nuobauda už tabako sudėties reikalavimų nevykdymą gali būti laikoma vidaus mokesčiu. DSB konstatavo, kad minėta nuobauda nebus laikoma vidaus mokesčiu, tai – vidaus reguliavimo taisyklė, numatyta GATT III str. 4 d. Į GATT III str. 2 d. reguliavimo sritį patenka ir toks mokestis, kuris taikomas ne pačiai prekei, bet yra glaudžiai susijęs su ja. Byloje *Mexico – Tax Measures on Soft Drinks*¹⁵⁶ netiesioginiu mokesčiu buvo pripažintas gaiviųjų gėrimų mokestis, taikomas ne iš cukranendrių pagaminto cukraus saldikliams, kurie buvo naudojami gaiviųjų gėrimų gamyboje. Mokestis buvo ne tiesiogiai susijęs su pačiais gaiviaisiais gėrimais, o su jų gamybos procesu. *Japan – Alcoholic Beverages II* byloje DSB nurodė, kad nacionalinis režimas apima ne tik mokesčių tarifus, bet ir apmokestinimo metodus (tiesioginį galutinio produkto apmokestinimą, netiesioginį apmokestinimą taikant vidaus mokesčius žaliavoms įvairiuose gamybos etapuose), bei mokesčių surinkimo taisykles¹⁵⁷.

ESTT vidaus mokesčiais yra pripažinęs labai platų spektrą mokestinių priemonių. *Bergandi* byloje vidaus mokesčiu buvo pripažintas mokestis už lošimo automatus, siekiant sumažinti jų naudojimą¹⁵⁸. *Maciej Brzezinski* byloje ESTT konstatavo, kad akcizo mokestis, kuris buvo sumokėtas už Vokietijoje pirktą ir į Lenkiją importuotą automobilį, nėra laikomas nei muitu, nei LPM, kadangi šis mokestis taikomas ne dėl to, kad kertama valstybės sieną. Juo apmokestinami visi lengvieji automobiliai iki jų pirmojo įregistravimo Lenkijoje, atitinkamai toks mokestis priklauso bendrai vidaus mokesčių sistemai¹⁵⁹. *Gaston Schul* byloje Teismas nutarė, kad pridėtinės vertės mokestis laikytinas vidaus mokesčiu SESV 110 str. prasme¹⁶⁰. *Stadtgemeinde Frohnleiten* byloje ginčas kilo dėl to, kad iš Italijos į Frohnleiten sąvartyną Austrijoje atvežtoms atliekoms nebuvo taikoma Užterštų teritorijų sanavimo įstatymo nuostata dėl atleidimo nuo mokesčio. Teismo žodžiais „toks mokestis, kuris yra akivaizdžiai fiskalinio pobūdžio, taikomas bet kokiam ilgalaikiam atliekų

¹⁵⁴ Panel Report *EEC – Measures on Animal Feed Proteins* (1978) L/4599 - 25S/49.

¹⁵⁵ Panel Report *US – Measures Affecting the Importation, Internal Sale and Use of Tobacco* (1994) DS44/R, para 80.

¹⁵⁶ Appellate Body Report *Mexico – Tax Measures on Soft Drinks and Other Beverages* (2006) WT/DS308/AB/R.

¹⁵⁷ Panel Report *Japan – Taxes on Alcoholic Beverages II* (1996) WT/DS8/R, WT/DS10/R, WT/DS11/R, para 5.8.

¹⁵⁸ Byla 252/86, *Gabriel Bergandi v. Directeur general des impots* [1988] ECR 1343.

¹⁵⁹ Byla C-313/05, *Maciej Brzeziński v. Dyrektor Izby Celnej w Warszawie* [2007] ECR I – 513.

¹⁶⁰ Byla 15/81, *Gaston Schul Douane Expeditie BV v Inspecteur der Invoerrechten en Accijnzen, Roosendaal* [1982] ECR 1409.

kaupimui sąvartyne, neatsižvelgiant į tai, ar jos susidarė Austrijoje, ar kitoje valstybėje narėje¹⁶¹. Taigi minėtoje byloje Teismas vidaus mokesčiu pripažino tokį mokestį, kuriuo netiesiogiai apmokestinamos iškraunamos atliekos. Kaip ir DSB, ESTT pripažįsta, kad „vertinant, ar mokesčių sistema yra diskriminuojanti, ar ne, reikia atsižvelgti ne tik į mokesčių tarifus, bet ir į skirtingų mokesčių apmokestinimo pagrindą bei nustatymo būdus“¹⁶².

Apibendrinant pasakytina, kad GATT III str. 2 d. ir SESV 110 str. vidaus mokesčiai apima labai platų fiskalinių priemonių spektrą. Tiek ESTT, tiek GATT / PPO ginčų sprendimo institucijos vidaus mokesčius supranta kaip priešpriešą muitams ir lygiaverčio poveikio priemonėms.

2.1.2. Prekių panašumas ESTT ir PPO jurisprudencijoje

Nustačius, kad fiskalinė priemonė yra vidaus mokestis, pereinama prie kito punkto – prekių panašumo nustatymo. Tam, kad galima būtų įvertinti, kad vidaus mokesčiu yra diskriminuojamos importuojamos prekės, vietos ir importuojamos prekės turi būti panašios. Prekės, kurios nelaikytinos panašiomis, gali būti apmokestinamos skirtingai. Kuo plačiau bus apibrėžiama „panašių prekių“ samprata, atitinkamai tuo platesnė bus GATT III str. 2 d. apimtis. ES ir PPO teisėje naudojama skirtinga terminologija prekių panašumo reikalavimui įvardinti: GATT vartojama „like“ ir „directly competitive or substitutable“ sąvokos (GATT prancūzų ir vokiečių kalbomis atitinkamai vartojamos „*similaire*“ ir „*gleichartig*“ sąvokos), o SESV 110 str. pasitelkiamos „*similar*“ ir „*other products*“ sąvokos. NAFTA kalbama apie „panašias aplinkybes“ (angl. *like circumstances*)¹⁶³, dvišalių investicijų susitarimų (angl. *Bilateral Investment Treaty – BIT*) tekstuose atsispindi vartojamų sąvokų įvairovė: „tapačios aplinkybės“ (angl. *same circumstances*)¹⁶⁴, „panašios situacijos“ (angl. *like situations*)¹⁶⁵. Toks lingvistinis skirtumas nekelia problemų dėl to, kad nepaisant skirtingos terminologijos, visų minėtų nuostatų pagrindinė idėja yra ta, kad yra būtina identifikuoti *tertium comparationis*; palyginami objektai turi turėti tam tikrą bendrą palyginamą elementą, kuri ištyrus

¹⁶¹ Byla C-221/06, *Stadtgemeinde Frohnleiten, Gemeindebetriebe Frohnleiten GmbH v. Bundesminister für Land- und Forstwirtschaft, Umwelt und Wasserwirtschaft* [2007] ECR I – 9643, para 33.

¹⁶² Byla C-327/90, *Komisija v. Graikija* [1992] ECR I – 3033, para 11; Byla C-68/96, *Grundig Italiana SpA v. Ministero delle Finanze* [1998] ECR I – 3775, para 13; Byla C-221/06, *Stadtgemeinde Frohnleiten, Gemeindebetriebe Frohnleiten GmbH v. Bundesminister für Land- und Forstwirtschaft, Umwelt und Wasserwirtschaft* [2007] ECR I – 9643, para 51.

¹⁶³ The North American Free Trade Agreement (NAFTA) (concluded on 17 December 1992, entered into force on 1 January 1994), 32 ILM 289, 605 (1993).

¹⁶⁴ Agreement between the Government of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and the Government of Belize for the Promotion and Protection of Investments (concluded on 30 April 1982, entered into force on 30 April 1982) (UK – Belize BIT).

¹⁶⁵ Honduras Bilateral Investment Treaty (concluded on 1 July 1995, entered into force on 11 July 2001 (US – Honduras BIT)).

galima būtų pasakyti, kad objektai yra panašūs¹⁶⁶. Viskas priklausys nuo to, kokio lygio panašumą reikalaujama įrodyti.

„GATT III str. – nediskriminavimo principo *locus classicus* – apima dvi nuostatas“¹⁶⁷. GATT III str. 2 d. 1 s. draudžia panašioms importuojamoms prekėms taikyti didesnius vidaus mokesčius ir kitas rinkliavas nei vietos prekėms, o GATT 2 d. 2 s. kalba apie nepanašias, tačiau konkuruojančias prekes. Kaip ir GATT I str. atveju, pateiktos „panašių prekių“ sampratos GATT III str. 2 d. prasme pačiame susitarimo tekste nerasime. „Panašių prekių“ apibrėžimo nebuvimo spragą užpildo gausi DSB praktika.

Japan – Alcoholic Beverages byloje DSB nurodė, kad GATT III str. 2 d. apima du atskirus testus¹⁶⁸. Visų pirma yra bandoma nustatyti, ar prekės yra laikytinos panašiomis, o esant neigiamam atsakymui, pereinama prie antro sakinio analizės ir tiriama, ar prekės yra tiesiogiai konkuruojančios ar viena kitą pakeičiančios¹⁶⁹. Vadinasi, DSB tiria prekių konkurencingumą ir pakeičiamumą tik tada, kai paneigia, kad prekės yra panašios.

Dvi prekės bus laikomos panašiomis priklausomai nuo to, pagal kokius kriterijus jos bus lyginamos. Pasakyti, ar du obuoliai yra panašios prekės, galima tada, kai yra nustatyta konkreti kriterijų skalė, pagal kurią mes „matuosime“ jų panašumą, pvz.: spalvą, dydį, skonį, tinkamumą vartoti ir pan. Reikia pabrėžti, kad prekės neturi būtinai būti identiškios – ko gero dėl akivaizdžiai identiškų prekių nekiltų klausimo dėl skirtingo apmokestinimo teisėtumo. GATT III str. 2 d. 1 d. kalba apie prekes, kurios, remiantis atitinkamais kriterijais, pasižymi tam tikro laipsnio panašumu.

Kriterijų, kuriais vadovaujantis nustatomas prekių panašumas, sąrašas buvo sudarytas Darbo grupės pranešime dėl maito mokesčių reguliavimo¹⁷⁰: 1) produkto galutinis vartojimas tam tikroje rinkoje; 2) vartotojų skoniai ir įpročiai; 3) fizinės charakteristikos. Tai - ne baigtinis kriterijų sąrašas, o tam tikras atspirties taškas prekių panašumo nustatymui¹⁷¹. Papildomai gali būti atsižvelgiama ir į kitus kriterijus, pvz., *Phillipines – Distilled Spirits* byloje, be jau minėtų trijų kriterijų, Apeliacinė taryba įvardino ir tarifinę prekių klasifikaciją¹⁷². Nors prekių panašumo nustatymo analizėje buvo numatyta tam tikra ekonominė sudedamoji (galutinis vartojimas, vartotojų skoniai ir įpročiai), ankstyvojoje savo praktikoje DSB interpretavo panašias prekes remdamasi

¹⁶⁶ Diebold, N. F., *supra* note 1, p. 835.

¹⁶⁷ Cottier, T.; Oesch, M., *NCCR Trade Working Paper*, *supra* note 8, p. 161.

¹⁶⁸ Panel Report, *supra* note 157, para 5.5.

¹⁶⁹ Appellate Body Report *Canada – Certain Measures Concerning Periodicals* (1997), WT/DS31/AB/R, p. 22.

¹⁷⁰ GATT Working Party Report on Border Tax Adjustments (1970) BISD 18S/97, para 18.

¹⁷¹ Appellate Body Report *EC – Measures Affecting Asbestos and Asbestos-Containing Products* (2001) WT/DS135/AB/R, paras 101 - 103.

¹⁷² Appellate Body Report *Philippines – Taxes on Distilled Spirits* (2011) WT/DS396/AB/R WT/DS403/AB/R, para 164.

išimtinai formaliais kriterijais (tarifine klasifikacija ir fizinėmis charakteristikomis), dažniausiai ignoruodama ar net paneigdama prekių konkuravimo rinkoje svarbą¹⁷³. DSB buvo linkusi siaurinti nagrinėjamų kriterijų apimtį iki objektyvių kriterijų, užsimindama ir apie bendra galutinį vartojimą¹⁷⁴. Tokios siauros analizės pavyzdys galėtų būti *EEC – Animal Feed Proteins* byla, kai ES taikė palankesnę režimą denatūruoto nugriebto pieno milteliams kaip proteinų šaltiniui, naudojamam gyvulių pašarams, nei kitiems priedams, naudojamiems gyvulių pašarams (sojos miltams, kukurūzų glitimui ir kt.). Šioje byloje buvo atmestas minėtų produktų panašumas, argumentuojant tuo, kad produktai skiriasi savo fizinėmis charakteristikomis¹⁷⁵. *Brazilian Internal Taxes* byloje braziliškas brendis ir prancūziškas konjakas nebuvo pripažinti panašiomis prekėmis dėl skirtingų priedų ir aromato¹⁷⁶. Vadovaujantis vien formaliais kriterijais, prekių panašumas yra suprantamas labai siaurai. *EC – Asbestos* byloje atsispindi kitokį požiūrį PPO praktikoje: pereita prie ekonominio požiūrio. PPO ginčų sprendimo institucijos derina skirtingus požiūrius ir naudoja kriterijų kombinaciją priklausomai nuo konkrečios GATT nuostatos turinio¹⁷⁷. „Nei vienas požiūris negali būti universaliai taikomas visoms byloms. Kriterijai, nustatyti Darbo grupės pranešime dėl pasienio mokesčių reguliavimo, turi būti analizuojami, tačiau jie neapibrėžia preciziškos ir absoliučios „panašumo“ definicijos“¹⁷⁸. Panašumo koncepcija yra reliatyvi: ji įsivaizduojama kaip „akordeonas“, kuris gali išsiskleisti ir susiskleisti: panašumo suvokimas varijuoja priklausomai nuo to, kokia PPO taisyklė yra taikoma. Dėl prekių panašumo DSB sprendžia kiekvienu konkrečiu atveju atskirai (angl. *case by case*) ir nei vienas iš kriterijų nėra lemiamas, yra svarbi kriterijų visuma.¹⁷⁹ Svarbu pabrėžti, kad tas faktas, kad vienoje situacijoje prekės buvo pripažintos panašiomis arba konkuruojančiomis, dar nereiškia, kad kitu atveju jų panašumas negali būti atmestas. Nustatant prekių panašumą yra svarbi konkreti situacija ir jos kontekstas, pvz., konkrečios rinkos specifika turėjo įtakos tam, kad prekės buvo laikomos panašiomis, tačiau „perkėlus“ jas į kitą rinką, situacija būtų kitokia, nes kitoje rinkoje gali skirtis prekių paklausa, konkurencingumo lygis,

¹⁷³ Diebold, N. F., *supra* note 1, p. 836.

¹⁷⁴ Choi, W. M. How more “likeness” in addressing technical regulations? *Society of International Economic Law (SIEL), 3rd Biennial Global Conference 2012*, p. 4 [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-12-22]. <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2104187>.

¹⁷⁵ Panel Report, *supra* note 154, paras 4.1 – 4.2.

¹⁷⁶ *Report of the Working Party on Brazilian Internal Taxes* (1949) BISD II/181, para 7.

¹⁷⁷ Diebold, N. F., *opt. cit.*, p. 841.

¹⁷⁸ Ya Qin J. Defining nondiscrimination under the Law of the World Trade Organisation. *Boston University International Law Journal* [interaktyvus]. Detroit, 2005, 23 (2): 240 [žiūrėta 2014-12-22]. <<https://www.bu.edu/law/central/jd/organizations/journals/international/volume23n2/documents/215-298.pdf>>.

¹⁷⁹ Appellate Body Report, *supra* note 136, para 6.24.

vartotojų poreikiai ir pan. Prekių panašumui neturi įtakos gamintojų panašumas¹⁸⁰, skirtinga prekių kilmė.

Kalbant apie prekių panašumo koncepciją GATT, svarbu paminėti „tikslo ir poveikio“ testą, kuris buvo suformuluotas *US – Alcoholic Beverages* byloje ir vėliau išvystytas *US – Taxes on Automobiles* byloje kaip atsakas tradiciniam požiūriui, suformuluotam Darbo grupės pranešime dėl muito mokesčių reguliavimo. Šis testas reiškia, kad GATT III str. 2 d. 1 s. pažeidimas konstatuotinas tada, kai priemonės tikslas bei poveikis yra vietos prekių apsauga¹⁸¹. Jis taikytas ginčuose, kuriose buvo iškilęs klausimas dėl galimos *de facto* diskriminacijos. Taikant šį testą, stiprus ir silpnas alus nebūtų laikomos panašiomis prekėmis, jei būtų įrodyta, kad valstybės politika yra nukreipta į silpnesnio alaus vartojimo skatinimą, tuo tarpu vynas, pagamintas iš skirtingų vynuogių rūšių, galėtų būti pripažintas panašiomis prekėmis, jei nebūtų įrodyta, kad egzistuoja protekcionistinis priemonės tikslas. *US – Malt Beverages* byloje ir nurodė, kad vietinių prekių apsaugos kriterijus taikomas ne tik nustatant prekių konkuravimą ar pakeičiamumą, bet ir atliekant prekių panašumo testą pagal GATT III str. 2 d. 1 s.: „nustatant, ar du produktai, kuriems taikomas skirtingas režimas, yra panašūs, būtina nustatyti, ar produktų diferenciacija yra sukuriama apsauga vietinėms prekėms“¹⁸². *US - Taxes on Automobiles* byloje, kurioje buvo ginčijamas akcizo mokestis, taikomas automobiliams, kurių vertė yra iki ir virš 30000 JAV dolerių, DSB nurodė „tikslo ir poveikio“ testo pagrindinė idėja yra ta, kad prieš tai nustatytų kriterijų testas yra per siauras, nes juo neatsižvelgiama į protekcionistinę valstybės politiką¹⁸³. Priemonė bus laikoma turinčia tikslą apsaugoti vietos prekę tokiu atveju, kai konkurencinių galimybių pokytis vietos prekių naudai yra norimas politikos rezultatas, o ne atsitiktinė tokio reguliavimo pasekmė¹⁸⁴. Taigi šioje byloje iš esmės panaikintas skirtumas tarp „panašių prekių“ ir „tiesiogiai konkuruojančių ar pakeičiamų prekių“ nustatymo, kadangi abiem atvejais būtų būtina nustatyti, kad skirtingas apmokestinimas apsaugo vietinę prekę. Tačiau minėtose bylose padaryta išvada buvo Apeliacinės tarybos atmesta *Japan – Alcoholic Beverages II* byloje: Apeliacinė taryba nurodė, kad vidaus prekių apsaugos klausimas taikant GATT III str. 2 d. 1 s. nėra svarbus¹⁸⁵. Pirmas Apeliacinės tarybos argumentas kilo išimtinai iš GATT III str. teksto - priešingai nei GATT III str. 2 d. 1 s., GATT III str. 2 d. 2 s. nukreipia į GATT III str. 1 d., kurioje kalbama vietos prekių apsauga. *EC – Bananas III* byloje taip

¹⁸⁰ Appellate Body Report *US – Standards for Reformulated and Conventional Gasoline* (1996) WT/DS2/AB/R, para 6.11.

¹⁸¹ Lester, S., Mercurio, B., Davies, A., *supra* note 23, p. 273.

¹⁸² Panel Report, *supra* note 135, paras 5.23 – 5.26.

¹⁸³ Panel Report *US – Taxes on Automobiles* (circulated in 1994, but not adopted) DS31/R, para 5.8.

¹⁸⁴ Panel Report, *supra* note 183, para 5.10.

¹⁸⁵ Appellate Body Report, *supra* note 136, H.1.

pat buvo paneigtas „tikslas ir poveikio“ testas¹⁸⁶. „Tikslas ir poveikio“ testo pripažinimas turėtų didelės pasekmės įrodinėjimui, kadangi ginčo atveju reikėtų įrodyti ne tik konkrečios priemonės poveikį, kuris, dažniausiai, yra lengvai pastebimas, bet ir priemonės tikslą (įstatymų leidėjo ketinimus), kurį identifikuoti nėra paprasta, kadangi dažnai priemonė yra daugiatiakslė ir tada kiltų klausimas, kuris būtent tikslas yra svarbus „tikslas ir poveikio“ testo atlikimui¹⁸⁷. Taigi, nustatant prekių panašumą pagal GATT III str. 2 d. 1 s., nereikalaujama įrodyti, kad mokestis turi protekcionistinį poveikį¹⁸⁸. GATT III str. 1 d. nustato bendrą pareigą netaikyti protekcionistinės mokesčių sistemos¹⁸⁹.

A. Emch laikosi nuomonės, kad nustatant, ar prekės yra panašios arba konkuruojančios pagal GATT III str. ir SESV 110 str., reikia vadovautis rinkos tyrimo metodu, kitaip tariant, vartotojų skoniai ir įpročiai yra svarbiausia kriterijus nustatant prekių panašumą. Šis autorius siūlo žiūrėti tik iš vartotojo perspektyvos, o kitus į kriterijus siūlo atsižvelgti tik kaip į pagalbinius faktorius¹⁹⁰. Iš tiesų, tiek ESTT, tiek PPO ginčų sprendimo institucijos akcentuoja rinkos tyrimu paremtos metodikos svarbą: *EC – Asbestos* byloje Apeliacinė taryba pasakė, kad „turi būti iširtos tos produkto fizinės savybės, kurios turi įtakos produktų konkurenciniams santykiams rinkoje“¹⁹¹, o *Danijos vaisių vyno* byloje ESTT šiek tiek „kukliau“ užsimena, kad „prekių panašumo klausimas turi būti sprendžiamas iš esmės analizuojant tas objektyvias charakteristikas, kurios užtikrina, kad produktai tenkina tuos pačius vartotojų poreikius“¹⁹². Autorės nuomone, A. Emch minėtų bylų kaip argumentų pateikimas nepatvirtina to, kad abi ginčų sprendimo institucijos išskiria konkrečius kriterijus iš kitų ir tarsi palieka nuošaly objektyvius kriterijus, pasitelkdamos juos tik kaip „subordinuotą“ pagalbines priemones nustatant prekių panašumą pagal GATT III str. ir SESV 110 str. Anot autorės, minėti išaiškinimai tik įrodo, kad abi institucijos remiasi kriterijų visuma ir prekių panašumas kaip būtinas nediskriminavimo principo pažeidimo požymis nustatomas tada, kai skirtingi kriterijai veikia kartu ir papildo bendras produktų charakteristikas, kurios leidžia spręsti, ar prekės laikytinos panašiomis. Autorės nuomone, toks požiūris yra pernelyg kategoriškas. Panagrinėkime pavyzdį su genetiškai modifikuotais produktais. Jeigu vadovausimės A. Emch pasiūlymu, vartotojo požiūriu įprastos bulvės ir genetiškai modifikuotos bulvės bus laikomos panašiomis prekėmis, kadangi vartotojas nematys skirtumo, kokias bulves pirkti, nes kainų

¹⁸⁶ Appellate Body Report, *supra* note 97, *paras* 215-216.

¹⁸⁷ Appellate Body Report, *supra* note 136, *para* 6.16.

¹⁸⁸ Panel Report, *supra* note 153, *para* 11.137.

¹⁸⁹ Appellate Body Report, *supra* note 136, p. 18.

¹⁹⁰ Emch, A., *Legal Issues of Economic Integration*, *supra* note 12, p. 369-415.

¹⁹¹ Appellate Body Report, *supra* note 171, *paras* 114.

¹⁹² Byla 106/84, *Komisija v. Danija* [1986] ECR 833, *para* 15.

skirtumas nebus toks ženklus, kad galėtų paveikti vartotojo apsisprendimą. Tačiau jei analizuosime šių prekių panašumą remiantis visais kriterijais kaip visuma, galima būtų ginčyti prekių panašumą, kadangi savo genetinė sandara produktai skirsis. Priešinga situacija būtų kalbant apie žymių prekės ženklų prekes ir jų kopijas. Originali žymaus prekės ženklo rankinė ir pigi jos kopija pagal fizines charakteristikas gali atrodyti kaip panašios prekės, tačiau vartotojas jose matys akivaizdų skirtumą mažų mažiausiai kainos požiūriu. Atitinkamai šios prekės vartotojui neatrodys pakeičiamos. Šie pavyzdžiai atskleidžia A. Emch koncepcijos neigiamą pusę, kadangi žvelgimas vien tik per vartotojo prizmę prekių panašumo analizę daro ne visai išbaigtą.

„Tiesiogiai konkuruojančių ar pakeičiamų prekių“ sąvoka buvo išpėta *Korea – Alcoholic Beverages* byloje, kurioje Apeliacinė taryba nurodė, kad ji apibūdina konkretų ryšį tarp dviejų produktų. Tiesiogiai konkuruojančiomis vadinamos tokios prekės, kurios konkuruoja konkrečioje rinkoje, t. y. vartotojas renkasi vieną iš šių prekių. Pakeičiamomis laikomos tokios prekės, kurias, vartotojo požiūriu, galima pakeisti viena kita.¹⁹³ Kitaip tariant, tiesiogiai konkuruojančios ar pakeičiamos prekės yra tokios, kurios tenkina tuos pačius vartotojų poreikius, t. y. yra alternatyvos viena kitai. Pati straipsnio formuluotė verčia susimąstyti, ar tai, kad atskirai minimos tiesiogiai konkuruojančios ir pakeičiamos prekės, reiškia, kad tai yra visiškai skirtingos kategorijos, ir galimi atvejai, kai prekė bus laikoma tiesiogiai konkuruojančia, tačiau ne pakeičiama ir *vice versa*. Tačiau iš GATT rengėjų ketinimų ir išplėtos DSB praktikos matyti, kad šios dvi kategorijos išskirtos tam, kad nuostatos interpretacija būtų kuo išsamesnė¹⁹⁴. Nei teisės doktrinoje, nei praktikoje nedaromas skirtumas dar minėtų sąvokų. Kaip teigia R. E. Hudec, šios sąvokos yra suprantamos kaip sinonimai ir jos neturėtų būti interpretuojamos kaip turinčios konceptualiai skirtingas paskirtis¹⁹⁵. Apeliacinė taryba taip pat nedaro skirtumo dar šių dviejų sąvokų ir tirdamas fiskalinės priemonės atitiktį GATT III str. 2 d. 2 s., analizuoja šias sąvokas bendrai¹⁹⁶.

Kaip ir GATT III str. 2 d. 1 s. atveju, nustatant prekių konkurencingumą kriterijais gali būti prekių fizinė charakteristika, galutinis vartojimas, vartotojų skoniai ir įpročiai, prekių tarifinė klasifikacija ir pan.¹⁹⁷ Praktiniu pavyzdžiu laikytina *Japan – Alcoholic Beverages II*¹⁹⁸ byla, kurioje DSB analizavo nacionalinio produkto - *shochu* ir importuojamų alkoholinių gėrimų (degtinės, romo,

¹⁹³ Appellate Body Report, *supra* note 137, para 114.

¹⁹⁴ Fauchald O. K. *Environmental Taxes and Trade Discrimination*. International Environmental Law and Policy Vol. 50, London: Kluwer Law International, 1998, p. 149.

¹⁹⁵ Hudec, R. E., *University of Michigan Press*, *supra* note 10, p. 105.

¹⁹⁶ Appellate Body Report *US – Transitional Safeguard Measure on Combed Cotton Yarn from Pakistan* (2001), WT/DS192/AB/R, para 94.

¹⁹⁷ Appellate Body Report, *supra* note 137, paras 143-144.

¹⁹⁸ Panel Report, *supra* note 157.

viskio, brendžio, džino ir kt.) panašumą pagal GATT III str. Buvo konstatuota, kad *shochu* ir degtinė laikytinos panašiomis prekėmis pagal GATT III str. 2 d. 1 s., o *shochu* ir kiti alkoholiniai gėrimai yra ne panašios, o tiesiogiai konkuruojantys ar pakeičiami produktai. Nustatant prekių konkurencinius ryšius yra būtina tirti rinką ne tik dabartiniu momentu - tai reiškia, jog tiriama ne tik esama, bet ir potenciali prekių konkurencija rinkoje, kadangi rinka yra dinamiška ir nuolat kinta¹⁹⁹. Tai, kad prekės turi konkuruoti tiesiogiai, reiškia artimus konkurencinius ryšius²⁰⁰. Nustatant prekių konkurencingumą yra taikomas paklausos kryžminio elastingumo testas – vienos prekės paklausos pasikeitimas reaguojant į kitos prekės kainos pokytį, pvz., jei padidėtų gazuotų gaiviųjų gėrimų kaina, ar padidėtų sulčių paklausa. Nors kryžminio elastingumo testas yra svarbus, tačiau pažymėtina, kad tai nėra lemiamas kriterijus nustatant, ar prekės yra tiesiogiai konkuruojančios arba pakeičiamos²⁰¹. Kaip minėta, prekių konkurencingumas yra analizuojamas konkrečioje rinkoje, kadangi skirtingose valstybėse gali skirtis vartotojų preferencijos ir dažnai tos pačios prekės vienoje rinkoje konkuruoja, o kitoje rinkoje vartotojai nelaikys jų tenkinančiomis panašius poreikius. Visgi iš PPO praktikos matyti, kad gali būti atkreipiamas dėmesys ir į situaciją kitose valstybėse narėse²⁰².

Pabrėžtina, kad prekių panašumo koncepcija įvairiose GATT nuostatose skiriasi²⁰³. Lyginant GATT III str. 2 d. su kitomis GATT bei kitų PPO susitarimų nuostatomis, išimtinai vidaus mokesčių kontekste „panašumo“ koncepcija yra išplečiama GATT III str. 2 dalies 2 sakiniu. Pagal GATT III str. 2 d. 1 s. prekių panašumo laipsnis turi būti didelis, o jei prekių panašumas yra atmetamas, tada yra tiriama, ar prekės nėra tiesiogiai konkuruojančios ar pakeičiamos. *Canada – Periodicals* byloje Apeliacinė taryba nurodė, kad GATT III str. 2 d. 2 s. nereikalauja įrodyti „tobulo pakeičiamumo“²⁰⁴. Tai reiškia, kad minėto straipsnio pirmas sakinytis reikalauja aukštesnio panašumo standarto, o jo neįrodžius, yra galimybė pritaikyti GATT III str. 2 d. 2 s. „Panašios prekės“ patenka į platesnę „tiesiogiai konkuruojančių ar pakeičiamų prekių“ kategoriją²⁰⁵. Atitinkamai, jei prekės pripažįstamos panašiomis, jos *per se* yra ir tiesiogiai konkuruojančios ar pakeičiamos prekės, bet ne *vice versa*²⁰⁶. DSB nurodė, kad „panašios prekės yra tiesiogiai konkuruojančių arba pakeičiamų prekių porūšis: visos panašios prekės laikytinos tiesiogiai

¹⁹⁹ Appellate Body Report, *supra note 137*, para 114.

²⁰⁰ *Ibid.*, para 115 – 116.

²⁰¹ *Ibid.*, para 121.

²⁰² *Ibid.*, para 137.

²⁰³ Appellate Body Report, *supra note 136*, p. 16.

²⁰⁴ Appellate Body Report, *supra note 169*, p. 28.

²⁰⁵ Mavroidis P. C., *supra note 131*, p. 146.

²⁰⁶ Wolfrum R. Stoll P. T. et. al. (eds). *WTO – trade in goods*. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, 2011, p. 129.

konkuruojančiomis ar pakeičiamomis, bet ne visos tiesiogiai konkuruojančios ar pakeičiamos prekės yra panašios²⁰⁷.

SESV 110 str. yra panašios struktūros kaip ir GATT III str. 2 d.: pirma šio straipsnio dalis skirta panašioms prekėms, o antra – „kitoms prekėms“, kurias ESTT interpretuoja kaip „konkuruojančias prekes“. Kaip ir GATT III str., SESV 110 str. įtvirtina du testus: visų pirma mėginama nustatyti, ar importuojamos ir vietinės prekės yra panašios, jei nustatoma, kad prekės nėra panašios, tiriamas jų konkurencingumas. Kaip ir GATT atveju, SESV nėra nurodyta, kuo vadovaujantis yra nustatomas prekių panašumas. Konceptija yra išvystyta ESTT praktikoje.

Panašiai kaip ir PPO, ESTT ankstyvojoje praktikoje prekių panašumo nustatymą siejo išimtinai su formaliais kriterijais, tokiais kaip fiskalinis, statistinis ar tarifų klasifikavimas²⁰⁸. Reikia paminėti, kad PPO ir ES teisėje naudojama skirtinga terminologija: PPO ginčų sprendimo institucijos vartoja terminą „fizinės savybės“, tuo tarpu ESTT, analizuodamas SESV 110 str., kalba apie „objektyvias charakteristikas“. Iš pažiūros ESTT vartojama sąvoka yra platesnė, nes ji apima ne tik fizines savybės (spalvą, skonį, kvapą, formą ir pan.), bet ir tokius požymius kaip gaminimo būdas, žaliavos, sudėtinės dalys ir kt. Kaip ir PPO praktikoje, su laiku nuo objektyvių panašumo nustatymo kriterijų pereita prie platesnio požiūrio – į analizę įtraukti subjektyvūs kriterijai, tokie kaip galutinis produkto panaudojimas, vartotojų preferencijos ir pan. *Komisija v. Danija* byloje vaisių vynas ir vynas, pagamintas iš vynuogių, buvo pripažinti panašiomis prekėmis, argumentuojant tuo, kad jie nesiskyrė pagal objektyvius kriterijus: abu produktai buvo gaminami iš vaisių (vynuogės irgi yra vaisiai) tuo pačiu gaminimo metodu (natūrali fermentacija), nesiskyrė jų fizinės savybės (skonis, kvapas ir pan.) bei stiprumas. Kalbant apie subjektyvius kriterijus, vyno rūšys tenkino tuos pačius vartotojų poreikius²⁰⁹. *Tabako* byloje ESTT konstatavo, kad skirtingos tabako rūšių cigaretės priskirtinos panašioms prekėms, kadangi jos yra pagamintos iš tos pačios žaliavos tuo pačiu būdu, fizinės jų savybės sutampa ir abu produktai vartotoju požiūriu tenkina tuos pačius poreikius²¹⁰. *Humblot* byloje automobilius, kurių variklio galia viršija 16 AG ir automobilius, kurių variklio galia šios ribos neviršija, pripažino panašiais²¹¹. ESTT atmetė bananų ir kitų vaisių panašumą remiantis tuo, kad bananai nuo kitų vaisių skiriasi savo organoleptinėmis savybėmis ir vartojimo prasme²¹². Tačiau Teismas pažymėjo, nors produktai nėra panašūs, tačiau jie iš dalies

²⁰⁷ Appellate Body Report, *supra* note 137, para 118.

²⁰⁸ Byla 27/67, *Firma Fink-Frucht GmbH v Hauptzollamt München-Landsbergerstrasse* [1968] ECR 223.

²⁰⁹ Byla 106/84, *Komisija v. Danija* [1986] ECR 833, para 14.

²¹⁰ Byla C-302/00, *Komisija v. Prancūzija* [2002] ECR I – 2055, para 30.

²¹¹ Byla 112/84, *M. Humblot v. Directeur des Services Fiscaux* [1985] ECR 1367, para 15.

²¹² Byla 184/85, *Komisija v. Italija* [1987] ECR 2013, para 10.

konkuruoja²¹³. Tiek GATT III str. 2 d., tiek SESV 110 str. prasme skirtingas produktų vartojimo būdas neįrodo, kad prekės nėra panašios²¹⁴.

Jeigu atmetamas prekių panašumas pagal SESV 110 str. 1 d., toliau yra tiriama, ar prekės nėra konkuruojančios. Prekių konkuravimas, kaip ir PPO teisėje, iš esmės yra suprantamas kaip prekių pakeičiamumas. Prekių konkurencingumo nustatymui taikomas iš konkurencijos teisės „pasiskolintas“ kryžminio elastingumo testas, kuriuo remiantis yra tiriama, ar pasikeitus vieno produkto kainai, padidės kito produkto paklausa (pvz.: jeigu padidėtų sviesto kaina, ar vartotojai ims pirkti daugiau margarino), tačiau šis testas nėra vienintelis – atsižvelgiama ir į kitus svarbius faktorius²¹⁵. Prekių konkuravimas suprantamas plačiai: jis apima dalinį, netiesioginį ir potencialų konkuravimą²¹⁶. Siekiant nustatyti, ar SESV 110 str. 2 s. prasme esama konkurencinio santykio, būtina atsižvelgti „ne tik į dabartinę situaciją rinkoje, tačiau taip pat į jos vystymosi galimybes laisvo prekių judėjimo kontekste ir galimybę pakeisti produktus vieną kitu, kurias gali parodyti prekybos intensyvėjimas, kad būtų visiškai išplėtos valstybių narių ekonomikų ypatybės papildyti viena kita“²¹⁷. Tai, kad dabar vartotojų preferencijos yra būtent tokios, kokios yra, nepaneigia, kad su laiku jos gali kisti²¹⁸. *Komisija v. JK* byloje ESTT padarė tokią pačią išvadą – vartotojų preferencijos yra kintantis dalykas, todėl apsiriboti jomis būtų klaidinga²¹⁹. DSB pripažįsta ne tik faktinį, bet ir potencialų prekių konkurencingumą²²⁰. W. M. Choi palaiko nuomonę, kad potenciali konkurencija gali būti reikšminga tik tokiu atveju, jei kalbama apie potencialią konkurenciją netolimoje ateityje, t. y. turima galvoje tuos sektorius, kur produktai pasižymi trumpu galiojimo laiku (angl. *short shelf-life products*) ir kur pokyčiai yra dažni ir gana prognozuojami²²¹.

Kaip buvo minėta anksčiau, DSB atmetė reikalavimą nustatant prekių panašumą pagal GATT III str. 2 d. 1 s. įrodyti vidaus prekių apsaugos požymį, šis požymis yra svarbus tik nustatant GATT III str. 2 d. 2 s. pažeidimą. Vietos prekių apsaugos kriterijus reiškia, kad diferencijuojant mokesčius yra siekiama užtikrinti palankesnę vietos produktų padėtį rinkoje. Kaip ir PPO teisėje, SESV 110 str. 2 d. numato vidaus prekių apsaugą kaip viena iš įrodinėtinių aspektų.

Vienas iš diskutuotinių klausimų kalbant apie prekių panašumą yra proceso ir gamybos metodas (angl. *Processes and Productions Methods (PPM)*) (toliau – PPM). Šis klausimas yra

²¹³ Byla 184/85, *Komisija v. Italija* [1987] ECR 2013, para 12.

²¹⁴ Panel Report, *supra* note 157, para 5.7.; Byla C-230/89 *Komisija v. Graikija* [1991] ECR I – 1909, para 9.

²¹⁵ Barnard, C., *supra* note 6, p. 66.

²¹⁶ Byla 193/85, *Cooperativa Co-Frutta Srl v. Amministrazione delle finanze dello Stato* [1987] ECR 2085, para 19.

²¹⁷ Byla 170/78, *Komisija v. JK* [1980] ECR 417, para 6.

²¹⁸ Byla 106/84, *Komisija v. Danija* [1986] ECR 833, para 15.

²¹⁹ Byla 170/78, *Komisija v. JK* [1980] ECR 417.

²²⁰ Appellate Body Report *Korea – Taxes on Alcoholic Beverages* (1999) WT/DS75/AB/R, WT/DS84/AB/R, para 114.

²²¹ Emch, A., *Legal Issues of Economic Integration*, *supra* note 12, p. 378.

susijęs su prekių panašumo nustatymu tuo aspektu, kad yra diskutuotina, ar prekės, kurios fiziškai yra identiškos, jų galutinis panaudojimas taip pat identiškas, jų tarifinė klasifikacija yra vienoda, tačiau skiriasi PPM, o vartotojai jas atskirti gali tik dėl skirtingo ženklavimo, gali būti laikomi skirtingomis. Pavyzdžiui, ar turės įtakos prekių panašumui tai, kad viena prekė turi, o kita neturi sudėtyje GMO, viena prekė yra gaminama pažeidžiant žmogaus teises, išnaudojant pigią darbo jėgą, išnaudojant vaikų, kalinių darbą, teršiant aplinką (arba, priešingai, taikant ekologiją tausojančius metodus). Jeigu atsakymas būtų teigiamas ir sakytume, kad įprasta avalynė ir avalynė, pagaminta išnaudojant vaikų darbą arba paprasta ir ekologiška kava yra skirtingos prekės, tada tai reikštų, kad skirtingas tokių prekių apmokestinimas nepažeistų nediskriminavimo principo. Aplinkosaugininkų nemalonę užsitraukusioje byloje *US – Tuna / Dolphin* byloje DSB nurodė, kad, jeigu PPM neatsispindi pačioje prekėje, jis nėra reikšmingas prekių panašumo nustatymui²²². Minėtoje byloje DSB priėjo prie išvados, kad žvejybos būdas neturi įtakos produkto savybėms, todėl prekės nelaikytinos panašiomis. Kaip nurodo R. Howse ir D. Regan, tokios pozicijos pagrindimas remiasi tuo, kad jeigu skirtingo metodo taikymas visais atvejais reikštų, kad prekės nėra panašios, valstybės galėtų „apeiti“ PPO reglamentavimą ir tai nebūtų laikoma nediskriminavimo principo pažeidimu²²³. Dėl to yra apsaugoma, kad taikomas metodas, kuris neturi įtakos prekės savybėms, nėra paisomas nustatant prekių panašumą, todėl skirtingas tokių prekių traktavimas reiškia GATT pažeidimą, jei jis nebūtų pateisinamas pagal GATT XX str. Tačiau R. Howse ir D. Regan iš esmės gina PPM argumentuodamas tuo, kad ribojančios taisyklės, paremtos PPM, kilmės atžvilgiu yra neutralios, t. y. prekės, kurios yra pagamintos nesilaikant aplinkosaugos reikalavimų, apmokestinamos didesniu tarifu nepriklausomai nuo to, ar jos pagamintos valstybės viduje, ar importuotos iš kitos valstybės²²⁴.

PPM klausimas yra aktualus ir ES teisėje. Lyginant su PPO teisė, ESTT formuoja liberalesnį požiūrį²²⁵. *Chemical Farmaceutici* byloje ESTT kilo klausimas dėl Italijos veiksmų teisėtumo skirtingai apmokestinant pramoninį alkoholį, pagaminti sintetiniu būdu ir natūralų pramoninį alkoholį, pastarasis aplinkos apsaugos požiūriu buvo geresnis ir skatintinas. Nors buvo taikomas skirtingas gamybos procesas, galutiniai produktai buvo identiški. ESTT nerado SESV 110 str. pažeidimo nurodydamas, kad valstybės narės gali pateisinti objektyviais kriterijais, tokiais kaip,

²²² Panel Report *US – Measures Concerning the Importation, Marketing and Sale of Tuna and Tuna Products* (2011), WT/DS381/R, para 5.15.

²²³ Howse, R.; Regan, D. The Product/Process Distinction – An Illusory Basis for Disciplining „Unilateralism“ in Trade Policy. *European Journal of International Law* [interaktyvus]. 2000 11 (2): 251 [žiūrėta 2014-12-22]. <<http://ejil.org/pdfs/11/2/524.pdf>>.

²²⁴ Howse, R.; Regan, D., *supra* note 223, p. 269.

²²⁵ Cottier, T.; Oesch, M., *NCCR Trade Working Paper*, *supra* note 8, p. 147.

pvz., gamybos būdas, skirtinga prekių apmokestinimą, jei egzistuoja nacionalinis interesas, neprieštaraujantis ES teisei²²⁶.

Apibendrinant reikia pasakyti, kad prekių panašumo koncepcija GATT III str. ir SESV 110 str. remiasi iš esmės ta pačia kriterijų visuma. Tai, kad nėra eksplicitiškai įtvirtintos panašių bei konkuruojančių prekių sampratos nei vienoje iš teisinių sistemų, yra pateisinama, ir tai yra daugiau plusas, nei minusas, kadangi suteikiama laisvė kiekvienu konkrečiu atveju individualiai spręsti dėl prekių panašumo ir siaurinti arba plėsti kriterijų „akordeoną“.

2.1.3. Ne mažiau palankus režimas

GATT III str. 2 d. 1 s. kalba apie tai, kad importuojamos prekės turi būti apmokestinamos ne daugiau nei panašios vietos prekės. Tai reiškia, kad apmokestinimas turi būti vienodas. Šiuo klausimu Apeliacinė taryba laikosi griežtos pozicijos nurodydama, kad net ir mažiausias skirtumas yra laikytinas pažeidimu (nėra *de minimis* išlygos)²²⁷. *US – Superfund* byloje buvo pripažintas GATT III str. 2 d. 1 s. pažeidimu 3,5 centais už barelį didesnis mokesčio tarifas importuojamai naftai²²⁸. Priešingai nei GATT III str. 2 d. 1 s., GATT III str. 2 d. 2 d. pripažįsta *de minimis* taisyklę²²⁹. Kokia yra ta riba, kai yra taikoma *de minimis* taisyklė, yra sprendžiama atskirai kiekvienu konkrečiu atveju²³⁰. „Daugiau nei *de minimis*“ Apeliacinė taryba pripažino alkoholinių gėrimų apmokestinimą skirtingu 27 ir 47 proc. tarifu²³¹.

Pažymėtina, kad yra laikoma GATT III str. 2 d. 2 s. pažeidimo ir tokia situacija, kai ne visom, o tik daliai importuojamų prekių tenka didesnė mokesčių našta nei vidaus prekėms²³². Mažiau palankus importuojamų prekių vertinimas gali būti akivaizdus tada, kai, pvz., importuojamos prekės yra apmokestinamos, o vietos prekės – ne, arba kai importuojamos prekės yra apmokestinamos didesniu tarifu nei vietos prekės. Sudėtingiau yra tada, kai prekių kilmės atžvilgiu apmokestinimas atrodo iš esmės neutralus, tačiau jo poveikis gali būti diskriminacinis (*de facto* diskriminacija). Ši aspektą atskleidžia *Chile – Taxes on Alcoholic Beverages*²³³ byla, kurioje Čilės mokesčių sistemoje pagal alkoholio tūrį buvo išskiriamos dvi kategorijos alkoholinių gėrimų:

²²⁶ Byla 140/79, *Chemical Farmaceutici SpA v. DAF SpA* [1981] ECR 1, para 14.

²²⁷ Appellate Body Report, *supra* note 136, para 110.

²²⁸ Panel Report, *supra* note 228, para 5.1.1.

²²⁹ Appellate Body Report, *supra* note 136, para 118.

²³⁰ *Ibid.*

²³¹ Appellate Body Report, *supra* note 37, para 53.

²³² Appellate Body Report, *supra* note 169, p. 29.

²³³ Appellate Body Report, *supra* note 37.

žemiau nei 35 laipsniai ir aukščiau nei 39 laipsniai. Mokestis didėjo priklausomai nuo alkoholinio gėrimo stiprumo. Nustatyta mokesčių sistema galiojo visoms prekėms. Šioje byloje Apeliacinė taryba nustatė, kad „maždaug 75 proc. vietos prekių pateko į mažesnio tarifo kategoriją, o maždaug 95 proc. importuojamų (faktiškai ir potencialiai) prekių apmokestinami didesniu tarifu“²³⁴. Tai, kad didžiąjai daugumai importuojamų prekių tenkanti mokesčių našta yra didesnė nei vietos prekių rodo, jog importuojamos prekės atsiduria mažiau palankioje padėtyje nei vietos prekės, todėl Čilės fiskalinė priemonė pripažinta *de facto* diskriminuojanti importuojamas prekes.²³⁵ Šioje byloje buvo pritaikytas vadinamas asimetrijos testas (angl. *asymmetric impact test*), remiantis kuriuo yra nustatoma, kaip pasiskirsto mokesčių našta vietos prekėms ir importuojamoms prekėms²³⁶. Kaip priešprieša asimetrijos testui ankstyvojoje PPO praktikoje²³⁷ buvo taikomas vadinamas įstrižainės testas (angl. *diagonal test*), kuriuo remiantis buvo svarbu nustatyti, ar egzistuoja bent kokios nors importuojamos prekės, kurios atsidurtų mažiau palankioje padėtyje nei panašios vietos prekės. Kitaip tariant, šis testas nereikalauja tirti importuojamų prekių užimamos rinkos dalies.

Kalbant apie ES teisę, SESV 110 str. draudžia apmokestinti didesniais mokesčiais tik panašias prekes, tuo tarpu konkuruojančioms prekėms taikoma kitokia taisyklė. Jeigu Teismas pripažins, kad prekės yra panašios remiantis SESV 110 str. 1 d., valstybė narė, pažeidusi imperatyvą, privalės sulyginti vidaus mokesčius, taikoma vietos prekėms ir panašioms importuojamoms prekėms. Konkuruojančių prekių atveju SESV 110 str. 2 d. tik nurodo, kad konkuruojančios prekės negali būti apmokestinamos tokiu būdu, kad vietos prekės būtų apsaugotos. Vadinasi, nėra reikalaujama, kad konkuruojančioms prekėms taikomas mokestis būtų vienodas – užtenka pašalinti protekcionistinį jo poveikį.²³⁸

Apibendrinant šiame poskyryje išsakytas mintis, nediskriminavimo principo vidaus mokesčių srityje taikymas ES ir PPO teisėje yra ko ne identiškas. Visų pirma, abi teisinės sistemos siekia to paties tikslo - užtikrinti, kad vidaus mokesčiais nebūtų diskriminuojamos vietos prekės. Atitinkamai yra pripažįstama, kad valstybės narės yra suverenios formuojant vidaus mokesčių sistemą tol, kol ji nepažeidžia įsipareigojimų. GATT III str. ir SESV 110 str. analizė leidžia teigti, kad pažeidimo įrodinėjimas yra paremtas tais pačiais principais. Visų pirma, tiek ES, tiek PPO teisėje yra svarbu nustatyti, ar taikoma fiskalinė priemonė yra vidaus mokestis, tokiu būdu atirbojant

²³⁴ Appellate Body Report, *supra* note 37, para 50.

²³⁵ Appellate Body Report, *supra* note 37, para 53.

²³⁶ Ehring, L. De Facto Discrimination in WTO Law: National and Most-Favored-Nation Treatment – or Equal Treatment? *Jean Monnet Working Paper* [interaktyvus]. New York, 2001, 12/01:4 [žiūrėta 2014-12-22]. <<http://www.jeanmonnetprogram.org/archive/papers/01/013201.html>>.

²³⁷ Appellate Body Report, *supra* note 169.

²³⁸ Végélé, I., *supra* note 19, p. 44.

ją nuo muitų ir LPM, kadangi šioms priemonėms yra taikomos kitos taisyklės. Antras žingsnis – prekių panašumo nustatymas. Abi teisinės sistemos skiria prekes į panašias ir į konkuruojančias ir remiasi iš esmės tais pačiais objektyviais ir subjektyviais kriterijais. Paneigus prekių panašumą, yra tiriama prekių konkurencingumas. Nustačius, kad prekės konkuruoja rinkoje, tiek GATT, tiek SESV reikalauja įrodyti protekcionistinį vidaus mokesčio poveikį.

2.2. Nefiskalinės priemonės

Prekybos priemonės yra skirstomos į fiskalines (mokestines) ir nefiskalines (nemokestines)²³⁹. Muitų panaikinimas ES, draudimas diskriminuoti vidaus mokesčiais nėra pakankamos priemonės tam, kad prekyba tarp valstybių vyktų sklandžiai. Yra būtina galvoti ir apie nefiskalines priemones, tokias kaip kiekybiniai apribojimai. Išanalizavus vidaus mokesčius, bus siekiama pateikti kiekybinių apribojimų ES ir PPO teisėje analizę ir atsakyti į klausimą, ar skiriasi šių priemonių reguliavimas ES ir PPO lygmeniu.

2.2.1. Kiekybinių apribojimų ir lygiaverčio poveikio priemonių draudimas SESV

SESV 34 – 35 str. draudžia kiekybinius apribojimus ir LPP. Kiekybinių apribojimų ir LPP sąvokų Sutartis nepateikia. LPP sąvoką ESTT suformulavo *Dassonville* byloje: „visos valstybių narių įvestos prekybos taisyklės, galinčios tiesiogiai ar netiesiogiai, realiai ar potencialiai kliudyti vidaus prekybai Bendrijoje, laikytinos kiekybiniais apribojimams lygiaverčio poveikio priemonėmis“²⁴⁰. Tokia „negailėstinga“ *Dassonville* formulė iš esmės reiškia, kad Teismas LPP apibrėžė labai plačiai, kadangi bet kokia nacionalinė taisyklė, kur bent kažkiek neigiamai veikia prekybą tarp valstybių narių, jau yra draudžiama. Remiantis šia formule, nereikia įrodyti faktinio priemonės poveikio – užtenka, kad valstybės priemonė potencialiai kliudo prekybai tarp valstybių narių. Ginčas minėtoje byloje kilo dėl to, kad Belgija uždraudė importuoti škotiską viskį dėl to, kad importuotojai neturėjo prekių kilmės sertifikato. Taigi Belgijos reikalavimas yra skirtingai taikoma priemonė, kadangi sertifikato reikėjo tik importuotojams.

Dassonville byla buvo LPP koncepcijos vystymosi pradžia. 1979 m. ESTT priėmė sprendimą *Cassis de Dijon* byloje, kurioje kilo ginčas dėl vienodai taikomos priemonės: Vokietija neleido iš Prancūzijos importuoti likerį, kurio alkoholio tūrio koncentracija nesiekė 25 proc., kaip

²³⁹ Mavroidis, P. C., *supra* note 131.

²⁴⁰ Byla 8/74, *supra* note 82, *para* 5.

buvo reikalaujama pagal Vokietijos teisės aktus, bei juo prekiauti. Vokietijoje toks reikalavimas galiojo tiek Vokietijoje pagamintas likeriu, tiek importuojamam. Šioje byloje Teismas papildė *Dassonville* formulę, pripažindamas LPP ir vienodai taikomas taisykles. *Cassis de Dijon* sprendimo pasekmės buvo tokios, kad buvo išplėstos LPP ribos ir net ir vienodai taikoma taisyklė, jei ji trukdo valstybių narų tarpusavio prekybai, pripažįstama pažeidžiančia ES teisę. Vokietijos taisyklė buvo pripažinta neteisėta dėl to, kad importuotojui kėlė dvigubus reikalavimus (prekės kilmės valstybėje ir prekės pardavimo valstybėje), atitinkamai Teismas įtvirtino abipusiškumo principą, kuris reiškia, kad, jei prekė yra „teisėta pagaminta ir parduodama vienoje valstybėje narėje, tai draudžiama neleisti ja prekiauti kitoje valstybėje narėje“²⁴¹.

Tokia plati LPP apibrėžtis po *Cassis de Dijon* sprendimo ėmė kelti problemų. Tai, kad LPP apima tiek skirtingai, tiek vienodai taikomas taisykles, atvėrė kelią valstybėms narės skusti bet kokią taisyklę, kuri vienaip ar kitaip riboja prekybą nepriklausomai nuo to, ar ji suteikia pranašumą ar apsaugą vietinei prekei ar ne²⁴². Bylų skaičius ženkliai augo²⁴³. *Cinetheque* byloje²⁴⁴ Prancūzijos taisyklė, kuria buvo draudžiama rodyti, daryti bei pardavinėti vaizduojamas filmų, po kurių pirmos peržiūros kino teatruose nėra praėję vieneri metai, buvo pripažinta LPP, tačiau pateisinta remiantis privalomaisiais reikalavimais, suformuluotais *Dassis de Dijon* byloje. Šioje byloje generalinis advokatas G. Slynn nepritarė Teismui ir pasakė, kad vienodai taikoma taisyklė neturi būti draudžiama²⁴⁵. *Torfaen* byloje²⁴⁶ kilo klausimas dėl Jungtinės Karalystės taisyklės, kuria buvo uždrausta sekmadienį prekiauti tam tikromis prekėmis. ESTT nusprendė, kad ši vienodai taikoma taisyklė patenka į SESV 34 str. reguliavimo sritį kaip LPP, tačiau yra pateisinama, kadangi ja siekiama teisėtų tikslų.

Spręsti plataus LPP apibrėžimo problemą ESTT ėmėsi *Keck* byloje kurioje ginčas kilo dėl to, kad Prancūzija uždraudė perparduoti prekes mažesne kaina nei ta, už kurią jos buvo nupirktos. Du asmenys buvo traukiami baudžiamojon atsakomybėn už draudžiamą nuostolingą prekybą kava ir alumi. Šiame sprendime ESTT nurodė, kad *Cassis de Dijon* taisyklė lieka galioti, tačiau šio sprendimo naujovė buvo ta, jog Teismas visas taisykles suskirstė į dvi kategorijas: taisykles prekei ir

²⁴¹ Byla 120/78, *supra* note 83, *para* 14.

²⁴² Derlen, M.; Lindholm, J., *supra* note 21, p. 196.

²⁴³ Enchelmaier, S. The ECJ's Recent Case Law on the Free Movement of Goods: Movement in All Sorts of Directions. *Yearbook of European Law* 2007, 26 (1): 115.

²⁴⁴ Byla 60/84, *Cinéthèque SA ir kt. v. Fédération nationale des cinémas français* [1985] ECR 2605.

²⁴⁵ 1985 m. kovo 20 d. generalinio advokato G. Slynn išvada byloje 60/84 [1985] ECR 2605 p. 2611.

²⁴⁶ Byla 145/88, *Torfaen Borough Council v. B & Q plc* [1989] ECR 3851.

prekybos taisykles. Iš LPP apibrėžimo Teismas „išėmė“ prekybos taisykles, kurios „[...] tiesiogiai ar netiesiogiai, faktiškai ar potencialiai [...]“ vienodai veikia tiek vidaus prekes, tiek importą²⁴⁷.

Daugelis autorių kritikuoja *Keck* formulę, sakydami, kad jokio aiškumo į kiekybinių apribojimų ir LPP taikymą ji neįnešė. *Visų pirma*, Teismas kritikuojamas už tai, kad nenurodė, kurių bylų atžvilgiu jis adresuoja žodžius „priešingai tam, kas buvo nuspręsta anksčiau“²⁴⁸. Manytina, kad tokius „neatsargius“ Teismo žodžius reikia suprasti taip, kad šiuo sprendimu jis nustato ne kažką visiškai priešingo iki tol buvusiai praktikai, o tiesiog nukreipia ją kita linkme, tačiau apsisaugodamas nepripažino, kad kažkurie jo sprendimai buvo klaidingi. Pažymėtina, kad *Cassis de Dijon* taisyklė ir toliau taikytina. *Antra*, Teismas atskyrė taisykles prekei ir prekybos taisykles, tačiau tinkamai nepaaiškino, kaip šias dvi kategorijas atriboti. *Trečia*, diskutuotina dėl paties testo tinkamumo.

Kalbant apie *Keck* byloje naujai įvestą taisyklių skyrimą į taisykles prekei ir taisykles prekybai, ESTT tik paminėjo, kad taisyklės prekei reiškia tokia taisykles, kurios yra susijusios su prekių forma, svoriu, išvaizda, įpakavimu, ženklinimu, sudėtimi ir pan.²⁴⁹. Svarbiausio Teismas nepaaiškino – kas gi yra toks prekybos taisyklės, kurios, jei taikomos vienodai, nepatenka į SESV 34 str. apimtį. *Post – Keck* praktikoje prekybos taisyklėmis Teismas pripažino taisykles, susijusias su pardavimo laiku, vieta ir subjektais, kuriems tos prekės yra parduodamos²⁵⁰. *Sapod Audic*²⁵¹ byloje Teismas prekybos taisykle pripažino įpareigojimą, adresuotą gamintojams, prisidėti prie pakuočių atliekų šalinimo. *Boermans*²⁵² byloje Teismas prekybos taisykle pripažino reikalavimą uždaryti degalines nakčiai. *Komisija v. Graikija*²⁵³ byloje Teismas konstatavo, kad reikalavimas prekiauti kūdikiams skirtu pienu išimtinai vaistinėse nepažeidė SESV 34 str.

Keck sprendimas sulaukė kritikos ne tik už tai, kad nustatytos kategorijos nebuvo tinkamai paaiškintos, bet ir už tai, kad taisyklių skyrimas į taisykles prekei ir taisykles prekybai yra pernelyg formalistinis, kadangi ne visada paprasta yra jas atriboti, o tam tikrais atvejais taisyklė gali nepatekti

²⁴⁷ Sujungtos bylos C-267/91 ir C-268/91, *supra* note 84, *para* 16.

²⁴⁸ Radeideh, M. *Fair Trading in EC Law: Information and Consumer Choice in the Internal Market*. ELP, 2005. p. 68-70.

²⁴⁹ Sujungtos bylos C-267/91 ir C-268/91, *supra* note 84, *para* 15.

²⁵⁰ Žr. Sujungtas bylas C-69/93 ir C-258/93, *Punto Casa SpA v. Sindaco del Comune di Capena ir Comune di Capena ir Promozioni Polivalenti Venete Soc. coop. arl (PPV) v. Sindaco del Comune di Torri di Quartesolo ir Comune di Torri di Quartesolo* [1994] ECR I – 2355; Sujungtas bylas C-418/93, C-9/94, C-10/94, C-11/94, C-14/94, C-15/94, C-23/94, C-24/94, C-332/94, C-419/93, C-420/93, C-421/93, C-460/93, C-461/93, C-462/93, C-464/93, *Semeraro Casa Uno Srl v. Sindaco del Comune di Erbusco ir kt.* [1996] ECR I – 2975.

²⁵¹ Byla C-159/00, *Sapod Audic v. Eco-Emballages SA* [2002] ECR I – 5031.

²⁵² Sujungtos baudžiamosios bylos C-401/92 ir C-402/92, *v. Tankstation 't Heukske vof ir J. B. E. Boermans* [1994] ECR I – 2199.

²⁵³ Byla C-391/92, *Komisija v. Graikija* [1995] ECR I – 1612.

nei į vieną iš minėtų kategorijų²⁵⁴. Praktikoje diskutuojama dėl naudojimo apribojimų – valstybė nedraudžia importuoti, tačiau draudžia naudoti daiktą valstybės viduje. Kyla klausimas, ar tokios naudojimo apribojimai laikytini prekybos apribojimais ir, jei taip, kiek jiems turi būti taikomas SESV 34 str. Draudimas naudoti daiktą valstybės viduje galėtų būti prilyginamas importo draudimui, kadangi, jei daiktą draudžiama naudoti, tai kam jį importuoti, jei jo niekas nepirks. Paminėtinos keturios bylos, susijusios su naudojimo draudimu. *Komisija v. Portugalija* byloje Teismas pritarė Komisijos argumentui, kad draudimas naudoti tamsintą plėvelę ant transporto priemonių langų stiklų atgraso nuo šių prekių įsigijimo, kadangi jų naudojimas yra draudžiamas²⁵⁵. *Komisija v. Italija* byloje, susijusioje su Italijos draudimu naudoti šonines motociklų priekabas, Teismas padarė tokią pačią išvadą, tačiau draudimą pateisino kelių eismo saugos pagrindų²⁵⁶. Bene po pusmečio Teismas priėmė sprendimą *Mickelsson and Roos* byloje, kurioje draudimą plaukioti pramoginiais laivais tam tikruose vidaus vandenyse pateisino aplinkos apsauga²⁵⁷. Naudojimo draudimo klausimas palietė ir Lietuvą, kai ESTT priėmė sprendimą, kad Lietuvos draudimas registruoti lengvuosius automobilius, kurių vairas įrengtas dešinėje pusėje, pažeidė SESV 34 str. ir atmetė argumentus, susijusius su pateisinimu pagal SESV 36 str.²⁵⁸. Taisyklių skirstymas į taisykles prekei ir taisykles prekybai, turėjo didelės įtakos reklamos sektoriui. Reklama turi tiesioginių sąsajų su patekimu į rinką, kadangi reklamos ribojimai naujam, iki tol vartotojams nežinomam gamintojui gali tapti neįveikiama kliūtimi. Reklamos kaip taisyklės prekybai klausimą detaliai analizavo A. Kaczorowska²⁵⁹.

Probleminis klausimas yra tai, ar Teismas, nustatydamas SESV 34 str. ribas, pasirenka nediskriminavimo ar patekimo į rinką testą. Dėstydamas naują požiūrį *Keck* byloje, Teismas nurodė, kad vienodai taikomos prekybos taisyklės neriboja patekimo į rinką, todėl jos nėra laikomos pažeidimu²⁶⁰. Tuo tarpu trukdančia patekti į rinką laikoma tokia taisyklė, kuri taikoma skirtingai vietos prekėms ir importui²⁶¹. Vadinasi, jeigu prekybos taisyklė nėra diskriminuojanti, ji nepatenka į SESV 34 str. ribas. Kaip patekimo į rinką testo pranašumą C. Barnard įvardina tai, kad visiškai pašalinamos prekybos kliūtys, tačiau neigiama šio testo pusė pasireiškia tuo, kad pernelyg kišamasi į nacionalinį reguliavimą, kadangi, nors valstybės veiksmai nediskriminuoja importo, tačiau jie vis

²⁵⁴ 2006 m. liepos 13 d. generalinio advokato M. Poirares Maduro išvada byloje C-434/04 [2006] ECR I – 9171, para 31.

²⁵⁵ Byla C-265/03, *Igor Simutenkov v. Ministerio de Educacion y Cultura ir Real Federacion Espanola de Futbol* [2005] ECR I – 2579, para 33.

²⁵⁶ Byla C-110/05, *Komisija v. Italija* [2009] ECR I – 519, paras 51 – 55.

²⁵⁷ Byla C-142/05, *Aklagaren v Percy Mickelsson and Joakim Roos* [2009] ECR I – 4273, para 34.

²⁵⁸ Byla C-61/12, *Komisija v. Lietuva* 2012/C 118/20 (nepaskelbta rinkinyje).

²⁵⁹ Kaczorowska, A. Gourmet Can Have His Keck and Eat It! *European Law Journal*. 2004, 10 (4): 479–494.

²⁶⁰ Sujungtos bylos C-267/91 ir C-268/91, *supra* note 84, para 17.

²⁶¹ *Ibid.*

bus laikomi neteisėtais (jeigu nebus įrodyta, kad juos galima pateisinti), kadangi trukdo prekių patekimui į rinką²⁶². Tokia taisyklė kelia klausimų dėl to, kad net ir nediskriminuojanti taisyklė gali lemti patekimo į rinką kliūtis, pvz.: valstybė uždraudžia prekiauti tam tikromis prekėmis po 22 val. Ši taisyklė yra vienodai taikoma tiek vietinėms prekėms, tiek importui, todėl, vadovaujantis prieš tai minėta *Keck* nuostata, taisyklė neveiks importuotojų labiau nei vietos gamintojų, atitinkamai, ji nepažeis SESV 34 str. Situacija būtų kitokia, jei taisyklė labiau veiktų patekimą į rinką, pvz., jei būtų leidžiama prekiauti tam tikromis prekėmis tik kelias valandas per dieną. Tokiu atveju akivaizdu, kad poveikis patekimui į rinką bus ženklesnis. Atitinkamai, net jei patekimo į rinką kliūtis būtų didesnė, priemonė vis vien yra nediskriminuojanti, todėl nepažeidžianti SESV 34 str. *Leclerc – Soplec* byloje generalinis advokatas F. G. Jacobs savo išvadoje pasiūlė patekimo į rinką ribojimą vertinti pagal tai, ar ribojimas yra „esminis“²⁶³. Kitaip žodžiais tariant, generalinis advokatas siūlo taikyti *de minimis* taisyklę nustatant nediskriminuojančios priemonės poveikį patekimui į rinką. L. W. Gormley kritikuoja *de minimis* taisyklės taikymą sakydamas, kad F. G. Jacobs siūloma taikyti *de minimis* išlyga turi turėti konkrečius kriterijus, kuriais remiantis teismas nustatytų, kada ribojimas laikytinas „esminiu“. Tokie kriterijai nėra suformuoti. Jeigu kaip konkurencijos teisėje kriterijumi būtų tam tikra užimamos rinkos dalis, į SESV 34 str. taikymą būtų įtraukta ekonominė analizė, ko Teismas vengia. Todėl, L.W. Gormley nuomone, *de minimis* taisyklė čia nebūtų veiksminga²⁶⁴.

Teisės doktrinoje diskutuojama dėl nediskriminavimo principo ir patekimo į rinką testo santykio. Vieni mokslininkai teigia, kad šios dvi koncepcijos nesutampa ir palaiko patekimo į rinką testo taikymą, kiti laikosi tos nuomonės, ar skirti šių dviejų koncepcijų nereikia ir jos yra taikomos kartu. Toliau bus pateikiama abiejų nuomonių šalininkų pozicija.

Anot F. G. Jacobs, neturi būti svarbu tai, kad taisyklė taikoma vienodai tiek vietos, tiek importuojamai prekei, tai nepaneigia fakto, kad patekimo į rinką ribojimas egzistuoja. Todėl F. G. Jacobs teigia, kad „nediskriminavimo principas čia nėra tinkamas. Pagrindinis tikslas yra užtikrinti, kad nebūtų kuriamos nepagrįstos kliūtys laisvame prekių judėjime, todėl neturi reikšmės tai, kad priemonė vienodai taikoma ir vietos prekėms“²⁶⁵. Taigi, F. G. Jacobs teigia, kad nustatant SESV 34 str. apimtį yra svarbiausia identifikuoti patekimo į rinką kliūtį, o kad taisyklė taikoma ir vietos gamintojams, neturi reikšmės. A. Kaczorowska siūlo apskritai atsisakyti diskriminacijos nustatymo,

²⁶² Barnard, C., *supra* note 6, p. 22.

²⁶³ 1994 m. lapkričio 24 d. Generalinio advokato F. G. Jacobs išvada byloje C-412/93 [1995] ECR I – 179, *para* 41.

²⁶⁴ Gormley, L. W. *Two Years After Keck*. *Fordham International Law Journal* [interaktyvus]. 1995, Vol. 19: 882 [žiūrėta 2014-12-22]. <<http://ir.lawnet.fordham.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1471&context=ilj>>.

²⁶⁵ 1994 m. lapkričio 24 d. Generalinio advokato F. G. Jacobs išvada byloje C-412/93 [1995] ECR I – 179, *para* 39.

kadangi, jos manymu, jei taisyklė daugiau veikia importuotojus, vadinasi, kalbos apie nediskriminuojančią priemonę čia būti negali. Pats faktas, kad importuotojai susiduria su patekimo į rinką kliūtimi, reiškia, kad faktinė diskriminacija egzistuoja. Taigi, F. G. Jacobs ir A. Kaczorowska laikosi pozicijos, kad nediskriminavimo testas ir patekimo į rinką testas nedera ir turi būti kalbama apie patekimo į rinką testą. Taigi Keck formulė labiausiai kritikuojama dėl to, kad pernelyg akcentuojama faktinė ir teisinė lygybė ir nežiūrima į kliudymą patekimo į rinką.

Poreikio skirti šias dvi koncepcijas nemato N. Shuibhne, kadangi, jos nuomone, jos viena kitai neprieštarauja. N. Shuibhne teigia, kad nediskriminavimo principo taikymas patekimo į rinką teste yra neišvengiamas. „Kadangi nustatymas, ar priemonė yra diskriminacinė ar ne, nebūtinai atsižvelgia į patekimą į rinką, šios dvi koncepcijos nėra viena kitai prieštaraujančios, kol neperžengiamas nediskriminavimo slenkstis“²⁶⁶.

Po *Keck* sprendimo Teismo analizė remiasi *Keck* suformuota taisykle ir yra ieškoma skirtingo poveikio vietinėms ir importuojamoms prekėms²⁶⁷. Visgi praktika rodo, kad Teismas ima judėti patekimo į rinką testo link. Panašu, kad *Franzen* byloje Teismas, neužsimindamas apie *Keck*, o analizuodamas tokius aspektus kaip licencijų išdavimas ne Švedijos įsisteigusiems subjektams, mokesčių sistemos įtaką, situacijų vertinimo pritaikymas patekimo į rinką testą²⁶⁸. Vėlesnė ESTT praktika taip pat liudija tai, kad Teismas modifikuoja *Keck* taisyklę²⁶⁹.

2.2.2. Kiekybinių apribojimų ir kitų diskriminuojančių prekybos taisyklių draudimas PPO

Kaip ir ES teisėje, kiekybinių apribojimų draudimas yra tiesiogiai įtvirtintas GATT XI str. 1 d.: šis straipsnis draudžia kiekybinius importo ir eksporto apribojimus, nustatydamas, kad draudžiama taikyti „[...] išskyrus muitus, mokesčius ar kitus apmokestinimus, draudimo ar apribojimo priemones, veikiančias kvotų, importo ar eksporto licencijavimo ar kitu pavidalu [...]“²⁶⁶. Su šiuo straipsniu tiesiogiai susijęs GATT XIII str., numatantis MFN taikymą kiekybinių apribojimų srityje. Manytina, kad kiekybiniai apribojimai dar labiau iškreipia tarptautinę prekybą nei tarifinės priemonės, kadangi, nustatydama kvotas, valstybė daug intensyviau kontroliuoja importą ar eksportą nei nustatydama mokesčių tarifus. Kiekybiniai ribojimai nustato absoliučias importo ar eksporto

²⁶⁶ Shuibhne N. The Free Movement of Goods and Article 28 EC: An Evolving Framework. *European Law Review*, Vol 27, 2002, p. 414.

²⁶⁷ Byla C-391/92, *Komisija v. Graikija* [1995] ECR I – 1612. Generalinio advokato Lenz nuomone, turėj būti taikomas patekimo į rinką testas.

²⁶⁸ Byla C-189/95, *Criminal proceedings against Harry Franzén* [1997] ECR I-5909, *paras* 70 – 71.

²⁶⁹ Byla C-254/98, *Schutzverband gegen unlauteren Wettbewerb prieš TK-Heimdienst Sass GmbH* [2000] ECR I – 151; byla C-405/98, *Konsumentombudsmannen (KO) prieš Gourmet International Products AB (GIP)* [2001] ECR I – 1795.

ribas, o tarifiniai ribojimai – ne²⁷⁰. Kiekybiniai ribojimai yra daugiausiai susiję su tam tikrų kvotų nustatymu ir yra pripažįstama, kad būtent kvotos labiausiai riboja prekybą tam valstybių. Neužtenka kalbėti vien tik apie kvotas – egzistuoja ir kitos nemokestinio pobūdžio priemonės, kurios riboja prekybą tiek pat, kiek ir kvotos.

GATT XI str. vartojamos dvi skirtingos sąvokos: „draudimas“ ir „ribojimas“. Draudimas reiškia visišką importo ar eksporto draudimą, tuo tarpu ribojimas reiškia tokias priemones, kurios, nors ir nedaro importo ar eksporto neįmanomo, tačiau jiems daugiau ar mažiau kliudo²⁷¹. Panašiai kaip ir SESV 34 – 35 str., numatantys, kad draudžiami ne tik kiekybiniai apribojimai, bet ir LPP, GATT XI str. 1 d. taip pat nurodo, kad panaikinami kiekybiniai apribojimai, „[...] veikiančios kvotų, importo ar eksporto licencijavimo ar kitu pavidalu [...]“. Tai reiškia, kad apribojimai suprantami plačiai, t. y. apimami visi ribojimai, kurie nepatenka į tarifinių kliūčių apimtį²⁷². Nustatant, apie priemonę nepažeidžia GATT XI str. 1 d. nereikia įrodyti prekybą ribojančio poveikio – užtenka, kad priemonė potencialiai riboja prekybą²⁷³. *Turkey – Textiles* byloje DSB nurodė, kad Turkija, taikydama kiekybinius apribojimus Indijai, *prima facie* pažeidė GATT XI str.²⁷⁴.

Apibrėžiant, kokios priemonės patenka į GATT XI str. taikymo sritį, yra reikšminga *Japan – Trade in Semi - conductors* byla²⁷⁵. Joje buvo nagrinėjamas ginčas tarp Japonijos ir ES dėl to, kad Japonijos vyriausybė nurodė Japonijos kompanijoms, gaminančioms puslaidininkius, neeksportuoti savo produkcijos mažesne kaina nei savikaina. ES apskundė Japonijos veiksmus PPO, remdamasi tuo, kad Japonijos reikalavimas yra kvalifikuotinas pagal GATT XI str., ir dėl jo ES patyrė žalos, kadangi ženkliai sumažėjo puslaidininkių eksportas į ES (ES viduje ši produkcija nebuvo gaminama). Šioje byloje išskirtinos dvi esminės išvados, kurias padarė DSB: *pirma*, vienas iš Japonijos vyriausybės argumentų buvo toks, kad jos priemonė nebuvo privalomo pobūdžio ir todėl nepatenka į GATT XI str. apimtį. DSB nustatė, kad GATT XI str. apima platų priemonių ratą ir „bet kokia valstybės priemonė, kuri riboja importą ar eksportą, patenka į nuostatos apimtį nepriklausomai nuo taisyklės teisinio statuso“²⁷⁶. Taigi, nustatant, ar priemonė patenka į GATT XI str. apimtį, forma nėra lemiamas faktorius, svarbu analizuoti jos turinį. Net jei taisyklė suformuota kaip neprivalomo pobūdžio, jos pasekmės realiai gali būti tokios, kaip ir privalomos taisyklės. *Antra*, GATT yra

²⁷⁰ Panel Report *Turkey – Restrictions on Imports of Textile and Clothing Products* (1999), WT/DS34/R, para 9.63.

²⁷¹ Wolfrum R. Stoll P. T. et. al. (eds.), *supra* note 206, p. 286.

²⁷² *Ibid.*, p. 283.

²⁷³ Žr. Panel Report *EEC – Quantitative Restrictions against Imports of Certain Products from Hong Kong* (1983), L/5511 - 30S/129.

²⁷⁴ Panel Report, *op. cit.*, para 9.66.

²⁷⁵ Panel Report *Japan – Trade in Semi – conductors* (1988), L/6309 - 35S/116.

²⁷⁶ Panel Report, *supra* note 275, para 106.

valstybių (jų vyriausybių) susitarimas, atitinkamai, turi reikšmės tik tie kiekybiniai apribojimai, kuriuos nustato valstybė, o ne privatūs asmenys. DSB tyrė, ar tam, kad privatūs asmenys galėtų taikyti nustatytą priemonę, reikėjo valstybės įsikišimo. Buvo nustatyta, kad Japonijos vyriausybė vykdė priežiūrą, ir puslaidininkių gamintojai bei eksportuotojai reguliariai pateikdavo informaciją apie eksporto kainas, nepateikus tokios informacijos buvo skiriamos baudos. Be to, Japonijos vyriausybė gaunama informacija naudojosi prognozuodama paklausą, tuo darydama įtaką gamybos mastui²⁷⁷. Visos šios aplinkybės aiškiai rodė, kad Japonijos vyriausybės įtaka buvo reikšminga, kadangi buvo sukurta visa administracinė struktūra, kuria buvo daromas spaudimas privačiam sektoriui, siekiant apriboti eksportą savikainą viršijančiomis kainomis. Buvo konstatuotas pažeidimas ir argumentuota, kad, *prima*, net ir neprivalomo pobūdžio priemonė riboja prekybą, *antra*, priemonės veikimas priklausė nuo Japonijos vyriausybės įsikišimo²⁷⁸. Ši byla ir vėlesnė praktika²⁷⁹ patvirtina plačią GATT XI str. 1 d. taikymo sritį.

GATT XI str. apima kiekybinius apribojimus, pasireiškiančius ne tik kvotų, bet ir „kitu pavidalu“, taigi, priemonių ratas yra atviras. Ne kvotų pavidalu kiekybiniai ribojimai gali pasireikšti, pvz., licencijavimo procedūromis – reikalaujama, kad licencijavimo procedūros būtų paprastos, skaidrios ir nuspėjamos tam, kad netaptų papildomomis kliūtimis prekyboje²⁸⁰.

Svarbu pažymėti, kad GATT III str. 4 d. kalba priemonės, „turinčias įtakos pardavimui, pasiūlai, pirkimui, transportavimui, paskirstymui ar panaudojimui“. Šis straipsnis, panašu, taip pat kalba apie tam tikras priemones, kurios nėra susijusios su mokesčiais, t. y. vadinamas prekybos taisykles. Prieš pereinant prie abiejų nuostatų palyginimo, tikslinga trumpai atskleisti GATT III str. 4 d. taikymo specifiką.

Nustatant, ar priemonė nepažeidžia GATT III str. 4 d., taikomas trijų žingsnių testas, kuriuo metu tiriama, ar: 1) priemonė yra „[...] įstatymas, kitas teisės aktas bei reikalavimas, turintis įtakos pardavimui, pasiūlai, pirkimui, transportavimui, paskirstymui ar panaudojimui [...]“; 2) prekių panašumas; 3) importuojamoms prekėms taikomas mažiau palankus režimas. Kalbant apie pirmą punktą, žodžiai „turintis įtakos“ PPO jurisprudencijoje interpretuojami labai plačiai, todėl ir GATT III str. 4 d. taikymo apimtis yra plati²⁸¹. GATT III str. 4 d. buvo pritaikytas visiškam cigarečių

²⁷⁷ *Ibid.*, para 114.

²⁷⁸ *Ibid.*, para 109.

²⁷⁹ Žr. Panel Report *India - Quantitative Restrictions on Imports of Agricultural, Textile and Industrial Products* (1999) WT/DS90/R.

²⁸⁰ PPO Susitarimas dėl importo licencijavimo tvarkos. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 46 – 1620.

²⁸¹ Žr. Appellate Body Report *US – Tax Treatment for „Foreign Sales Corporations“* (2002) WT/DS108/AB/RW, para 210.

reklamos draudimui²⁸², importuojamo vyno ir alaus pardavimui tik per vietinius tarpininkus²⁸³, mažiausios kainos reikalavimui²⁸⁴, reikalavimui prekiauti importuojama jautiena tik specializuotose parduotuvėse arba atskiruose prekybos centro skyriuose²⁸⁵ ir kt. Nereikia pamiršti, kad priemonėms, susijusioms su techninėmis prekybos kliūtėmis, bei sanitarinėmis ir fitosanitarinėms priemonėms taikomi specialūs susitarimai²⁸⁶. Kaip ir GATT I str. 1 d. bei GATT III str. 2 d. 1 s., būtina nustatyti prekių panašumą. *EC – Asbestos* byloje Apeliacinė taryba, tirdama, ar medžiagos, savo sudėtyje turinčios asbesto, ir medžiagos, kurių sudėtyje asbesto nėra, yra panašios prekės, atskleidė daug svarbių panašių panašumo koncepcijos aspektų. *Pirma*, prekių panašumas įvairiose GATT nuostatose skiriasi. Priešingai nei GATT III str. 2 d., GATT III str. 4 d. neskiria panašių bei konkuruojančių prekių. GATT III str. 4 d. panašios prekės yra suprantamos plačiau nei GATT III str. 2 d. 1 s., tačiau siauriau nei visa GATT III str. 2 d.²⁸⁷. *Antra*, prekių panašumas turi būti nustatomas kiekvienu konkrečiu atveju atskirai (angl. *case-by-case*). Apeliacinė taryba nurodė nebaigtinį kriterijų sąrašą, remiantis kuriuo tiriami tie aspektai, kurie konkrečiu atveju būtų svarbūs atsakant į klausimą, ar prekės laikytinos panašiomis²⁸⁸. Šioje byloje buvo konstatuota, kad prekės nėra panašios, kadangi tokios produkto fizinės savybės kaip toksiškumas ir kancerogeniškumas, susijusios su produkto pavojingumu sveikatai, turi įtakos vartotojo pasirinkimui²⁸⁹. *Trečia*, buvo nurodyti kriterijai, į kuriuos neturi būti atsižvelgiama nustatant prekių panašumą. Nustačius prekių panašumą, pereinama prie trečio testo žingsnio – mažiau palankaus režimo nustatymo. Panašioms prekėms turi būti suteikiamos vienodos sąlygos konkuruoti rinkoje²⁹⁰ ir bet koks mažiau palankus režimas nėra leistinas (negalioja *de minimis* išlyga).

„Bendras kiekybinių apribojimų draudimas pagal XI str. 1 d. [...] ir III str. 4 d. turi iš esmės tą pati loginį pagrindimą, o būtent, apsaugoti susitariančių šalių teisėtus lūkesčius, susijusius su vietos ir importuojamų prekių konkurencingumu. Abu straipsniai apsaugo ne tik dabartinę prekybą, bet ir padeda prognozuoti prekybą ateityje“²⁹¹. PPO jurisprudencijoje išaiškintas GATT XI str. 1 d.

²⁸² Panel Report *Thailand – Customs and Fiscal Measures on Cigarettes from the Philippines* (2010) WT/DS371/R.

²⁸³ Panel Report, *supra* note 135.

²⁸⁴ Panel Report *Canada - Import, Distribution and Sale of Certain Alcoholic Drinks by Provincial Marketing Agencies* (1992) DS17/R - 39S/27.

²⁸⁵ Appellate Body Report *Korea – Measures Affecting Imports of Fresh, Chilled and Frozen Beef* (2000), WT/DS161/AB/R, WT/DS169/AB/R.

²⁸⁶ PPO Susitarimas dėl techninių prekybos kliūčių (TBT). *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 46 – 1620; PPO Susitarimas dėl sanitarinių ir fitosanitarinių priemonių taikymo (SPS). *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 46 – 1620.

²⁸⁷ Appellate Body Report, *supra* note 171, *paras* 94 – 96.

²⁸⁸ *Ibid.*, *paras* 99, 101, 102, 109, 111, 113, 117.

²⁸⁹ *Ibid.*, *paras* 114, 115, 141.

²⁹⁰ Appellate Body Report, *supra* note 180, *para* 6.10.

²⁹¹ Panel Report *United States – Taxes on Petroleum and Certain Imported Substances* (1987) L/6175 - 34S/136), *para* 5.2.2.

ir GATT III str. 4 d. atribojimas. GATT III str. 4 d. kalba apie vidaus priemones, t. y. ji taikoma tuo atveju, kai prekės jau kirto sieną ir yra valstybės ribose, o GATT XI str. 1 d. yra susijusi su pačiu sienos kirtimu. Visgi šių dviejų GATT nuostatų atribojimas remiantis vien sienos kirtimo kriterijumi gali kelti tam tikrų problemų. Remiantis GATT I priedu dėl III str., net ir tokia priemonė, kuri taikoma kertant valstybės sieną, gali būti pripažįstama vidaus priemone pagal GATT III str. 4 d. *Canada – Imports and Sale of Alcoholic Drinks* byloje, visų pirma, analizuota, kokia taisyklė turi būti taikoma, ir nurodyta, kad „pagal GATT I priedą dėl GATT III str., reguliavimas gali patenkinti į GATT III str. taikymo apimtį, nei jei jis yra taikomas importuojamoms prekėms bei panašioms vidaus prekėms importo metu. Kadangi mažiausios kainos buvo taikomos tiek vietos, tiek importuojamam alui, taikytinas GATT III str.“²⁹².

Nuostatų atribojimas turi ne tik teorinę, bet ir praktinę reikšmę, kadangi vertinant, ar priemonė nepažeidžia GATT III str. 4 d., svarbu nustatyti, ar priemonė nėra diskriminuojanti importuojamų prekių atžvilgiu, tuo tarpu GATT XI str. 1 d. atveju nediskriminavimo klausimas nėra keliamas. Jau ankstyvojoje PPO praktikoje buvo pabrėžta, kad „jeigu GATT XI str. 1 d. būtų interpretuojama taip plačiai, kad apimtų GATT III str. 4 d., pastaroji nuostata taptų iš dalies nereikalinga. Dar daugiau, GATT XI str. 1 d. išimtys, ypač GATT XI str. 2 d., būtų taikomos ir vidaus priemonėms, kas iš esmės prieštarautų GATT III str. pagrindiniam tikslui²⁹³. Remiantis PPO praktika, iš pradžių tiriamas GATT III str. 4 d. pritaikomumas, o jį atmetus, priemonė vertinama pagal GATT XI str. 1 d. *US – Tuna /Dolphin* byloje DSB, analizuodamas kiekybinių apribojimų ir vidaus priemonių atribojimo problemą, iš pradžių atmetė GATT III str. 4 d., argumentuodamas tuo, kad JAV taikomas embargo iš Meksikos importuojamam tunui dėl taikomo žvejybos metodo, dėl kurio žūva daug delfinų, nes embargo nėra susijęs su tuno pardavimu ir neveikia tuno kaip produkto²⁹⁴. Atmetęs GATT III str. 4 d., DSB nustatė, kad JAV ribojimas yra pažeidimas pagal GATT XI str. 1 d.²⁹⁵.

Apibendrinant, GATT XI str. 1 d. turėjo įtakos SESV 34 – 35 str. rengimui²⁹⁶. Reikia konstatuoti, kad SESV 34 – 35 st. ESTT jurisprudencijoje yra labiau išvystyti, tuo pačiu jų aiškinimas ir taikymas yra daug sudėtingesnis. *Cassis de Dijon* formule buvo išplėtė LPP sampratą, kurią tiek vienodai, tiek skirtingai taikomas priemones. *Keck* byla susiaurino LPP sampratą,

²⁹² Panel Report *Canada - Import, Distribution and Sale of Certain Alcoholic Drinks by Provincial Marketing Agencies* (1992) DS17/R - 39S/27, para 5.28.

²⁹³ Panel Report *Canada - Administration of the Foreign Investment Review Act* (1984) L/5504 - 30S/140 para 5.14.

²⁹⁴ Panel Report, *supra* note 222, para 5.14.

²⁹⁵ *Ibid.*, para 5.18.

²⁹⁶ Wolfrum, R., et. al. (eds.), *supra* note 206, p. 295.

„išimdama“ iš SESV 34 str. reguliavimo apimties vienodai taikomas prekybos priemonės. Praktika rodo, kad imama tolti nuo diskriminacijos paieškų ir Teismas pradeda remtis patekimo į rinką testu, kuris labiau nei nediskriminavimo principas užtikrina nevaržomą prekių judėjimą tarp valstybių narių. PPO svarbiausiu faktoriumi išlieka tai, ar priemonė nėra diskriminuojanti.

3. NEDISKRIMINAVIMO PRINCIPO IŠIMTYS

Valstybės narės, sudarytamos tarptautinius susitarimus, numatė tam tikras galimybes „nusižengti“ bendrajai taisyklei ir teisėtai apriboti prekybą. Išanalizavus nediskriminavimo principo taikymo specifiką prekyboje prekėmis, pereinama prie ES ir PPO teisėje numatytų nediskriminavimo principo išimčių. Šioje dalyje yra keliamas tikslas palyginti nediskriminavimo principo išimtis, numatytas GATT XX str., SESV 36 str. bei privalomus reikalavimus, kuriuos ESTT suformulavo *Cassis de Dijon* byloje. Atkreiptinas dėmesys, kad PPO teisėje be bendrųjų išimčių, numatytų GATT XX str., egzistuoja specialios nuostatos, leidžiančios nukrypti nuo nediskriminavimo principo: GATT XXI str. (saugumą užtikrinančios išimtis), GATT XIX str. (kraštutinės priemonės, taikomos tam tikrų prekių importui), GATT XXV str. 5 d. ir Marakešo susitarimo IX str. 3 d. (įsipareigojimų atsisakymas), GATT XXVIII str. (išimtis besivystančioms šalims), GATT XXIV str. (regioninė integracija). Kadangi kai kurios iš minėtų išimčių buvo analizuotos kalbant apie didžiausio palankumo principą kaip viena iš nediskriminavimo principo PPO elementų, šioje dalyje bus kalbama tik apie bendrąsias išimtis, lyginant jų taikymą su ES numatytomis išimtimis.

3.1. Bendrosios išimtis PPO

GATT XX str. suteikia teisę PPO narėms taikyti tam tikras priemones, kuriomis nukrypstama nuo GATT nustatytų įsipareigojimų, t. y. šios išimtis leidžia vykdyti valstybės politiką, kuri „konfliktuoja“ su prekybos liberalizavimu. Valstybės politika gali būti susijusi su įvairiomis visuomenės vertybėmis bei teisėtais interesais, pvz., visuomenės morale, sveikatos bei gyvybės apsauga, išsenkančių gamtos išteklių išsaugojimu ir kt.

Prieš ketinant pasinaudoti GATT XX str., turi būti konstatuotas tam tikros GATT nuostatos pažeidimas, kadangi, nesant įsipareigojimo pažeidimo, nėra poreikio tirti ribojimo pateisinamumo. Pačioje šio straipsnio formuluotėje kalbama apie „šio Susitarimo nuostatas“.

GATT²⁹⁷ kūrimo metu ši formuluotė nekėlė abejonių ir buvo suprantama vienareikšmiškai, kadangi tuo metu jis buvo vienintelis tokio pobūdžio daugiašalis susitarimas. Sudarius daugiau daugiašalių susitarimų, pvz., GATS, TRIPS, ši formuluotė nebėra tokia aiški ir, suprantant ją pažodžiui, GATT XX str. taikymo apimtis yra siaura: juo galima remtis tik norint pateisinti priemones, išplaukiančias iš šio susitarimo nuostatų, o kiti susitarimai paliekami už GATT XX str. taikymo ribų. Visgi praktikoje atsisakyta tokio siauro GATT XX str. taikymo srities supratimo. *China – Audiovisual Services* iškilo klausimas, ar Kinija gali remtis GATT XX str. a) punktu, norėdama pateisinti prekybos ribojimus, susijusius su į Kiniją importuojama ir platinama audiovizualine produkcija bei leidiniais. Kinijos taikomi prekybos ribojimai buvo nesuderinami su Kinijos įsipareigojimais pagal jos Prisijungimo prie PPO protokolą. DSB pasirinko ne tiesiogiai atsakyti, ar šioje situacijoje Kinija gali remtis minėtu straipsniu, o tiesiog iš karto analizavo ribojimų atitikimą GATT XX str.²⁹⁸. Tuo tarpu Apeliacinė taryba nustatė, kad Kinija gali remtis GATT XX str., kadangi Prisijungimo prie PPO protokolo atitinkamas straipsnis nukreipia į GATT – nurodo, kad Kinijos priemonės turi atitikti GATT²⁹⁹. *China – Raw Materials* byloje buvo atmesta galimybė pateisinti bendrąja išimtimi Kinijos Prisijungimo prie PPO protokolo 11.3 str. pažeidimą, kadangi minėtas straipsnis nukreipė ne į visą GATT kaip prieš tai minėtoje byloje, o tik į vieną konkretų GATT VIII str.³⁰⁰ Taip pat buvo nurodyta, kad „PPO narės inkorporavo GATT XX str. nuostatas į kitus susitarimus“ ir kaip pavyzdį pateikia TRIMs (angl. *Agreement on Trade –Related Investment Measures*) 3 str.³⁰¹.

GATT XX str. yra įtvirtintas baigtinis bendrųjų išimčių sąrašas³⁰². PPO praktikoje yra pripažinta, kad, analizuojant GATT XX str., yra atliekamas dviejų pakopų testas³⁰³. Anot Apeliacinės tarybos, dviejų pakopų testas atspindi GATT XX str. turinį ir logiką³⁰⁴. Taikant bendrąsias išimtis, iš pradžių yra nustatoma, ar ginčijama priemonė atitinka GATT XX str. a) – j) punktų reikalavimus. Šie punktai nėra vienas kitą šalinantys, priešingai, valstybės gali remtis keliais punktais vienu metu³⁰⁵. Antras žingsnis susijęs su tuo, ar „priemonės netaikomos tokiu būdu, kuris nulemtų ginčytiną arba nepateisinamą diskriminaciją tarp šalių su tokiomis pačiomis

²⁹⁷ Bendrasis susitarimas dėl muitų tarifų ir prekybos (GATT 1947). *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 46 –1620.

²⁹⁸ Panel Report *China – Measures Affecting Trading Rights and Distribution Services for Certain Publications and Audiovisual Entertainment Products* (2009) WT/DS363/R, paras 7.743 – 7.745.

²⁹⁹ *Ibid.*, paras 216 – 223.

³⁰⁰ Appellate Body Report *China – Measures Related to the Exportation of Various Raw Materials* (2012) WT/DS394/AB/R, WT/DS395/AB/R, WT/DS398/AB/R, paras 304 – 307.

³⁰¹ *Ibid.*, para 303.

³⁰² Mavroidis, P. C., *supra* note 131, p. 184.

³⁰³ Appellate Body Report, *supra* note 180, p. 22.

³⁰⁴ Appellate Body Report *US - Import Prohibition of Certain Shrimp and Shrimp Product* (1998) WT/DS58/AB/R, para 119.

³⁰⁵ Wolfrum, R., et. al. (eds.), *supra* note 206, p. 457.

dominuojančiomis sąlygomis arba maskuotų tarptautinės prekybos ribojimą³⁰⁶. Kitaip tariant, nustatius, kad priemonė atitinka vieną iš išvardintų tikslų, svarbu iširti, ar ja nėra piktnaudžiaujama siekiant protekcionistinių tikslų.

Kaip minėta, remiantis dviejų pakopų testu, iš pradžių yra tiriama, ar priemonė atitinka vieną iš GATT XX str. punktų³⁰⁷. Šiuose punktuose yra išvardintos tam tikros visuomenės vertybės ir interesai, kuriuos yra siekiama apsaugoti, tuo pačiu apribojant prekybą. Reikia pastebėti, kad vieni iš pagrindų (pvz.: gyvūnų ar augalų gyvybės ir sveikatos apsauga, išsenkančių gamtos išteklių išsaugojimas) praktikoje pritaikomi dažniau, kiti – rečiau arba dar apskritai iki šiol nėra iškilęs ginčas, kurio metu būtų pritaikymas konkretus pateisinimo pagrindas (pvz.: GATT XX str. e) punktas, susijęs su kalinių pagamintomis prekėmis). Toliau bus analizuojamas vieno iš dažniausiai praktikoje sutinkamų tikslų – žmogaus, gyvūnų ar augalų gyvybės ir sveikatos apsaugos – taikymas.

XX str. b) punktas apima pačius jautriausius aspektus, tokius kaip sveikata bei gyvybė. Vertinant, ar ribojimas yra pateisinamas pagal minėtą punktą, atliekamas dviejų žingsnių testas³⁰⁸: 1) priemonė patenka į žmogaus, gyvūnų ar augalų gyvybės ir sveikatos apsaugos sritį; 2) priemonė yra objektyviai būtina. Dėl GATT XX str. b) punkto buvo plačiai pasisakyta *Thailand – Cigarettes*, *US – Gasoline*, *Brazil – Tyres* ir *EC - Asbestos* bylose. *Brazil – Tyres* byloje buvo nagrinėjamas Brazilijos draudimas importuoti į šalį restauruotas padangas ir baudų už tokių padangų įvežimą, transportavimą, sandėliavimą ir kt. nustatymas, grindžiant tuo, kad restauruotų padangų panaudojimo tinkamumo terminas yra žymiai trumpesnis nei naujų, atitinkamai, jos greičiau tampa atliekomis ir kaupiasi, jose veisiasi moskitai, kurie sukelia tokias pavojingas ligas kaip maliarija, geltonoji karštligė, be to, besikaupiant padangoms sąvartynuose, į orą išsiskiria didelis kiekis kenksmingų medžiagų. Šioje byloje Apeliacinė taryba palaikė Brazilijos argumentus ir nurodė, kad Brazilijos siekis mažinti restauruojamų padangų skaičių patenka į GATT XX str. b) punkto apimtį³⁰⁹. Taikant būtinumo testą, tiriama šie veiksniai³¹⁰: 1) siekiamo apsaugoti intereso svarba; 2) kiek pasirinkta priemonė prisideda prie siekiamo tikslo 3) prekybos ribojimo mastas; 4) alternatyvios priemonės, tiek pat prisidedančios prie keliamo tikslo siekimo, tačiau mažiau ribojančios prekybą. DSB, įvertinusi minėtus veiksnius, nustatė, kad Brazilijos draudimas atitinka

³⁰⁶ Ši GATT XX str. nuostata literatūroje yra vadinama prancūzišku terminu „*Chapeau*“. Žr. Lester S., Mercurio B., Davies A., *supra* note 23, p. 401; Van den Bossche P., *supra* note 65, p. 572; Wolfrum, R., et. al. (eds). *op. cit.*, p. 457.

³⁰⁷ Grossman, G. M.; Horn, H.; Mavroidis P. C. *Legal and Economic Principles of World Trade Law: National Treatment. Research Institute of Industrial Economics Working Paper* [interaktyvus]. Stockholm, 2012, No. 917: 107. [žiūrėta]. <<http://www.ifn.se/wfiles/wp/wp917.pdf>>.

³⁰⁸ Appellate Body Report, *supra* note 180, para 6.20.

³⁰⁹ Panel Report *Brazil – Measures Affecting Imports of Retreaded Tyres* (2007) WT/DS332/R, para 7.102.

³¹⁰ Appellate Body Report *Brazil – Measures Affecting Imports of Retreaded Tyres* (2007), WT/DS332/AB/R, para 178.

būtinumo reikalavimą. Dėl galimų alternatyvių priemonių, kurias, beje, buvo pasiūlę ir ES, buvo pasakyta, kad nei viena iš siūlomų priemonių nebūtų pasiektas adekvatus rezultatas, be to, siūlomos priemonės neatitinka Brazilijos ekonominio išsivystymo lygio ir jai yra finansiškai neprieinamos³¹¹. Tačiau Brazilijos ribojimas visgi nebuvo pateisintas pagal GATT XX str. b) punktą dėl neatitikimo įžanginiam sakiniui³¹². Taip pat svarbu paminėti, kad tam tikrais atvejais (kaip ir *Brazil – Tyres* byloje) sveikatos ir gyvybės apsauga gali būti glaudžiai susijusi su aplinkosauga. DSB nurodė, kad aplinkosauga kaip tikslas ne visais atvejais patenka į GATT XX str. b) punkto apimtį; reikia įrodyti, kad egzistuoja pavojus aplinkai ne pats savaime, o kad rizika susijusi su žmogaus, gyvūnų ar augalų gyvybės ir sveikatos apsauga³¹³.

Dėl antrojo dviejų pakopų testo elemento Apeliacinė taryba yra gana plačiai pasisakiusi *US – Shrimp* ir *US – Gasoline* bylose. Apeliacinės tarybos teigimu, priemonės, kuriomis naudojasi valstybės narės, turi nepažeisti PPO valstybių narių teisių ir pareigų pusiausvyros³¹⁴. Turi būti užtikrinama, kad nebūtų piktnaudžiaujama galimybe pasinaudoti GATT XX str. a) – j) punktuose nurodytomis išimtimis³¹⁵. Apeliacinė taryba pavadino šį GATT XX str. įžanginį sakinį „viena iš sąžiningumo principo išraiškų“ ir pasakė, kad šis tarptautinės teisės principas kontroliuoja valstybių narių naudojimąsi savo teisėmis³¹⁶. Kitaip tariant, GATT XX str. įžanginis sakinytis yra skirtas ne pačiai priemonei kaip tokiai, bet jos taikymo būdai. Yra svarbu išlaikyti pusiausvyrą tarp galimybės pasinaudoti tam tikromis ribojančiomis priemonėmis, tarnaujančiomis socialinei valstybės gerovei užtikrinti, ir valstybių narių įsipareigojimų, susijusių su prekybos liberalizavimu, kitoms PPO narėms.

GATT XX str. įžanginis sakinytis numato dvi alternatyvas, kurioms esant negalima pasiremti bendrosiomis išimtimis: priemonė taikoma diskriminuojančiai arba ja yra maskuojami protekcionistiniai siekiai. Priemonė nebus laikoma diskriminuojančia, jei bus paisoma didžiausio palankumo principo³¹⁷. *US – Shrimp* byloje buvo kilęs ginčas dėl JAV taikomo krevetėlių importo draudimo, kai krevetės buvo pagaunamos ne tokiu metodu, kuris sumažina grėsmę jūrų vėžliams, įtrauktiems į nykstančių gyvūnų sąrašą. JAV draudė importą iš tų šalių, kurios gaudė krevetes tinklais, į kuriuos pakliūdavo jūrų vėžliai ir žūdavo. Apeliacinė taryba konstatavo neatitikimą GATT XX str. įžanginio sakinio reikalavimams, nurodydamas, kad, nors JAV priemonė buvo įvesta

³¹¹ *Ibid.*, para 181.

³¹² *Ibid.*, para 233.

³¹³ Panel Report, *op. cit.*, para 7.46.

³¹⁴ Appellate Body Report, *supra* note 204, para 156.

³¹⁵ Appellate Body Report, *supra* note 180, para 22.

³¹⁶ Appellate Body Report, *supra* note 304, para 158.

³¹⁷ Panel Report, *supra* note 222, para 4.8.

siekiant tikslo, numatyto GATT XX str. g), tačiau ji buvo taikoma tokiu būdu, kuris lėmė nepateisinamą diskriminaciją tarp valstybių narių³¹⁸. Visų pirma, JAV sprendimas pritaikyti importo draudimą buvo vienašališkas ir nebuvo deramasi su kitomis PPO narėmis³¹⁹, antra, JAV priemonė buvo pernelyg nelanksti ir ja nebuvo atsižvelgiama į vyraujančias sąlygas skirtingose eksportuojančiose šalyse³²⁰, trečia, importuotojams buvo taikomos skirtingos sąlygos, pvz., skirtingi pereinamieji terminai³²¹. *Brazil – Tyres* byloje buvo nuspręsta, kad Brazilijos draudimas importuoti į šalį restauruotas padangas neatitinka GATT XX str. įžanginiame sakinyje nustatytų sąlygų, kadangi Brazilija taikė restauruotų padangų draudimo išimtį MERCOSUR valstybėms³²². Kalbant apie antrą GATT XX str. įžanginiame sakinyje numatytą alternatyvą, yra reikalaujama, kad priemonė nebūtų užslėptas prekybos ribojimas. Apeliacinė taryba išaiškino, kad ši nuostata apima ne tik priemones, kurios įgyvendinamos taip, kad yra maskuojamas prekybos ribojimas – priemonė gali ir akivaizdžiai riboti prekybą³²³.

Proporcingumo principas yra pripažįstamas vienu iš svarbiausių nerašytinių principų ES teisėje. Yra diskutuojama apie proporcingumo principo vaidmenį PPO teisėje. A. Desmedt, analizuodamas šio principo vietą PPO teisėje, pasirinko tirti tris sritis: atsakomąsias priemones, TBT ir SPS bei GATT XX str., ir padarė išvadą, kad „nėra vieno nerašytinio proporcingumo principo PPO teisėje“³²⁴. Kiti autoriai (G. Marceau, J. Trachtman) teigia, kad PPO teisėje proporcingumo reikalavimas nėra taikomas, argumentuodami, kad PPO nėra tam pasirengusi, kadangi jo taikymas reikštų, kad ginčų sprendimo institucijoms yra suteikiama daugiau galių ir yra intensyviau kišamasi į nacionalinio reguliavimo autonomiją³²⁵. M. Hilf teigia, kad „proporcingumo principas yra vienas iš pagrindinių principų, kuriuo yra paremta tarptautinė prekybos sistema“³²⁶. Tiesiogiai GATT XX str. įžanginis sakinyje nenumato, kad taikant GATT XX str. turi būti vadovaujama proporcingumo principu. Nors PPO teisėje nėra vartojama „proporcingumo“ sąvoka, tačiau analizuojant PPO ginčų

³¹⁸ Appellate Body Report, *supra* note 304, *para* 186.

³¹⁹ *Ibid.*, *para* 172.

³²⁰ *Ibid.*, *para* 140.

³²¹ *Ibid.*, *para* 173 – 176.

³²² Appellate Body Report, *supra* note 310, *paras* 228 – 230.

³²³ Appellate Body Report, *supra* note 180, *p.* 22.

³²⁴ Desmedt, A. Proportionality in WTO Law. *J Int Economic Law* [interaktyvus]. 2001, 4 (3): 441-480. [žiūrėta 2014-12-22] <<http://jiel.oxfordjournals.org/content/4/3/441.full.pdf+html>>.

³²⁵ Marceau, G.; Trachtman, J. The Technical Barriers to Trade Agreement, the Sanitary and Phytosanitary Measures Agreement, and the General Agreement on Tariffs and Trade: A Map of the World Trade Organization Law of Domestic Regulation of Goods. *Journal of World Trade* [interaktyvus]. 2002, 36 (5): 850-851 [žiūrėta 2014-12-22]. <<http://www.kluwerlawonline.com/abstract.php?area=Journals&id=5106904>>.

³²⁶ Hilf, M. Power, Rules and Principles — Which Orientation for WTO/GATT Law? *Journal of International Economic Law* [interaktyvus]. 2001, 4 (1): 111-130 [žiūrėta 2014-12-22]. <<http://jiel.oxfordjournals.org/content/4/1/111.short?rss=1&source=mfr>>.

sprendimo institucijų praktiką, matyti, kad PPO nėra nutolusi nuo proporcingumo testo taikymo³²⁷. PPO ginčų sprendimo institucijos, neįvardindamos proporcingumo principo kaip tokio, taiko tam tikrus jo kriterijus, pvz., *US – Gasoline* byloje Apeliacinė taryba, spręsdama dėl JAV priemonės atitikimo GATT XX str. įžanginiam sakiniui, paminėjo, kad yra svarbu nustatyti, ar yra alternatyvių priemonių norimam tikslui pasiekti³²⁸. *Brazil – Tyres* byloje DSB vertino, ar egzistuoja alternatyvios priemonės, kurios mažiau varžytų prekybą, tačiau jomis būtų pasiektas norimas rezultatas³²⁹. Proporcingumo principo bruožai išvelgtini ne tik GATT XX str. įžanginiame sakinyje, bet ir analizuojant tikslus, išvardintus šio straipsnio atskiruose punktuose. Tiriant materialų kontretaus tikslo turinį, nustatomas ryšys tarp priemonės ir tikslo: GATT XX str. a), b), d) punktai kalba apie priemonės būtinumą (angl. *necessary*), c), e), g) punktuose minima, kad priemonė turi būti „susijusi“ (angl. *relating to*) su konkrečiu tikslu, f) punkte priemonė turi būti taikoma tikslui pasiekti (angl. *imposed for*).

3.2. Ribojimų pagrįstumo sąlygos SESV 36 str. ir privalomi reikalavimai *Cassis de Dijon* byloje

SESV 36 str. numatyti pagrindai, kuriais valstybės narės gali remtis, teisindamos prekybos kliūtis. Svarbu pabrėžti, kad numatytos išimtys taikytinos tik teisinant kiekybinius importo ar eksporto apribojimus³³⁰. Dar ankstyvoje savo praktikoje ESTT atmetė galimybę pateisinti muitus ir LPM. *Komisija v. Italija*³³¹ byloje Italija bandė pateisinti SESV 36 str. mokesčių, taikoma meno, istorinių ir archeologinių vertybių eksportui, argumentuodama, kad mokesčio tikslas ne gauti pelno, o apsaugoti valstybės istorinį paveldą. ESTT atmetė Italijos argumentus, motyvuodamas tuo, kad mokesčio tikslas nėra svarbus, svarbiausia yra tai, kad jo poveikis pasireiškia prekybos tarp valstybių narių apsunkinimu, be to, SESV 36 str. nėra taikytinas muitams ir LPM, kadangi jie yra draudžiami *per se*. Taip pat nėra numatyta, kad ribojimų pagrįstumo sąlygomis galima būtų pasiremti teisinant SESV 110 str. pažeidimą. Skirtingų vidaus mokesčių taikymas panašioms prekėms gali būti pateisinamas, jei jis remiasi objektyviais kriterijais³³².

³²⁷ Cottier, T.; Oesch, M., *NCCR Trade Working Paper*, *supra* note 8, p. 158.

³²⁸ Appellate Appellate Body Report, *supra* note 180, p. 25.

³²⁹ Appellate Body Report, *supra* note 322, para 181.

³³⁰ Inanilir O. Derogation from the Free Movement of Goods in the EU: Article 30 and „Cassis“ Mandatory Requirements Doctrine. *Ankara Bar Review* [interaktyvus] Ankara, 2008, 2: 106. [žiūrėta 2014-12-22]. <<http://www.ankarabarusu.org.tr/siteiler/AnkaraBarReview/tekmakale/2008-2/11.pdf>>.

³³¹ Žr. bylą 7/68, *supra* note 72.

³³² Byla 243/84, *supra* note 133, para 22.

SESV 36 str. numato šiuos ribojimų pateisinimo pagrindus: visuomenės dorovė³³³, viešoji tvarka³³⁴, visuomenės saugumas³³⁵, žmonių, gyvūnų ar augalų sveikatos bei gyvybės apsauga³³⁶, nacionalinių meno, istorijos ar archeologijos vertybių apsauga³³⁷, pramoninės ir komercinės nuosavybės apsauga³³⁸. SESV 36 str. pagrindų sąrašas yra išsamus. ESTT tai paaiškina griežtu SESV 36 str. interpretavimu³³⁹. Anot ESTT, tokiu būdu siekiama kuo geriau užtikrinti Sutarties tikslų įgyvendinimą³⁴⁰. Įrodinėjimo našta tenka tai šaliai, kuri bando pateisinti savo veiksmus.

Tam, kad valstybės taikoma netarifinė priemonė būtų pateisinta pagal SESV 36 str., neužtenka, kad ji atitiktų vieną iš jame nurodytų pagrindų – priemonė turi pereiti vadinamąjį „proporcingumo testą“. „[...] Pateisinančios priežastys, kuriomis valstybė narė gali remtis, turi būti papildytos tos valstybės priimtos ribojančios priemonės tinkamumo ir proporcingumo įvertinimu bei konkrečiais įrodymais, pagrindžiančiais jos argumentus“³⁴¹. Proporcingumo vertinimas šiuo atveju yra tarsi savotiškas „saugiklis“ užtikrinant, kad suteiktomis išimtimis nebus pasinaudota netinkamai. Proporcingumo testą sudaro trys kriterijai³⁴²: 1) priemonė turi būti tinkama keliamam tikslui pasiekti, t.y. priemonė prisideda prie keliamo tikslo įgyvendinimo; 2) priemonė yra būtina (nėra alternatyvios priemonės, kuria taip pat efektyviai būtų pasiektas keliamas tikslas); 3) priemonė neturi būti per griežta, t. y. turi būti pasverta suteikiama nauda ir žala. *Komisija v. Nyderlandai* byloje kilo ginčas dėl Nyderlandų reikalavimo kitoje valstybėje narėje registruotas transporto priemonės, prieš jas registruojant Nyderlanduose, patikrinti, siekiant nustatyti, ar turi būti patikrinta šių transporto priemonių techninė būklė. ESTT pripažino, kad Nyderlandai galėjo pasiekti norimą tikslą taikydami mažiau prekybą varžančius ribojimus³⁴³.

Kaip apsaugą nuo protekcionistinių valstybių narių užmojų, SESV 36 str. 2 s. numato, kad priemonė neturi „būti savavališkos diskriminacijos priemonė arba užslėptas valstybių narių tarpusavio prekybos apribojimas“. Anot Teismo, šia nuostata „siekiama neleisti, jog prekybos

³³³ Žr. bylą 34/79, *supra* note 77; bylą 121/85, *Conagate Limited v. HM Customs & Excise* [1986] ECR 1007.

³³⁴ Žr. bylą 7/78, *Regina v. E. G. Thompson, B. A. Johnson, Colin Alex Norman Woodiwiss* [1978] ECR 2247.

³³⁵ Žr. bylą 72/83, *Campus Oil Limited ir kt. v. ministre pour l'Industrie et l'Energie ir kt.* [1984] ECR 2727.

³³⁶ Žr. bylą 40/82, *Komisija v. JK* [1982] ECR 2793; bylą 174/82, *v. Sandoz* [1983] ECR 2445; bylą C-389/96, *Aher-Waggon GmbH v. Vokietija* [1998] ECR I – 4473.

³³⁷ Žr. bylą 7/68, *op. cit.*

³³⁸ Žr. bylą C-24/67, *Parke, Davis and Co. v. Probel, Reese, Beintema-Interpharm, Centrafarm* [1968] ECR 81.

³³⁹ Žr. bylą 13/78, *Joh. Eggers Sohn & Co. v. Freie Hansestadt Bremen* [1978] ECR 1935; bylą 113/80, *Komisija v. Airija* [1981] ECR 1625; bylą 229/83, *Association des Centres distributeurs Édouard Leclerc ir kt. v. SARL "Au blé vert" ir kt.* [1985] ECR I.

³⁴⁰ Byla 46/76, *W. J. G. Bauhuis v. Nyderlandai* [1977] ECR 5, *para* 7 - 11.

³⁴¹ Byla C-254/05, *Komisija v. Belgija* [2007] ECR I – 4269, *para* 36.

³⁴² 2006 m. liepos 13 d. generalinio advokato M. Poiarės Maduro išvada byloje C-434/04 [2006] ECR I – 9171, *paras* 24 – 26.

³⁴³ Byla C-297/05, *Komisija v. Olandija* [2007] ECR I – 7467, *para* 79.

apribojimais, grindžiami pirmajame to straipsnio sakinyje nurodytais motyvais, būtų atskirti nuo jų tikslo ir panaudoti siekiant įtvirtinti kitose valstybėse narėse pagamintų prekių diskriminaciją arba netiesiogiai saugoti tam tikrus nacionalinius produktus³⁴⁴. *Komisija v. Prancūzija* byloje, susijusioje su reklamos ribojimu, teisinant jį sveikatos apsauga, buvo nustatyta savavališka diskriminacija, kadangi ribojimas buvo siejamas su importuojamu vynu, o vietinis vynas buvo reklamuojamas netaikant apribojimų³⁴⁵. Grįstama siekiu užkirsti kelią gyvūnų ligų plitimui, JK taikė paukštienos importo draudimą, tačiau ESTT JK veiksmus pripažino užslėptu prekybos ribojimu, konstatuodamas, kad tikrąją ribojimo priežastimi buvo ne galimos epidemijos baimė, o siekis užkirsti kelią paukštienos produktų importui iš Prancūzijos kalėdiniu laikotarpiu³⁴⁶.

Vienas iš ryškiausių ES ir PPO sistemos skirtumų yra tai, kad ESTT teisėje egzistuoja *Cassis de Dijon* byloje Teismo suformuluoti privalomieji reikalavimai (angl. *mandatory requirements*). Galima pasakyti, kad privalomaisiais reikalavimais yra sušvelninamas griežti laisvo prekių judėjimo ribojimai. Kitaip tariant, priemonė, kuri ribojama prekybą, gali būti objektyviai pateisinama. Kaip ir SESV 36 str. atveju, privalomaisiais reikalavimais galima remtis tada, kai priemonė yra proporcinga. Priešingai nei SESV 36 str., privalomųjų reikalavimų sąrašas nėra baigtinis. *Cassis de Dijon* byloje Teismas tiesiogiai įvardino „visuomenės sveikatos apsaugą, ir vartotojų apsaugą nuo nesąžiningos komercinės veiklos“³⁴⁷. Su laiku privalomųjų reikalavimų sąrašas buvo plečiamas, pvz., vartotojų apsauga³⁴⁸, aplinkosauga³⁴⁹, spaudos įvairovė³⁵⁰, pagrindinių teisių apsauga³⁵¹, darbo sąlygų gerinimu³⁵², gyvūnų gerove³⁵³ etc. Akivaizdu, kad Teismas privalomaisiais reikalavimais pripažino tokius pagrindus, kurie išeina už SESV 36 str. ribų. Diskutuotina, koks yra SESV 36 str. ir privalomųjų reikalavimų santykis. Remiantis tradiciniu požiūriu, privalomieji reikalavimai, priešingai nei SESV 36 str., gali būti taikomi tik vienodai taikomoms priemonėms³⁵⁴. Tai išplaukia iš pačios *Cassis de Dijon* formuluotės³⁵⁵. ESTT praktika

³⁴⁴ Sujungtos bylos C-1/90 ir C-176/90, *Aragonesa de Publicidad Exterior SA ir Publivia SAE v. Departamento de Sanidad y Seguridad Social de la Generalitat de Cataluña* [1991] ECR I – 4151, para 20.

³⁴⁵ Byla 152/78, *Komisija v. Prancūzija* [1980] ECR 2299, para 18.

³⁴⁶ Byla 40/82, *Komisija v. JK* [1982] ECR 2793, para 40.

³⁴⁷ Byla 120/78, *supra* note 83, para 9.

³⁴⁸ Byla C-470/93, *Verein gegen Unwesen in Handel und Gewerbe Köln e.V. v. Mars GmbH* [1995] ECR 1923.

³⁴⁹ Byla 302/86, *Komisija v. Danija* [1988] ECR 4607.

³⁵⁰ Byla 368/95, *Vereinigte Familienpress Zeitungsverlags- und vertriebs GmbH v. Heinrich Bauer Verlag* [1997] ECR I – 3689.

³⁵¹ Byla C-112/00, *Eugen Schmidberger, Internationale Transporte und Planzüge v. Republik Österreich* [2003] ECR I – 5659.

³⁵² Byla 155/80, *Sergius Oebel* [1981] ECR 1993.

³⁵³ Byla C-219/07, *Nationale Raad van Dierenkwekers en Liefhebbers VZW ir Andibel VZW v. Belgische Staat* [2008] ECR I – 4475.

³⁵⁴ Craig, P.; de Burca, G., *supra* note 75, p. 677.

rodo, kad Teismas nukrypsta nuo šios pozicijos. Teismas ima susilaikyti nuo priemonių skirstymo į vienodai ir skirtingai taikomas priemones ir iš karto tiria, ar atitinkamas ribojimas, kuris kliudo valstybių narių tarpusavio prekybai, gali būti pateisinamas pagal SESV 36 str. arba privalomųjų reikalavimų pagrindais³⁵⁶. Ši pozicija palengvina ribojimų pateisinamumo nustatymą, kadangi nebereikia tirti, kaip priemonė yra taikoma – vienodai ar skirtingai. Tuo remiantis galima būtų teigti, kad privalomieji reikalavimai *de facto* yra SESV 36 str. numatytų pagrindų tęsinys. Tokią išvadą galima daryti sprendžiant iš ESTT praktikos (*Valonijos atliekų*³⁵⁷ byla, *PreussenElektra*³⁵⁸ byla, *Decker*³⁵⁹ byla). Minėtose bylose buvo vertinamos nacionalinės priemonės, kurios buvo skirtingai taikomos nacionaliniams ir importuojamiems produktams. Nepaisant to, kad priemonės buvo diskriminuojančios, Teismas vertino galimybę jas pateisinti remiantis privalomaisiais reikalavimais.

Apibendrinant, išskirtini nediskriminavimo principo išimčių ES ir PPO teisėje panašumai bei skirtumai. *Pirma*, vertinant GATT XX str., SESV 36 str., bei privalomųjų reikalavimų katalogą, reikia pasakyti, kad SESV 36 str. apima pagrindines išimtis, numatytas GATT XX str. SESV 36 str. nemini senkančių gamtos išteklių konservavimo, numatyto GATT XX str. g) punkte, tačiau papildomai numato pramoninės ir komercinės nuosavybės apsaugą. GATT XX str. numato platesnį pagrindų sąrašą. Tiek GATT XX str., tiek SESV 36 str. pagrindų sąrašas yra baigtinis. *Antra*, GATT XX str. įžanginio sakinio ir SESV 36 str. 2 s. paskirtis yra užtikrinti, kad nebūtų piktnaudžiaujama galimybe pasinaudoti išimtimis. *Trečia*, abeiose teisinėse sistemose įrodinėjimo našta tenka šaliai, kuri siekia pasiremti išimtimi. Tai kildinama iš bendrųjų tarptautinės teisės principų: šalis, kuri remiasi tam tikromis aplinkybėmis, turi jas įrodyti (lot. *quicunque exception invokat, enjudem probare debet*)³⁶⁰. Kalbant apie skirtumus, reikia paminėti skirtingą išimčių kilmę: GATT XX str. numatytas *numerus clausus* išimčių sąrašas, o ES teisėje ribojimų pagrindų sąlygos yra nustatytos ne tik ES pirminėje teisėje, bet ir išvystytos ESTT praktikoje. PPO ginčų sprendimo institucijos nevysto naujų ribojimų pagrindų. Išvagyta skirtumas dėl proporcingumo principo taikymo. PPO teisėje tiesiogiai neįvardijama, kad yra vadovaujama proporcingumo principu, o norint pateisinti kiekybinį apribojimą ar LPP, nesvarbu, būtų tai SESV 36 str. ar *Cassis de Dijon* privalomieji reikalavimai, yra būtina, kad priemonė būtų proporcinga. Be to, proporcingumo principas yra pripažintas bendruoju ES principu, ir jo taikymas išplėtotas įvairiose ES teisės srityse.

³⁵⁵ Byla 120/78, *supra* note 83.

³⁵⁶ Streinz, R., *supra* note 30, p. 339.

³⁵⁷ Byla C-2/90, *Komisija v. Belgija* [1992] ECR I – 4431.

³⁵⁸ Byla C-379/98, *PreussenElektra AG v. Schhlesweg AG, in the presence of Windpark Reußenköge III GmbH and Land Schleswig-Holstein* [2001] ECR I – 2099.

³⁵⁹ Byla C-120/95, *N. Decker v. Caisse de maladie des employés privés* [1998] ECR I – 1831.

³⁶⁰ Stoberock, T., *supra* note 18, p. 132.

Nors taikant GATT XX str. PPO ginčų sprendimo institucijos nekalba apie proporcingumo principą, tam tikri proporcingumo principo elementai išvelgtini taikant dviejų pakopų testą.

IŠVADOS

1. Nediskriminavimo principas užima svarbią vietą tiek ES, tiek PPO teisėje. Platesnį jo taikymo spektrą ES lemia tai, kad ES apima platesnį sričių ratą. Tačiau, turint galvoje, kad Urugvajaus raundo metu buvo išplėstas PPO teisinio reguliavimo sričių ratas, nediskriminavimo principo taikymas PPO plečiasi.
2. Diskriminacijos vidaus mokesčiais draudimo prasme abi teisinės sistemos siekia to paties tikslo - užtikrinti, kad importuojamos prekės nebūtų diskriminuojamos vidaus mokesčiais. Valstybės narės yra suverenios formuojant vidaus mokesčių sistemą tol, kol ji nepažeidžia įsipareigojimų. GATT III str. ir SESV 110 str. analizė leidžia teigti, kad pažeidimo įrodinėjimas yra paremtas tais pačiais principais. Visų pirma, tiek ES, tiek PPO teisėje yra svarbu nustatyti, ar taikoma fiskalinė priemonė yra vidaus mokestis, tokiu būdu atribojant ją nuo muitų ir LPM, kadangi šioms priemonėms yra taikomos kitos taisyklės. Antras žingsnis – prekių panašumo nustatymas. Abi teisinės sistemos skiria prekes į panašias ir į konkuruojančias ir remiasi iš esmės tais pačiais objektyviais ir subjektyviais kriterijais. Paneigus prekių panašumą, yra tiriamas prekių konkurencingumas. Nustačius, kad prekės konkuruoja rinkoje, tiek GATT, tiek SESV reikalauja įrodyti protekcionistinį poveikį.
3. Nors kiekybiniai apribojimai yra draudžiami tiek ES, tiek PPO, skiriasi jų draudimo apimtis. PPO draudžia tokias prekybos taisykles, kuriomis importuojamos prekės vertinamos mažiau palankiai nei panašios vietos prekės, o ES teisėje net ir vienodai taikomos taisyklės gali būti laikomos pažeidžiančiomis ES teisę. Tai rodo, kad ES teisėje žengta toliau vidaus rinkos funkcionavimo tobulinimo link, ir nuo nediskriminavimo principo pereinama prie patekimo į rinką koncepcijos.
4. GATT XX str. numatytų pagrindų sąrašas yra platesnis nei SESV 36 str., tačiau reikia nepamiršti, kad ESTT, pripažindamas, kad SESV 36 str. numatytos ribojimų pagrįstumo sąlygos nėra pakankamos, *Cassis de Dijon* byloje išvystė „privalomųjų reikalavimų“ doktriną. PPO ginčų sprendimo institucijoms nesuteikiama teisė plėsti GATT XX str. – jos

nevysto naujų ribojimų pagrįstumo pagrindų, todėl galima teigti, kad šiuo klausimu PPO teisė yra griežtesnė.

5. Abejose teisinėse sistemose yra numatyti tam tikri „saugikliai“, kuriais yra užtikrinama, kad nebūtų pirktnaudžiauama galimybe pateisinti prekybos ribojimus. Visų pirma, GATT XX str. įžanginis sakinytis bei SESV 36 str. 2 d. numato, kad neužtenka vien konstatuoti konkretaus pateisinimo pagrindo – yra nustatomi papildomi reikalavimai prekybą ribojančios priemonės taikymui. Antra, proporcingumo principas yra vienas iš svarbiausių bendrųjų ES teisės principų, kuriuo būtina remtis nustatant prekybą ribojančių priemonių teisėtumą pagal SESV 36 str. arba norint pasinaudoti privalomaisiais reikalavimais. Nors PPO ginčų sprendimo institucijos savo praktikoje tiesiogiai neįvardija proporcingumo principo kaip tokio, reikia konstatuoti, kad PPO teisėje jis nėra ignoruojamas: atliekant dviejų pakopų testą yra vertinami tam tikri proporcingumo principo elementai, pvz.: būtinumas, tinkamumas, alternatyvių priemonių egzistavimas ir pan.

LITERATŪRA

Knygos

1. Barnard, C. *Europos Sąjungos materialinė teisė. Keturiolaisvės: Laisvas prekių judėjimas*. Vilnius: Eugrimas, 2005.
2. Craig, P.; de Burca, G. *European Union Law: Text, Cases and Materials*. Fifth Edition. Oxford: Oxford University Press, 2011.
3. Fauchald, O. K. *Environmental Taxes and Trade Discrimination*. London: Kluwer Law International, 1998.
4. Herdegen, M. *Internationales Wirtschaftsrecht*. 7 Auflage. München: Verlag C. H. Beck, 2008.
5. Lester, S., Mercurio, B., Davies, A. *World trade law: text, materials and commentary*. Oxford and Portland: Oregon, 2012.
6. Lowenfeld, A. F. *International Economic Law*. Second Edition. Oxford: Oxford University Press, 2008.
7. Mavroidis, P. C. *The General Agreement on Tariffs and Trade. A Commentary*. Oxford: Oxford University Press, 2005.
8. Radeideh, M. *Fair Trading in EC Law: Information and Consumer Choice in the Internal Market*. ELP, 2005.
9. Richters, S. *Diskriminierung im Bereich der Warenverkehrsfreiheit*. Frankfurt am Mein: Peter Lang, 2003.
10. Riesenhuber, K. *European Employment Law. A Systematic Exposition*. Cambridge: Intersentia, 2012.
11. Schmidt, T. A. Von "Mangold" bis "Maruko": Die Judikatur des EuGH zur Gleichbehandlungsrahmenrichtlinie und ihr Einfluss auf die deutsche Rechtsordnung. Berlin: BWV - Berliner Wissenschafts-Verlag, 2014.
12. Sobel, A. C. *International Political Economy in Context – Individual Choices, Global Effects*. [interaktyvus]. California: CQ press 2012 [žiūrėta 2014-12-22]. <<http://www.cqpress.com/docs/college/Sobel2e.pdf>>.
13. Stoberock, T. *Ausnahmebestimmungen im Warenhandel im WTO- und EU-Recht*. Berlin: Duncker & Humblot, 2013.
14. Streinz, R. *Europarecht*. 9 Auflage. München: C. F. Müller, 2012.

15. *Tarptautinių žodžių žodynas*. 4-oji laida. Vilnius: Alma littera, 2005.
16. Trebilcock, M.; Howse, R.; Eliason, A. *The Regulation of International Trade*. Fourth Edition. Abingdon: Routledge, 2013.
17. Van den Bossche, P. *The Law and Policy of the World Trade Organization*. Cambridge: Cambridge University Press, 2005.
18. Wolfrum, R., et. al. (eds). *WTO – trade in goods*. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, 2011.

Straipsniai

19. Choi, W. M. How more “likeness” in addressing technical regulations? *Society of International Economic Law (SIEL), 3rd Biennial Global Conference* (July 12, 2012) [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-12-22]. <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2104187>.
20. Cottier, T. The erosion of non-discrimination: stern warning without true remedies. *Journal of International Economic Law* [interaktyvus]. 2005, 8 (3): 595-601. [žiūrėta 2014-12-22]. <<http://jiel.oxfordjournals.org/content/8/3/595.full.pdf+html>> .
21. Cottier, T.; Oesch, M. Direct and Indirect Discrimination in WTO Law and EU Law. *NCCR Trade Working Paper* [interaktyvus]. 2011 No. 2011/16 [žiūrėta 2014-12-22]. <http://www.wti.org/fileadmin/user_upload/nccr-trade.ch/hi/CottierOeschNCCRWP16.pdf>.
22. Crawford, J. A.; Fiorentino, V. The Changing Landscape of Regional Trade Agreements. *WTO discussion paper* [interaktyvus] Geneva, WTO, 2005, No. 8 [žiūrėta 2014-12-22]. <http://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/discussion_papers8_e.pdf>.
23. Daukšienė, I. Priimančios valstybės narės piliečių diskriminavimo problema. *Jurisprudencija*. 2007, 9 (99): 22–23.
24. Derlen, M.; Lindholm, J. Article 28 E.C. and rules on use: a step towards a workable doctrine on measures having equivalent to quantitative restrictions. *Columbia Journal of European Law* [interaktyvus]. Umea, 2010, 16 (2) [žiūrėta 2014-12-22]. <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2085272>.
25. Desmedt, A. Proportionality in WTO Law. *J Int Economic Law* [interaktyvus]. 2001, 4 (3): 441-480. [žiūrėta 2014-12-22] <<http://jiel.oxfordjournals.org/content/4/3/441.full.pdf+html>>.

26. Diebold, N. F. Standards of non – discrimination in International Economic Law. *International and Comparative Law Quarterly* [interaktyvus]. 2011, 60 (04): 831–865 [žiūrėta 2014-12-22]. <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1951432>.
27. Ehring, L. De Facto Discrimination in WTO Law: National and Most-Favored-Nation Treatment – or Equal Treatment? *Jean Monnet Working Paper* [interaktyvus]., New York, 2001, 12/01 [žiūrėta 2014-12-22]. <<http://www.jeanmonnetprogram.org/archive/papers/01/013201.html>>.
28. Emch, A. Same Same But Different? Fiscal Discrimination in WTO Law and EU Law: What are Like Products? *Legal Issues of Economic Integration* [interaktyvus]. 2005, 32(4): 369–415 [žiūrėta 2014-12-22]. <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=978842>.
29. Enchelmaier, S. The ECJ’s Recent Case Law on the Free Movement of Goods: Movement in All Sorts of Directions. *Yearbook of European Law* 2007, 26 (1):115–156.
30. Fotoh, A. A. Exceptions to and the Fate of the Most Favoured Nation Treatment Obligation under the GATT and GATS. *MPRA* [interaktyvus]. München, 2012, Paper No. 41237 [žiūrėta 2014-12-22]. <http://mpra.ub.uni-muenchen.de/41237/1/MPRA_paper_41237.pdf>.
31. Gaines, S. The WTO’s reading of the GATT article XX chapeau: a disguised restriction on environmental measures. *International Economic Law* [interaktyvus]. Philadelphia, 2001, 22 (4) [žiūrėta 2014-12-22]. <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=301404>.
32. Gormley, L. W. *Two Years After Keck*. *Fordham International Law Journal* [interaktyvus]. 1995, Vol. 19 [žiūrėta 2014-12-22]. <<http://ir.lawnet.fordham.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1471&context=ilj>>.
33. Grossman, G. M.; Horn, H.; Mavroidis P. C. Legal and Economic Principles of World Trade Law: National Treatment. *Research Institute of Industrial Economics Working Paper* [interaktyvus]. Stockholm, 2012, No. 917 [žiūrėta 2014-12-22]. <<http://www.ifn.se/wfiles/wp/wp917.pdf>>.
34. Hilf. M. Power, Rules and Principles—Which Orientation for WTO/GATT Law? *Journal of International Economic Law* [interaktyvus]. 2001, 4 (1): 111–130 [žiūrėta 2014-12-22]. <<http://jiel.oxfordjournals.org/content/4/1/111.short?rss=1&ssource=mfr>>.
35. Howse, R.; Regan, D. The Product/Process Distinction – An Illusory Basis for Disciplining „Unilateralism“ in Trade Policy. *European Journal of International Law* [interaktyvus]. 2000 11 (2): 249-289 [žiūrėta 2014-12-22]. <<http://ejil.org/pdfs/11/2/524.pdf>>.

36. Hudec, R. E. “Like Product”: The Differences in Meaning in GATT Articles I and III. [interaktyvus]. *Regulatory barriers and the principle of non-discrimination in World Trade Law* (T. Cottier & P. Mavroidis, eds., University of Michigan Press, 2000, 101-123). [žiūrėta 2014-12-22]. <http://www.ivr.uzh.ch/institutsmitglieder/kaufmann/archives/fs14/iel-1/text_17_robert_Hudec_complete_version.pdf>.
37. Inanilir O. Derogation from the Free Movement of Goods in the EU: Article 30 and „Cassis“ Mandatory Requirements Doctrine. *Ankara Bar Review* [interaktyvus] Ankara, 2008, 2: 106–113. [žiūrėta 2014-12-22]. <<http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/AnkaraBarReview/tekmakale/2008-2/11.pdf>>.
38. Ya Qin J. Defining nondiscrimination under the Law of the World Trade Organisation. *Boston University International Law Journal* [interaktyvus]. Detroit, 2005, 23 (2): 215-297 [žiūrėta 2014-12-22]. <<https://www.bu.edu/law/central/jd/organizations/journals/international/volume23n2/documents/215-298.pdf>>.
39. Kaczorowska, A. Gourmet Can Have His Keck and Eat It! *European Law Journal*. 2004, 10 (4): 479–494.
40. Ludema, R.D.; Mayda, A. M. Do Countries Free Ride on MFN? *Centro Studi Luca d'Agliano Development Studies Working Paper* [interaktyvus]. Washington, 2008, No. 254 [žiūrėta 2014-12-22]. <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1392742>.
41. Mayer, F. C. Die Warenverkehrsfreiheit im Europarecht – eine Rekonstruktion. *WHI – Paper* [interaktyvus]. Berlin, 2004, 1/04 [žiūrėta 2014-12-22]. <<http://www.peacepalacelibrary.nl/ebooks/files/warenverkehr.pdf>>.
42. Marceau, G.; Trachtman, J. The Technical Barriers to Trade Agreement, the Sanitary and Phytosanitary Measures Agreement, and the General Agreement on Tariffs and Trade: A Map of the World Trade Organization Law of Domestic Regulation of Goods. *Journal of World Trade* [interaktyvus]. 2002, 36 (5): 811–881 [žiūrėta 2014-12-22]. <<http://www.kluwerlawonline.com/abstract.php?area=Journals&id=5106904>>.
43. Ortino, F. The principle of non-discrimination and its exceptions in GATS: Selected legal issues. *The World Trade Organisation and Trade in Services* (Kern A. and Andenas M. eds., Leiden: Koninklijke Brill, 2008, 173–206) [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-12-22]. <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=979481>.

44. Pauwelyn, J. The unbearable lightness of likeness. *Graduate Institute of International and Development Studies (IHEID)* [interaktyvus]. Geneva, 2006 [žiūrėta 2014-12-22]. <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2030940>.
45. Perišin, T. Balancing Sovereignty with the Free Movement of Goods in the EU and the WTO - Non-Pecuniary Restrictions on Free Movement of Goods. *Croatian Yearbook of European Law and Policy* [interaktyvus]. Zagreb, 2005, 1 [žiūrėta 2014-12-22]. <<http://www.cyelp.com/index.php/cyelp/article/view/5/5>>.
46. Peters, A. Die Strukturähnlichkeit der Diskriminierungsverbote im Menschenrechtsbereich und im Welthandelsrecht. Eine exemplarische Prüfung der Fragmentierungsthese. *Human Rights, Democracy and the Rule of Law. Breitenmoser, S. et al., Zürich: Liber Amicorum Luzius Wildhaber* [interaktyvus]. 2007, p. 563 [žiūrėta 2014-12-22]. <https://ius.unibas.ch/uploads/publics/9364/20110118160459_4d35ac1bb75fc.pdf>.
47. Regan, D. H. Regulatory Purpose and 'Like Products' in Article III:4 of the GATT (With Additional Remarks on Article II:2). *Journal of World Trade* [interaktyvus]. 2002, 36 (3): 443-78 [žiūrėta 2014-12-22]. <<http://repository.law.umich.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1752&context=articles>>.
48. Slotboom, M. M. A comparison of WTO and EC law: do different objects and purposes matter for treaty interpretation? *Journal of International Economic Law* [interaktyvus]. Oxford, 2001, 4 (3): 557-579 [žiūrėta 2014-12-22]. <<http://jiel.oxfordjournals.org/content/4/3/557.full.pdf+html>>.
49. Srinivasan T. N. Regionalism and the World Trade Organization: Is Non-Discrimination passé? *Yale University Economic Growth Center Discussion Paper* [interaktyvus] New Haven, 1996, No. 767 [žiūrėta 2014-12-22]. <http://www.econ.yale.edu/growth_pdf/cdp767.pdf>.
50. Vaitkevičiūtė, A. Nefiskalinių (netarifinių) apribojimų Europos Bendrijos vidaus rinkoje draudimas. *Jurisprudencija*. 2006, 10 (88): 49 - 56.
51. Vėgėlė, I. Draudimas apmokestinti vidaus mokesčiais pagal Europos Bendrijos steigimo sutarties 90-ąjį straipsnį. *Jurisprudencija*. 2007, 10 (100): 41 - 46.
52. Wong, J. The Application of Most-Favored-Nation Clauses to Dispute Resolution Provisions in Bilateral Investment Treaties. *Asian Journal of WTO & International Health Law and Policy* [interaktyvus]. Sacramento, 2008, 3 (1): 171-198 [žiūrėta 2014-12-22]. <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1140627>.

53. Xiao J. *Das Prinzip der Nichtdiskriminierung in einem künftigen multilateralen Investitionsabkommen*. Dissertation. Saarland: Universität Saarland, 2006. [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-09-13]. <<http://library.fes.de/pdf-files/stufo/cd-0395/diss.pdf>>.
54. Zedalis, R. A Theory of GATT "Like" Product Common Language Cases. *Vanderbilt Journal of Transnational Law* [interaktyvus]. 1994, 33 [žiūrėta 2014-12-22]. <http://digitalcommons.law.utulsa.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1096&context=fac_pub>.

Tarptautiniai susitarimai ir Europos Sąjungos teisės aktai

55. Bendrasis susitarimas dėl muitų tarifų ir prekybos (GATT 1947). *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 46 –1620.
56. Bendrasis susitarimas dėl muitų tarifų ir prekybos (GATT 1994). *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 46 –1620.
57. Bendrasis susitarimas dėl prekybos paslaugomis (GATS). *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 46 – 1620.
58. PPO Susitarimas dėl sanitarinių ir fitosanitarinių priemonių taikymo (SPS). *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 46 – 1620.
59. PPO Susitarimas dėl techninių prekybos kliūčių (TBT). *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 46 – 1620.
60. Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*. 2010, C 83, p. 47-199.
61. Europos Parlamento ir Tarybos 2006 m. gruodžio 12 d. direktyva 2006/123/EB dėl paslaugų vidaus rinkoje. [2006] OL L376/36.
62. PPO Susitarimas dėl importo licencijavimo tvarkos. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 46 – 1620.
63. Komisijos 1969 m. gruodžio 22 d. direktyva 70/50/EEB dėl priemonių, turinčių kiekybiniam importo apribojimams lygiavertį poveikį, kurioms netaikomos kitos nuostatos, priimtose pagal Europos ekonominės bendrijos sutartį, panaikinimo. [1970] OL L13.
64. PPO Susitarimas dėl ginčų sprendimo taisyklių ir tvarkos (DSU). *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 46 – 1620.
65. The North American Free Trade Agreement (NAFTA) (concluded on 17 December 1992, entered into force on 1 January 1994), 32 ILM 289, 605 (1993).

66. Agreement between the Government of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and the Government of Belize for the Promotion and Protection of Investments (concluded on 30 April 1982, entered into force on 30 April 1982) (UK – Belize BIT).
67. Honduras Bilateral Investment Treaty (concluded on 1 July 1995, entered into force on 11 July 2001 (US – Honduras BIT).
68. Pasaulio prekybos organizacijos steigimo sutartis. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 46 – 1620.

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika ir generalinių advokatų išvados

69. 1985 m. kovo 20 d. generalinio advokato G. Slynn išvada byloje 60/84 [1985] ECR 2605.
70. 1991 m. vasario 21 d. generalinio advokato F.G. Jacobs išvada byloje C-76/90 [1991] ECR I – 4221.
71. 1994 m. lapkričio 24 d. generalinio advokato F. G. Jacobs išvada byloje C-412/93 [1995] ECR I – 179.
72. 2006 m. liepos 13 d. generalinio advokato M. Poiares Maduro išvada byloje C-434/04 [2006] ECR I – 9171.
73. Byla 106/83, *Sermide SpA v. Cassa Conguaglio Zucchero and others* [1984] ECR 04209.
74. Byla 106/84, *Komisija v. Danija* [1986] ECR 833.
75. Byla 107/83, *Ordre des avocats au barreau de Paris v. O. Klopp* [1984] ECR 2971.
76. Byla 112/84, *M. Humblot v. Directeur des Services Fiscaux* [1985] ECR 1367.
77. Byla 113/80, *Komisija v. Airija* [1981] ECR 1625.
78. Byla 120/78, *Rewe-Zentral AG v. Bundesmonopolverwaltung für Branntwein* [1979] ECR 649.
79. Byla 121/85, *Conegate Limited v. HM Customs & Excise* [1986] ECR 1007.
80. Byla 124/81, *Komisija v. Jungtinė Karalystė ir Šiaurės Airijos Karalystė* [1983] ECR 203.
81. Byla 13/63, *Komisija v. Italija* [1963] Rink. p. 165 4 (A).
82. Byla 13/78, *Joh. Eggers Sohn & Co. v. Freie Hansestadt Bremen* [1978] ECR 1935.
83. Byla 140/79, *Chemial Farmaceutici SpA v. DAF SpA* [1981] ECR 1.
84. Byla 145/88, *Torfaen Borough Council v. B & Q plc* [1989] ECR 3851.
85. Byla 147/79, *Rene Hochstrass v. Europos Bendrijų Teisingumo Teismas* [1980] ECR 3005.
86. Byla 148/77, *H. Hansen jun. & O. C. Balle GmbH & Co. v. Hauptzollamt de Flensburg* [1978] ECR 1787.

87. Byla 15/69, *Württembergische Milchverwertung-Südmilch AG v. Salvatore Ugliola* [1969] ECR 363.
88. Byla 15/81, *Gaston Schul Douane Expeditieur BV v Inspecteur der Invoerrechten en Accijnzen, Roosendaal* [1982] ECR 1409.
89. Byla 152/78, *Komisija v. Prancūzija* [1980] ECR 2299.
90. Byla 154/85, *Komisija v. Italija* [1987] ECR 2717.
91. Byla 155/80, *Sergius Oebel* [1981] ECR 1993.
92. Byla 167/73, *Komisija v. Prancūzija* [1974] ECR 359.
93. Byla 170/78, *Komisija v. JK* [1980] ECR 417.
94. Byla 174/82, *v. Sandoz* [1983] ECR 2445.
95. Byla 175/78, *Regina v. V. A. Saunders* [1979] ECR 1129.
96. Byla 184/85, *Komisija v. Italija* [1987] ECR 2013.
97. Byla 193/85, *Cooperativa Co-Frutta Srl v. Amministrazione delle finanze dello Stato* [1987] ECR 2085.
98. Byla 2/73, *Geddo v. Ente, Nazionale Rici* [1973] ECR 865.
99. Byla 2/74, *J. Reyners v. Belgija* [1974] ECR 631.
100. Byla 20/87, *Ministere public v. A. Gauchard* [1987] ECR 4879.
101. Byla 21/79, *Komisija v. Italija* [1980] ECR 1.
102. Byla 229/83, *Association des Centres distributeurs Édouard Leclerc ir kt. v. SARL "Au blé vert" ir kt.* [1985] ECR 1.
103. Byla 24/68, *Komisija v. Italija* [1969] ECR 193.
104. Byla 243/84, *John Walker & Sons Ltd v. Ministeriet for Skatter og Afgifter* [1986] ECR 875.
105. Byla 252/86, *Gabriel Bergandi v. Directeur general des impots* [1988] ECR 1343.
106. Byla 27/67, *Firma Fink-Frucht GmbH v Hauptzollamt München-Landsbergerstrasse* [1968] ECR 223.
107. Byla 302/86, *Komisija v. Danija* [1988] ECR 4607.
108. Byla 319/81 *Komisija v. Italija* [1983] ECR 133.
109. Byla 33/74, *J. H. M. van Binsbergen v. Bestuur van de Bedrijfsvereniging voor de Metaalnijverheid* [1974] ECR 1299.
110. Byla 34/79, *Regina v. M. D. H. ir John F.E. Darby* [1979] ECR 3795.
111. Byla 368/95, *Vereinigte Familienpress Zeitungsverlags- und vertriebs GmbH v. Heinrich Bauer Verlag* [1997] ECR I – 3689.

112. Byla 379/87, *A. Groener v. Minister for Education and the City of Dublin Vocational Educational Committee* [1989] ECR 3967.
113. Byla 40/82, *Komisija v. JK* [1982] ECR 2793.
114. Byla 433/85, *J. Feldain v. Directeur des Services Fiscoux* [1987] ECR 3521.
115. Byla 46/76, *W. J. G. Bauhuis v. Nyderlandai* [1977] ECR 5.
116. Byla 47/88, *Komisija v. Danija* [1990] ECR I – 4509.
117. Byla 55/79, *Komisija v. Airija* [1980] ECR 481.
118. Byla 55/79, *Komisija v. Airija* [1980] ECR 481.
119. Byla 60/84, *Cinéthèque SA ir kt. v. Fédération nationale des cinémas français* [1985] ECR 2605.
120. Byla 7/68, *Komisija v. Italija* [1968] ECR 423.
121. Byla 7/78, *Regina v. E. G. Thompson, B. A. Johnson, Colin Alex Norman Woodiwiss* [1978] ECR 2247.
122. Byla 71/76, *J. Thieffry v. Conseil de l'ordre des avocats à la cour de Paris* [1977] ECR 765.
123. Byla 72/83, *Campus Oil Limited ir kt. v. ministre pour l'Industrie et l'Energie ir kt.* [1984] ECR 2727.
124. Byla 77/76, *F.lli Chucchi v. S.p.A* [1977] ECR 987.
125. Byla 8/74, *Procureur du Roi v. Dassonville* [1974] ECR 837.
126. Byla 86/78, *SA des grandes distilleries Peureux v. Directeur des Services Fiscaux de la Haute – Saone et du territoire de Belfort* [1979] ECR 897.
127. Byla C-1/92, *D. Kraus v. Land Baden-Württemberg* [1993] ECR I – 1663.
128. Byla C-1/96, *The Queen v. Minister of Agriculture, Fisheries and Food, ex parte Compassion in World Farming Ltd.* [1998] ECR I – 1251.
129. Byla C-110/05, *Komisija v. Italija* [2009] ECR I – 519.
130. Byla C-112/00, *Eugen Schmidberger, Internationale Transporte und Planzüge v. Republik Österreich* [2003] ECR I – 5659.
131. Byla C-120/95, *N. Decker v. Caisse de maladie des employés privés* [1998] ECR I – 1831.
132. Byla C-140/03, *Komisija v. Graikija* [2005] ECR I – 3177.
133. Byla C-142/05, *Aklagaren v Percy Mickelsson and Joakim Roos* [2009] ECR I – 4273.
134. Byla C-15/96, *Kalliope Schöning-Kougebetopoulou v. Freie und Hansestadt Hamburg* [1998] ECR I – 47.
135. Byla C-152/94, *Openbaar Ministerie v. Geert Van Buynder* [1995] ECR I – 03981.

136. Byla C-159/00, *Sapod Audic v. Eco-Emballages SA* [2002] ECR I – 5031.
137. Byla C-193/94, *Criminal Proceedings against Skanavi* [1996] ECR I – 929.
138. Byla C-2/90, *Komisija v. Belgija* [1992] ECR I – 4431.
139. Byla C-213/96, *Outokumpu Oy* ECR [1998] I – 1777.
140. Byla C-219/07, *Nationale Raad van Dierenkwekers en Liefhebbers VZW ir Andibel VZW v. Belgische Staat* [2008] ECR I – 4475.
141. Byla C-221/06, *Stadtgemeinde Frohnleiten, Gemeindebetriebe Frohnleiten GmbH v. Bundesminister für Land- und Forstwirtschaft, Umwelt und Wasserwirtschaft* [2007] ECR I – 9643.
142. Byla C-230/89 *Komisija v. Graikija* [1991] ECR I – 1909.
143. Byla C-24/67, *Parke, Davis and Co. v. Probel, Reese, Beintema-Interpharm, Centrafarm* [1968] ECR 81.
144. Byla C-254/05, *Komisija v. Belgija* [2007] ECR I – 4269.
145. Byla C-254/98, *Schutzverband gegen unlauteren Wettbewerb v. TK-Heimdienst Sass GmbH* [2000] ECR I – 151.
146. Byla C-265/03, *Igor Simutenkov v. Ministerio de Educacion y Cultura ir Real Federacion Espanola de Futbol* [2005] ECR I – 2579.
147. Byla C-265/03, *Komisija v. Portugalija* [2008] ECR I – 2245.
148. Byla C-275/92, *Her Majesty's Customs and Excise v. G. Schindler ir J. Schindler* [1994] ECR I – 1039.
149. Byla C-281/98, *R. Angonese v. Cassa di Risparmio di Bolzano SpA* [2000] ECR I – 4139.
150. Byla C-288/89, *Stichting Collectieve Antennevoorziening Gouda ir kt. v. Commissariaat voor de Media* [1991] ECR I – 4007.
151. Byla C-297/05, *Komisija v. Olandija* [2007] ECR I – 7467.
152. Byla C-299/02, *Komisija v. Olandija* ECR [2004] I – 9761.
153. Byla C-302/00, *Komisija v. Prancūzija* [2002] ECR I – 2055.
154. Byla C-313/05, *Maciej Brzeziński v. Dyrektor Izby Celnej w Warszawie* [2007] ECR I – 513.
155. Byla C-327/90, *Komisija v. Graikija* [1992] ECR I – 3033.
156. Byla C-350/96, *Clean Car Autoservice GesmbH v. Landeshauptmann von Wien* [1998] ECR I – 2521.
157. Byla C-367/98, *Komisija v. Portugalija* ECR [2002] I – 4731.

158. Byla C-379/98, *PreussenElektra AG v. Schhleswag AG, in the presence of Windpark Reußenköge III GmbH and Land Schleswig-Holstein* [2001] ECR I – 2099.
159. Byla C-384/93, *Alpine Investments BV v. Minister van Financien* [1995] ECR I – 1141.
160. Byla C-387/01, *H. Weigel ir I. Weigel v. Finanzlandesdirektion für Vorarlberg* [2004] ECR I – 4981.
161. Byla C-389/96, *Aher-Waggon GmbH v. Vokietija* [1998] ECR I – 4473.
162. Byla C-391/92, *Komisija v. Graikija* [1995] ECR I – 1612.
163. Byla C-405/98, *Konsumentombudsmannen (KO) v. Gourmet International Products AB (GIP)* [2001] ECR I – 1795.
164. Byla C-415/93, *Union royale belge des sociétés de football association ASBL v. Jean-Marc Bosman, Royal club liégeois SA v. Jean-Marc Bosman ir kt. ir Union des associations européennes de football (UEFA) v. Jean-Marc Bosman* [1995] ECR I – 4921.
165. Byla C-43/75, *G. Defrenne v. Societe anonyme belge de navigation aeriene Sabena* [1976] ECR 455.
166. Byla C-45/93, *Komisija v. Ispanija* [1994] ECR I – 911.
167. Byla C-470/93, *Verein gegen Unwesen in Handel und Gewerbe Köln e.V. v. Mars GmbH* [1995] ECR 1923.
168. Byla C-517/04, *Visserijbedrijf D. J. Koornstra & Zn. vof v. Productschap Vis* [2006] ECR I – 5015.
169. Byla C-55/00, *Elide Gottardo v. Istituto nazionale della previdenza sociale (INPS)* [2002] ECR – 413.
170. Byla C-55/94, *R. Gebhard v. Consiglio dell'Ordine degli Avvocati e Procuratori di Milano* [1995] ECR I – 4165.
171. Byla C-61/12, *Komisija v. Lietuva* 2012/C 118/20 (nepaskelbta rinkinyje).
172. Byla C-68/96, *Grundig Italiana SpA v. Ministero delle Finanze* [1998] ECR I – 3775.
173. Byla C-72/03, *Carbonati Apuani Srl v. Comune di Carrara* [2004] ECR I – 8027.
174. Byla C-76/90, *Manfred Säger v. Dennemeyer & Co. Ltd* [1991] ECR I – 4221.
175. Byla C-90/94, *Haahr Petroleum Ltd v. Abenra Havn ir kt.* [1997] ECR I – 4085.
176. Sujungtos baudžiamosios bylos C-401/92 ir C-402/92, *v. Tankstation 't Heukske vof ir J. B. E. Boermans* [1994] ECR I – 2199.
177. Sujungtos baudžiamosios bylos C-54/88, C-91/88 ir C-14/89, *v. E. Nino ir kt.* [1990] ECR I – 3537.

178. Sujungtos bylos 2/69 ir 3/69, *Sociaal Fonds de Diamantarbeiders* [1969] ECR 211.
179. Sujungtos bylos C-1/90 ir C-176/90, *Aragonesa de Publicidad Exterior SA ir Publivia SAE v. Departamento de Sanidad y Seguridad Social de la Generalitat de Cataluña* [1991] ECR I – 4151.
180. Sujungtos bylos C-267/91 ir C-268/91, *Keck and Mithouard* [1993] ECR I – 6097.
181. Sujungtos bylos C-290/05 ir C-333/05, *Ákos Nádasdi v. Vám- és Pénzügyőrség Észak-Alföldi Regionális Parancsnoksága ir I. Németh v. Vám- és Pénzügyőrség Dél-Alföldi Regionális Parancsnoksága* [2006] ECR I – 10155.
182. Sujungtos bylos C-393/04 ir C-41/05, *Air Liquide Industries Belgium SA v. Ville de Seraing, Province de Liege* [2006] ECR I – 5293.
183. Sujungtos bylos C-418/93, C-9/94, C-10/94, C-11/94, C-14/94, C-15/94, C-23/94, C-24/94, C-332/94, C-419/93, C-420/93, C-421/93, C-460/93, C-461/93, C-462/93, C-464/93, *Semeraro Casa Uno Srl v. Sindaco del Comune di Erbusco ir kt.* [1996] ECR I – 2975.
184. Sujungtos bylos C-441/98, C-442/98, *Kapniki Michailidis AE v. Idryma Koinonikon Asfaliseon (IKA)* [2000] ECR I – 7145.
185. Sujungtos bylos C-485/93 ir C-486/93, *Maria Simitzi v. Dimos Kos* [1995] ECR I – 2655.
186. Sujungtos bylos C-49/98, C-50/98, C-52/98 iki C-54/98 ir C-68/98 iki C-71/98, *Finalarte Sociedade de Construcão Civil Ld* [2011] ECR I – 7831.
187. Sujungtos bylos C-69/93 ir C-258/93, *Punto Casa SpA v. Sindaco del Comune di Capena ir Comune di Capena ir Promozioni Polivalenti Venete Soc. coop. arl (PPV) v. Sindaco del Comune di Torri di Quartesolo ir Comune di Torri di Quartesolo* [1994] ECR I – 2355.

GATT / PPO ginčų sprendimo praktika

188. Appellate Body Report *Brazil – Measures Affecting Imports of Retreaded Tyres* (2007) WT/DS332/AB/R.
189. Appellate Body Report *Canada – Certain Measures Affecting the Automotive Industry* (2000) WT/DS139/AB/R, WT/DS142/AB/R.
190. Appellate Body Report *Canada – Certain Measures Concerning Periodicals* (1997) WT/DS31/AB/R.
191. Appellate Body Report *Chile – Taxes on Alcoholic Beverages* (1999) WT/DS87/AB/R, WT/DS110/AB/R.

192. Appellate Body Report *China – Measures Affecting Imports of Automobile Parts* (2008) WT/DS339/AB/R, WT/DS340/AB/R, WT/DS342/AB/R.
193. Appellate Body Report *China – Measures Related to the Exportation of Various Raw Materials* (2012) WT/DS394/AB/R, WT/DS395/AB/R, WT/DS398/AB/R.
194. Appellate Body Report *EC – Measures Affecting Asbestos and Asbestos-Containing Products* (2001) WT/DS135/AB/R.
195. Appellate Body Report *EC – Regime for the Importation, Sale and Distribution of Bananas* (1997) WT/DS27/AB/R.
196. Appellate Body Report *European Communities – Conditions for the Granting of Tariff Preferences to Developing Countries* (2004) WT/DS246/AB/R.
197. Appellate Body Report *Japan – Taxes on Alcoholic Beverages II* (1996) WT/DS8/AB/R, WT/DS10/AB/R, WT/DS11/AB/R.
198. Appellate Body Report *Korea – Measures Affecting Imports of Fresh, Chilled and Frozen Beef* (2000) WT/DS161/AB/R, WT/DS169/AB/R.
199. Appellate Body Report *Korea – Taxes on Alcoholic Beverages* (1999), WT/DS75/AB/R WT/DS84/AB/R.
200. Appellate Body Report *Mexico – Tax Measures on Soft Drinks and Other Beverages* (2006) WT/DS308/AB/R.
201. Appellate Body Report *Philippines – Taxes on Distilled Spirits* (2011) WT/DS396/AB/R WT/DS403/AB/R.
202. Appellate Body Report *Turkey – Restrictions on Imports of Textile and Clothing Products* (1999) WT/DS34/AB/R.
203. Appellate Body Report *United States – Import Measures on Certain Products from the European Communities* (2000) WT/DS165/AB/R.
204. Appellate Body Report *United States – Section 211 Omnibus Appropriations Act of 1998* (2002) WT/DS176/AB/R.
205. Appellate Body Report *US – Import Prohibition of Certain Shrimp and Shrimp Product* (1998) WT/DS58/AB/R.
206. Appellate Body Report *US – Import Prohibition of Certain Shrimp and Shrimp Product (Recourse to Art. 21.5 of the DSU by Malasia)* (2001) WT/DS58/AB/RW.
207. Appellate Body Report *US – Standards for Reformulated and Conventional Gasoline* (1996) WT/DS2/AB/R.

208. Appellate Body Report *US – Tax Treatment for „Foreign Sales Corporations“* (2002) WT/DS108/AB/RW.
209. Appellate Body Report *US – Transitional Safeguard Measure on Combed Cotton Yarn from Pakistan* (2001) WT/DS192/AB/R.
210. *Cuba – Consular Taxes (1948)*, Ruling by the Chairman BISD II/12, CP.2/SR.11.
211. GATT Working Party Report on Border Tax Adjustments (1970) BISD 18S/97.
212. *India – Tax Rebates on Exports*, Ruling by the Chairman (1948) BISD II/12 GATT/CP.2/SR.11.
213. Panel Report *Argentina – Measures Affecting the Export of Bovine Hides and the Import of Finished Leather* (2000) WT/DS155/R.
214. Panel Report *Belgium – Family Allowances* (1952) BISD 1S/59.
215. Panel Report *Brazil – Measures Affecting Imports of Retreaded Tyres* (2007) WT/DS332/R.
216. Panel Report *Canada – Administration of the Foreign Investment Review Act* (1984) L/5504 - 30S/140.
217. Panel Report *Canada – Certain Measures Affecting the Automotive Industry* (2000) WT/DS139&142/R.
218. Panel Report *Canada – Import, Distribution and Sale of Certain Alcoholic Drinks by Provincial Marketing Agencies* (1992) DS17/R - 39S/27.
219. Panel Report *Canada/Japan: Tariff on Imports of Spruce, Pine, Fir (SPF) Dimension Lumber* (1989) L/6470 - 36S/167.
220. Panel Report *China – Measures Affecting Imports of Automobile Parts* (2008) WT/DS339/R, WT/DS340/R, WT/DS342/R.
221. Panel Report *China – Measures Affecting Trading Rights and Distribution Services for Certain Publications and Audiovisual Entertainment Products* (2009) WT/DS363/R.
222. Panel Report *Colombia – Indicative Prices And Restrictions On Ports Of Entry* (2009) WT/DS366/R.
223. Panel Report *EEC – Measures on Animal Feed Proteins* (1978) L/4599 - 25S/49.
224. Panel Report *EEC – Programme of Minimum Import Prices, Licenses and Surety Deposits for Certain Processed Fruits and Vegetables* (1978) L/4687 - 25S/68.
225. Panel Report *EEC – Quantitative Restrictions against Imports of Certain Products from Hong Kong* (1983) L/5511 - 30S/129.

226. Panel Report *European Communities – Conditions for the Granting of Tariff Preferences to Developing Countries* (2003) WT/DS246/R.
227. Panel Report *India – Quantitative Restrictions on Imports of Agricultural, Textile and Industrial Products* (1999) WT/DS90/R.
228. Panel Report *Indonesia – Certain measures affecting the automobile industry* (1998) WT/DS54&55&59&64/R.
229. Panel Report *Italian Discrimination Against Imported Agricultural Machinery* (1958) L/833 - 7S/60.
230. Panel Report *Japan – Taxes on Alcoholic Beverages II* (1996) WT/DS8/R, WT/DS10/R, WT/DS11/R.
231. Panel Report *Japan – Trade in Semi-conductors* (1988) L/6309 - 35S/116.
232. Panel Report *Spain – Tariff Treatment of Unroasted Coffee* (1981) BISD 28S/102.
233. Panel Report *Thailand – Customs and Fiscal Measures on Cigarettes from the Philippines* (2010) WT/DS371/R.
234. Panel Report *Turkey – Restrictions on Imports of Textile and Clothing Products* (1999) WT/DS34/R.
235. Panel Report *United States – Certain Measures Affecting Imports of Poultry from China* (2010) WT/DS392/R.
236. Panel Report *United States – Taxes on Petroleum and Certain Imported Substances* (1987) L/6175 - 34S/136).
237. Panel Report *US – Customs User Fee* (1988) BISD 35S/245.
238. Panel Report *US – Measures Affecting Alcoholic and Malt Beverages* (1992) DS23/R - 39S/206.
239. Panel Report *US – Measures Affecting the Importation, Internal Sale and Use of Tobacco* (1994) DS44/R.
240. Panel Report *US – Measures Concerning the Importation, Marketing and Sale of Tuna and Tuna Products* (2011) WT/DS381/R.
241. Panel Report *US – Standards for Reformulated and Conventional Gasoline* (1996) WT/DS2/R.
242. Panel Report *US – Taxes on Automobiles* (circulated in 1994, but not adopted) DS31/R.
243. Panel Report *US – Taxes on Petroleum and Certain Imported Substances* (1987) L/6175 - 34S/136.

244. Panel Report, *EC – Regime for the Importation, Sale, and Distribution of Bananas* (1997) WT/DS27/R/USA.
245. *Report of the Working Party on Brazilian Internal Taxes* (1949) BISD II/181.

Kiti šaltiniai

246. WTO official website: <<http://www.wto.org/english>>.
247. Dispute Settlement. World Trade Organisation. 3.5 GATT 1994. *United Nations conference on trade and development* [interaktyvus]. New York and Geneva, 2003. [žiūrėta 2014-12-22]. <http://unctad.org/es/Docs/edmmisc232add33_en.pdf>.

ANOTACIJA LIETUVIŲ IR VOKIEČIŲ KALBOMIS

Kuriant ES laisvo prekių judėjimo esmines nuostatas buvo pasinaudota jau esama PPO teisine patirtimi ir daugelis nuostatų perimtos iš GATT. Kyla klausimas, ar pradėjusi veikti pagal panašias taisykles, ES nevysto savo praktikos kita linkme. Todėl šio darbo tikslas yra palyginti nediskriminavimo principo taikymą ES ir PPO teisėje. Siekiant minėto tikslo atskirai yra atliekama fiskalinių (vidaus mokesčių) bei nefiskalinių (kiekybinių apribojimų ir LPP) lyginamoji analizė, taip pat gretinamos principo išimtys ES ir PPO teisėje. Atlikta analizė leidžia teigti, kad diskriminacijos vidaus mokesčiais nustatymo testas pasižymi iš esmės analogiškais aspektais. Kalbant apie nefiskalines priemones, tiek ES, tiek PPO draudžia kiekybinius apribojimus, tačiau ESTT išvystyta praktika rodo, kad ES teisėje yra peržengiama nediskriminavimo principo ribas ir svarbiu tampa ne pats diskriminacijos faktas, o tai, ar priemonė riboja prekių patekimą į rinką. Išanalizavus principo išimtis prieita prie išvados, kad, tiek ES, tiek PPO numatyti tam tikri „saugikliai“, kuriais yra užtikrinama, kad išimtimis nebūtų piktnaudžiaujama siekiant protekcionistinių tikslų. Net ir PPO ginčų sprendimo institucijoms tiesiogiai neįvardinant proporcingumo principo, negalima teikti, kad šis principas nėra taikomas – atliekant dviejų pakopų testą yra tiriami tam tikri proporcingumo principo elementai, pvz. būtinumas, alternatyvių priemonių egzistavimas. Nors GATT XX str. numato platesnį ribojimų pateisinimo pagrindų sąrašą nei SESV 36 str., ESTT plečia privalomųjų reikalavimų sąrašą, tuo tarpu GATT ginčų sprendimo institucijos išimčių sąrašo plėsti negali.

Reikšminiai žodžiai: prekyba prekėmis, kiekybiniai apribojimai, nediskriminavimo principas, prekių panašumas, vidaus mokesčiai.

Bei der Schaffung der wesentlichen EU Regelungen im Bereich des freien Warenverkehrs wurde als Beispiel die Erfahrung der WTO verwendet – die Regelungen der GATT widerspiegeln sich in den Regelungen des freien Warenverkehrs. Es erhebt sich die Frage, ob beide Rechtsordnungen sich in ähnlicher Richtung entwickeln. Deswegen ist das Ziel der Arbeit, die Anwendung des Prinzips der Nichtdiskriminierung im EU- und WTO-Recht zu vergleichen. Um das Ziel zu erreichen, werden tarifäre und nichttarifäre Handelshemmnisse getrennt analysiert und die Ausnahmebestimmungen verglichen. Die Behandlung diskriminierender steuerlicher Maßnahmen im Recht von WTO und EU ist im Wesentlichen gleich. Man zieht die Schlussfolgerung, dass im Bereich der mengenmäßigen Beschränkungen EU weiterentwickelt ist, denn es nicht nur Verbot

diskriminierender Maßnahmen, sondern man neigt zu dem Konzept des Marktzugangs gilt. Das Vergleich der allgemeinen Voraussetzungen der Ausnahmebestimmungen hat gezeigt, dass es im EU-Recht mehr Möglichkeiten, die Beschränkung zu legitimieren gibt, weil EUGH, im Gegensatz zu den WTO Streitbeilegungsgremien, Konzept der „zwingenden Erfordernisse“ entwickelt, also die Rechtsquellen der Ausnahmebestimmungen sind unterschiedlich. Außerdem besteht der Unterschied zwischen WTO- und EU-Recht in der Anwendung des Verhältnismäßigkeitsprinzips: während das Verhältnismäßigkeitsprinzip im Rahmen der Prüfung einer Rechtfertigung durch Art. XX GATT keine Anwendung findet, kann eine anderenfalls EU-Recht die Maßnahme, sei es Art. 36 AEUV oder die *Cassis - Formel* nur dann gerechtfertigt werden, wenn die Maßnahme unter Beachtung des Verhältnismäßigkeitsprinzips angewendet wird. Trotzdem wurde festgestellt, dass einige Kriterien der Verhältnismäßigkeit bei der Analyse des zweistufigen Tests angewandt werden.

SANTRAUKA

L. G. Nediskriminavimo principas Europos Sąjungos ir Pasaulio prekybos organizacijos teisėje / Europos Sąjungos teisės magistro baigiamasis darbas. Vadovas lekt. R. Ališauskas. Konsultantė dr. J. Nasutavičienė. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Teisės fakultetas, 2014. - 94 psl.

Nediskriminavimo principas vaidina svarbų vaidmenį visose tarptautinės ekonominės teisės srityse, ypač prekyboje prekėmis bei paslaugomis, investicijų apsaugoje bei intelektinės nuosavybės srityje. Kalbant apie prekybą prekėmis, būtinybė eliminuoti diskriminaciją minima pačioje GATT preambolėje kaip viena iš dviejų svarbiausių priemonių siekiant liberalizuoti prekybą. ES teisėje šis principas yra reikšmingas ne tik užtikrinant pagrindinių teisių apsaugą, bet ir siekiant veiksmingo vidaus rinkos funkcionavimo. Siekiant darbo konkretumo ir detalumo, šiame darbe atliekama nediskriminavimo principo taikymo ES ir PPO teisėje lyginamoji analizė apsiriboja prekybos prekėmis sritimi.

Pirmos darbo dalies paskirtis yra pateikti diskriminacijos sąvoką bei jos formas, atskleisti nediskriminavimo principo vietą ES ir PPO teisės sistemoje. Nediskriminavimo principas sutinkamas visose rinkos laisvėse bei vaidina lemiamą vaidmenį užtikrinant ES vidaus rinkos funkcionavimą. Nediskriminavimo principą PPO teisėje sudaro MFN ir nacionalinis režimas, bet šioje dalyje tikslinga analizuoti MFN, kadangi tai - analogo ES teisėje neturintis instrumentas.

Antro darbo dalies struktūra yra paremta prekybos priemonių skirstymu į fiskalines ir nefiskalines. Kadangi ES, visų pirma, yra muitų sąjunga, kurioje yra draudžiami muitai tarp valstybių narių, yra atliekamas vienos iš fiskalinių priemonių – vidaus mokesčių – tyrimas. Išanalizavus diskriminacijos vidaus mokesčiais nustatymo pagrindinius elementus, daroma išvada, kad principo taikymas vidaus mokesčių srityje pasižymi iš esmės analogiškais aspektais. Kalbant apie netarifinių priemonių draudimą, konstatuojama, kad ES pažengė toliau nei PPO, kadangi buvo peržengtos nediskriminavimo principo ribos ir ESTT praktikoje linkstama prie patekimo į rinką koncepcijos.

Lyginamos GATT XX str., SESV 36 str. bei *Cassis de Dijon* byloje suformuluotos išimtys, leidžiančios nukrypti nuo nediskriminavimo principo. Tiek ES, tiek PPO teisėje egzistuoja tam tikri „saugikliai“, kuriais užtikrinama, kad pasinaudojant numatytais išimtimis nebūtų siekiama protekcionistinių tikslų. Be to, nors PPO ginčų sprendimo institucijos tiesiogiai nemini

proporcingumo principo kaip tokio, tačiau iš praktikos matyti, kad tam tikri proporcingumo principo elementai yra tiriama atliekant dviejų pakopų testą. Nors tiek GATT XX str., tiek SESV 36 str. numato baigtinius ribojimų pateisinimo pagrindų sąrašus, ES lygmeniu suteikiama daugiau galimybių pateisinti ribojimą, kadangi ESTT turi diskreciją vystyti „privalomųjų reikalavimų“ doktriną ir tokiu būdu plėsti išimčių sąrašą, tuo tarpu PPO ginčų sprendimo institucijos tokios galimybės neturi.

ZUSAMMENFASSUNG

L. G. The Principle of Non-Discrimination in European Union Law and World Trade Organisation Law / European Union Law master's thesis. Supervisor R. Ališauskas. Consultant dr. J. Nasutavičienė. – Vilnius: Faculty of Law, Mykolas Romeris University, 2014. – 94 pages.

Key words: trade in goods, non-discrimination, internal taxes, likeness, quantitative restrictions.

Das Prinzip der Nichtdiskriminierung spielt in allen Bereichen des Internationalen Wirtschaftsrechts eine große Rolle, insbesondere in solchen Bereichen wie Warenhandel und Dienstleistungsverkehr, Investitionsschutz und im Bereich des geistigen Eigentums. Die Präambel des GATT enthält das Verbot der Diskriminierung, das der Handelsliberalisierung dient. Handelsbarrieren werden im internationalen Wirtschaftsverkehr durch den Abbau von diskriminierenden Regelungen beseitigt. In der EU-Recht hilft die Abschaffung der Diskriminierung nicht nur dem Schutz der Grundrechte, sondern auch das wirksame Funktionieren des Binnenmarktes zu gewährleisten. Damit die Analyse konkreter wäre, wird in der Masterarbeit der Grundsatz der Nichtdiskriminierung im Warenhandel analysiert.

Im ersten Abschnitt geht es um den Begriff der Diskriminierung und in welcher Form eine Diskriminierung vorliegen kann. Man stellt sich zum Ziel, die Stellung des Diskriminierungsverbots im EU- und WTO-Recht zu erörtern. Der Grundsatz der Nichtdiskriminierung spielt eine entscheidende Rolle bei der Gewährleistung des EU-Binnenmarkts. Obwohl das Prinzip der Nichtdiskriminierung im WTO-Recht aus zwei Elementen (Meistbegünstigung und Inländerbehandlung) gebildet ist, spricht man in diesem Abschnitt über die Meistbegünstigung, da man für die kein Äquivalent im EU-Recht findet.

Die Struktur des zweiten Abschnitts basiert auf die Trennung der Maßnahmen in tarifäre und nichttarifäre Handelshemmnisse. Da die EU vor allem die Zollunion ist und die Abschaffung der Zölle die Hauptaufgabe der EU war, sind jedoch die Zölle nicht Gegenstand dieser Arbeit. Im Rahmen dieses Abschnitts soll zuerst das Verbot der diskriminierenden Besteuerung in beiden Rechtsordnungen untersucht. Danach wird das Verbot der mengenmäßigen Handelshemmnissen im EU- und WTO-Recht verglichen. WTO und EU haben daher gemeinsam, dass beide Rechtsordnungen darauf abzielen, Beschränkungen des Warenhandels zu beseitigen, um entweder einen liberalisierten Warenhandel oder einen Binnenmarkt zu erreichen. Man zieht die

Schlussfolgerung, dass im Bereich der mengenmäßigen Beschränkungen EU weiterentwickelt ist, denn nicht nur das Verbot der diskriminierenden Maßnahmen gilt, sondern man zu dem Konzept des Marktzugangs neigt.

Abschließend, dient der dritte Abschnitt dem Vergleich der Ausnahmebestimmungen im WTO- und EU-Recht. Bei dem Vergleich der allgemeinen Voraussetzungen wurde entschlossen, dass einerseits legitime Schutzziele geschützt werden sollen, dass andererseits sie nicht aufgrund protektionistischer Erwägungen missbraucht werden sollen. Obwohl das Verhältnismäßigkeitsprinzip als solches im Rahmen der Prüfung einer Rechtfertigung durch Art. XX GATT keine Anwendung findet, wird es bei der Auslegung des Notwendigkeitskriteriums analysiert. Obwohl die im Art. XX lit. a) - j) GATT und Art. 36 AUEV niedergelegten Schutzziele abschließend sind, gibt es in dem EU-Recht mehr Möglichkeiten, die Beschränkung zu legitimieren, denn dem EUGH, im Gegensatz zu den WTO Streitbeilegungsgremien, die Entwicklung der „zwingenden Erfordernisse“ der *Cassis - Formel* zur Verfügung steht.

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

20 - -
Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas),

(fakulteto / instituto, programos pavadinimas)

Studentas (-ė) _____,
(vardas, pavardė)

patvirtinu, kad šis rašto darbas / bakalauro / magistro baigiamasis darbas

„_____“

“.

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

(parašas)

(vardas, pavardė)